کوردستان

حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران بڵاوی دەکاتەوە

www.kurdistanmedia.com

ژمارە ٨٩٩ ■ سێشەممە، ٣١ی پووشپەڕی ١٤٠٤ _ ٢٢ی جولای ٢٠٢٥

دابینکردنی مافە نەتەوایەتییەکانی گەلی کورد لە چوارچێوەی ئێرانێکی دێموکراتیکی فێدراڵدا

مستەفا هیجری: یەکیەتیی ئورووپاش سپای پاسداران بخاتە لیستی تێرۆرەوە

کاک مستەفا هیجری، سکرتێری گشتیی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران وێڕای پشتیوانیکردن لە بڕیاری پاڕلمانی بێلژیک بۆ بەتێرۆریستناساندنی سپای پاسداران هیوای خواستوە یەکیەتیی ئورووپاش هەنگاوی هاوشێوە هەڵێنێتەوە. دەقی پەیامەکە بەمجۆرەیە:

هەوڵی پارلەمانی بێلژێک بۆ دانانی سپای پاسداران لە لیستی تێرۆر بە هەنگاوێکی گرینگ لە ڕاستای ئاشکراکردنی ڕووی ڕاستەقینەی کۆماری ئیسلامی و باڵی سەرکوتکەر و دژەگەلیی کۆماری ئیسلامیی دەزانین و پشتیوانیی لێ دەکەین.

هیوادارین ئەم هەنگاوە ببێتە هاندەرێک بۆ یەکیەتیی ئورووپا بۆ ئەوەی هەنگاوێکی هاوشێوە بگرێتەبەر کە خواستی زۆرینەی خەڵکانی ئێرانە.

مستەفا هیجری

سکرتێری گشتیی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران

٢٨ی پووشپەڕی ١٤٠٤ی هەتاوی

نە چاکسازیی حکوومەتی و نە ڕێفڕاندۆم لە چوارچێوەی نیزام

تاکەڕێگای دەرچوون لە بۆنبەستی سیاسی ڕووخاندنی ڕێژیمە

قاسملوو لە ڕێبازیدا زیندووە

(پەیامی دەستەی کارگێڕیی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران بە بۆنەی سی و شەشەمین ساڵڕۆژی تێرۆری دوکتور قاسملوو)

خەڵکی مافخوازی کوردستان!
ڕێبوارانی ڕێبازی دوکتور قاسملوو!

٢٢ی پووشپەڕ، سی و شەش ساڵ بەسەر تێرۆری ڕێبەری ناوداری کورد و سکرتێری ئەوکاتی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران دوکتور عەبدولڕحمانی قاسملوو و هاوڕێیانی لە شاری ڤیەن تێدەپەڕێ.

دوکتور قاسملوو کە لەو ڕۆژەدا و هاوڕێ لەگەڵ عەبدوڵڵا قادریئازەر، ئەندامی کۆمیتەی ناوەندیی حیزب و د. فازڵ ڕەسووڵ کەسایەتییەکی خەڵکی باشووی کوردستان و دۆستی حیزبی دێموکرات، بە مەبەستی چارەسەریی پرسی کورد لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان لەگەڵ نێردراوانی کۆماری ئیسلامیی ئێران چووبوونە سەر مێزی وتووێژ، لە لایەن دەستەی بەناو دانوستانکاری کۆماری ئیسلامییەوە درانە بەر دەستڕێژی گوللە و هەر لەوێ گیانی پاکیان بەختی ڕێگەی ڕزگاریی گەلەکەیان کرد.

تێرۆری دوکتور قاسملوو یەکێک لەو یادەوەرییە تاڵ و کارەساتانەیە کە بە سەر بزووتنەوەی کورد و حیزبی دێموکراتدا هاتوە و کۆماری ئیسلامیی ئێرانیش بە ناسینێک کە لە کەسایەتیی بەرزی سیاسیی دوکتور قاسملوو و ڕۆڵی ئەو لە مەیدانی سیاسیی ئێران و بزووتنەوەی کوردستاندا هەیانبوو، وایان دانابوو کە بە تێرۆری ئەو ڕێبەرە زانایە، بزووتنەوەی کوردستان تووشی نسکۆیەکی گەورە و حیزبی دێموکراتی کوردستانیش لە مەیدانی خەباتدا لاواز بکەن. ئەگەرچی ئەوان بەداخەوە لە تێرۆری دوکتور قاسملوودا سەرکەوتن، بەڵام نەیانتوانی بەو ئامانجانە بگەن کە مەبەستی تێرۆرەکەیان بوو، چونکە کردار و بیروهزری دوکتور قاسملوو بە جۆرێک ڕیشەی لە حیزبی دێموکراتدا داکوتاوە کە پاش ئەو کارەساتەش حیزبەکەی قاسملوو توانی قورس و قایم لە مەیدانی خەباتدا بمێنێتەوە و ئەوڕۆکە دەبینرێ کە حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران کاریگەرترین و پڕنفووزترین حیزبی کوردستانە و لە هەموو بۆنە نەتەوەییەکانی ڕۆژهەڵاتی کوردستاندا بە هەزاران کیژ و کوڕی کورد پێکەوە بە دەنگی بەرز دروشمی "قاسملوو قاسملوو ڕێگات درێژەی هەیە" دەڵێنەوە. ئێستا لە هەموو کات زیاتر ئەو بیروباوەڕە نەتەوەیی و مرۆڤانەیەی کە دوکتور قاسملوو لە پێناویاندا تێرۆر کرا، لە گەشەدایە و کوردستان لە ئاستێکی بەرزی وشیاری نەتەوەییدایە و ڕۆژ لە گەڵ ڕۆژ پەرەدەستێنێ. لەولاشەوە ئەوڕۆکە هەموان بە چاوی خۆیان دەبینن کە ڕێژیمی تێرۆریست پەروەری کۆماری ئیسلامی ئێران لە هەمووکات زیاتر لە ئاستی ناوخۆیی و نێودەوڵەتیدا بێزراوە و گولۆڵەی ڕووخانی کەوتووتە لێژی. هەموو ئەمانە ڕاستیی ئەو ڕستەیەمان بۆ دەسەلمێنێ کە لە مێژە گوتراوە، "قاسملوو لە ڕێبازیدا زیندووە.

هاونیشتمانییانی تێکۆشەر، هاوڕێیانی بەڕێز!

بە وتەی ڕێبەری گەورەمان دوکتور قاسملوو،" باشترین پاداش بۆ شەهیدان، درێژەدانی ڕێگایانە". بۆیە لەم ڕۆژەدا و لە ساڵڕۆژی شەهیدانی ڤیەندا هەموومان پێکەوە لەگەڵ ڕوحی پاکی دوکتور قاسملوو و عەبدوڵڵا قادریئازەر و دکتور فازڵ ڕەسووڵ و هەموو شەهیدانی کوردستان پەیمان نوێ دەکەینەوە کە کە تا سەر درێژەدەری ڕێگای خەباتیان بین.

هەزاران سڵاو بۆ گیانی دوکتور قاسملوو و هەموو شەهیدانی کوردستان.
بەهیوای وەدی هاتنی هەرچی زووتری ئاوات و ئامانجەکانیان.

حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران
دەستەی کارگێڕی

ڕێفڕاندۆم بۆ ڕزگارکردنی ئێران یان دیکتاتۆریی کۆماری ئیسلامی لە ڕووخان؟

لە کاتێکدا ئیسڕائیل بە هۆی هێرشی سەربازیی ڕووخێنەر و کوشتنی کاربەدستانی سەرووی کۆماری ئیسلامی تەنگی بە ڕێژیم هەڵچنیوە، لە کاتێکدا قووڵایی ستراتیژیی کۆماری ئیسلامی بۆ پاراستنی لە دارمان بۆخۆی تێکڕووخاوە و دارماوە، لە کاتێکدا ئەمریکا زەبری گورچوبڕی لە پڕۆژەی ئەتومیی ئێران وەک قەڵغانی پارێزگاری لە ڕێژیم داوە و زیاتر لە دوو تریلیۆن دۆلار وەبەرهێنانی ڕێژیمی کردۆتە دووکەڵ و ئاگر، لە کاتێکدا ئورووپا دەڵێ بێتوو ئێران پێملی ویستی کۆمەڵگەی جیهانی نەبێ و دەستبەرداری سیاسەتە قەیرانخوڵقێنییەکانی نەبێتەوە میکانیزمی ماشە لە دژی ڕێژیم چالاک دەکاتەوە، لە کاتێکدا پاڕلمانی بێلژیک بە زۆرینەی دەنگ سپای پاسدارانی بە ڕێکخراوێکی تێرۆریستی ناساندوە و ڕێگەی بۆ وڵاتانی ئورووپایی دیکەش کردوەتەوە،لە کاتێکدا کۆمەڵگەی ئێران نوقمی قەیرانە سیاسی و ئابووری و ژینگەییەکانە و ئەمە ڕێژیمی هەتا لێواری هەڵدێران بردوە؛ لە وەها بارودۆخێکدا جارێکی دیکە پرسی "ڕێفڕاندۆم" بۆ "ڕزگارکردنی ئێران" لە نێوخۆی وڵات و لە لایەن ئیسلاحتەڵەبانی حکوومەتی و کۆمەڵێک کەسی بەناو چالاکی سیاسی و بژاردەی کۆمەڵ بەرز کراوەتەوە

بێگومان مافی دیاریکردنی چارەنووس لە ڕێگای ڕێفڕاندۆم یەکێک لە میکانیزمەکانی گۆڕانکاری لە بەرژەوەندیی خەڵک لە هەر وڵاتێکە. بەڵام لە چوارچێوەی ئێراندا کە کۆماری ئیسلامی هیچ شەرعییەتێکی خەڵکیی نیە و، هەروەها نیزامێکی ئایدۆلۆژیکی چەقبەستووی نەگۆڕ و دوژمنی هەموو ماف و ئازادییەکانی گەلانی ئێرانە، ڕێفڕاندۆم لە چوارچێوەی ئەم ڕێژیمەدا تەنیا دەرفەتدان بۆ خۆگرتنەوە و بەهێزبوونەوەی ڕێژیمە. مێژووی کۆماری ئیسلامی جێی شک و گومانی بۆ کەس نەهێشتۆتەوە کە دێموکراسی و ماف و بەرژەوەندیی پێکهاتەکانی ئێران لەگەڵ ماهییەت و قەوارەی ئەم نیزامە هەر لەجێدا دژ و لە بەرانبەری یەکتریدا ڕاوەستاون. بۆیە تاکەڕێگای دەربازبوونی لە بنبەستی سیاسیی وڵات کۆتاییهێنان بە دەسەڵاتدارەتیی کۆماری ئیسلامییە.

ڕاگەیاندنی هاوبەش لەبارەی شەپۆلی نوێی سەرکوت لە ئێران و کوردستان

بۆ ڕای گشتیی جیهانی

لەگەڵ ڕاگەیاندنی ئاگربەس لە شەڕی دوازدە ڕۆژەی ئێران و ئیسرائیل، شەپۆلێکی نوێی سەرکوت لە دەستبەسەرکردن، ڕاودوونان و ئێعدام لە کوردستان و لە سەرانسەری ئێران لە لایەن ڕێژیمی کۆماری ئیسلامییەوە دەستی پێ کردوە. ناوەندە ئەمنییەتییەکانیش بە هەڵبەستنی تۆمەتی نارەوا و پەروەندەسازی بۆ زیندانییانی سیاسی و هەروەها پێداچوونەوە بە یاسای سێخوڕی لە پارلمان و دەزگای قەزایی ڕێژیمدا دۆخێکی مەترسیداریان بۆ بەندکراوانی سیاسی ڕەخنەگرانی حکوومەت خوڵقاندوە. ڕاپۆرتەکانیش دەریدەخەن کە هەتا ئێستا ژمارەی دەستبەسەرکراوان لە هەزار کەس تێپەڕیوە و ئێعدامی زیندانییانی سیاسی بەردەوام و ڕوو لە هەڵکشانە. هەر چەند ڕۆژ لەوە پێش بوو ئیدریس ئالی، ئازاد شوجاعی و ڕەسووڵ ئەحمەد، سێ کۆڵبەری کورد کە تۆمەتی بێ بنەمای هاوکاریی ئیسرائیلیان درابووە پاڵ، ئێعدام کران و هەر ئێستاش گیانی چەند بەندکراوی دیکەی کوردی خەڵکی بۆکان کە سێ ساڵ پێش ئێستا لە بزووتنەوەی ژن، ژیان، ئازادیدا دەسبەسەر کران و حوکمی ئێعدامیان بەسەردا سەپاوە، لە مەترسیدایە.

کۆماری ئیسلامیی ئێران لە ماوەی دەسەڵاتدارەتیی خۆیدا هەرکات لە شەڕێکی دەرەکی یان پرسێکی نێودەوڵەتی شکستی خواردبێ، تۆڵە لە بزووتنەوەی مافخوازیی خەڵک لە نێوخۆی وڵات کردووەتەوە و ئێستاش دەیەوێ تۆڵەی شکستەکانی لە شەڕی ئیسرائیل لە کۆمەڵگەی مەدەنی، بزووتنەوەی مافخوازیی گەلانی ئێران و زیندانییانی بێدیفاع بکاتەوە. بێگومان بێتوو کۆماری ئیسلامی هەست بە گوشار و کاردانەوەیەکی بەهێزی نێوخۆیی و دەرەکی نەکا، دوور نیە کارەساتی کۆمەڵکوژیی زیندانییانی سیاسی لە زیندانەکانی ئێراندا دووپات بێتەوە، وەک چۆن ساڵی ١٣٦٧ی هەتاوی دوای ملدانی ڕێژیم بۆ ئاگربەس لەگەڵ عێراق دوای هەشت ساڵ شەڕی بێئاکام لەگەڵ ئەو وڵاتە هەزاران زیندانیی سیاسیی لە نێوخۆی وڵاتدا کوشت.

ئێمە وێرای دەربڕینی ئەوپەڕی نیگەرانیی خۆمان لە مەڕ ئەو مەترسییانەی هەڕەشە لە هەڵسووڕاوانی سیاسی و مەدەنی و بەتایبەت لە گیانی زیندانییانی سیاسی دەکەن، داوا لە:

- خاتوو مای ساتوو، ڕیپۆرتێری تایبەتیی ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان بۆ کاروباری مرۆڤی لە ئێران
- ناوەندە نێونەتەوەییەکانی داکۆکی لە مافی مرۆڤ
- هەموو خەڵکی ئازادیخوازی جیهان

دەکەین بە هەر شێوەیەک کە دەتوانن دژی ئەم سیاسەتە نامرۆڤانەیە دەنگ هەڵبڕن و ڕێگە نەدەن کۆماری ئیسلامی بەم شێوەیە بێپەروا بکەوێتە گیانی تێکۆشەرانێک کە هیچ تاوانێکیان جگە لە مافویستی، ئازادیخوازی و خەبات بۆ باشترکردنی دۆخی ژیانیان و مافە سیاسی، مەدەنی و نەتەوایەتییەکانیان نەبووە.

داوا لە حیزب و ڕێکخراوە سیاسییە ئێرانییەکان، ڕێکخراوەکان، ئێرانییانی ئازادیخواز و کوردانی تاراوگە دەکەین کە بە کۆدەنگی و بە ئاکسیۆن و کۆبوونەوەکانی خۆیان دەنگی نارەزایەتی و بێزاریی خۆیان بەرامبەر بەو سیاسەتە سەرکوتگەرانەیە بەرز بکەنەوە. بێگومان هەستی هاوسۆزی و پشتیوانی لە زیندانییانی سیاسی لەنێو کۆمەڵانی خەڵکی ئێراندا زۆر بەهێزە و ئەو نارەزایەتییە جیهانییە ڕێخۆشکەر دەبێ بۆ حەرەکەتی سەرتاسەری و کوردستانی لە داهاتوودا و گوڕوتینبەخشینەوە بە بزووتنەوە نارەزایەتییەکان لە وڵاتدا.

پارتی ژیانی ئازادی کوردستان–پژاک
پارتی ئازادیی کوردستان – پاک
حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران
کۆمەڵەی شۆڕشگێڕی زەحمەتکێشانی کوردستانی ئێران
سازمانی خەباتی کوردستانی ئێران
کۆمەڵەی زەحمەتکێشانی کوردستان
کۆمەڵە– ڕێکخراوی کوردستانی حیزبی کۆمۆنیستی ئێران.

١٨ی پوشپەڕی ١٤٠٤ هەتاوی (٩ی ژوئیە ٢٠٢٥ی ز)

خالید عەزیزی:

کۆماری ئیسلامی زەرفییەت و ئیستعدادی کراوەیی سیاسی و چارەسەری پرسی کوردی تێدا نابیندرێ

ئاماژە: تەلەڤیزیۆنی "ایران انترناشناڵ" ڕۆژی سێشەممە، ٢٤ی پووشپەڕ وتووێژێکی لەگەڵ کاک خالید عەزیزی، وتەبێژی حیزبی دێموکرات پێکهێنا. وتەبێژی حیزبی دێموکرات لەو دیمانەیەدا تیشکی خستە سەر سیاسەت و خوێندنەوەی حیزبی دێموکرات لە دوا گۆڕانکارییەکانی ئێران دوای شەڕی ١٢ ڕۆژەی ئیسرائیل و کۆماری ئیسلامی، دۆخی سیاسی و ئەمنییەتیی کوردستان دوای ئاگربەس، پرسی چەکدانانی پ ک ک و کاریگەریی لەسەر پرسی کورد لە ئێران؛ هەروەها دەوری کورد لە داڕشتنەوە و بنیاتنانەوەی ئێرانی داهاتوودا.
"کوردستان" پوختەیەک لەو وتووێژەی بۆ خوێنەرانی گواستۆتەوە:

شوێندانانی شەڕی ئێران و ئیسرائیل لەسەر خەباتی کورد و حیزبی دێموکرات؟

شەڕی ئێران و ئیسرائیل کاریگەریی لەسەر دۆخی خەبات و تێکۆشانی سیاسیی حیزبی دێموکرات داناوە، لەم ڕووەوە کە هەر جۆرە گۆڕانکارییەکی سیاسی لە ئێران ڕاستەوخۆ یان ناڕاستەوخۆ شوێنداریی لەسەر پرسی کورد لە ئێران و خەبات و تێکۆشانی سیاسیی حیزبی دێموکرات و هەموو ناوچەکانی دیکەی ئێرانیش دەبێ. ئەم شەڕە هەم پرسیار و هەم دۆخی نوێی لە ئێران و تەنانەت ناوچەشدا هێناوەتە ئاراوە. بەوپێیە هەم نیگەرانی و هەم دەرفەتی بۆ بزووتنەوە نارەزایەتییەکان لە ئێران و بزووتنەوە نەتەوەیی و سیاسییەکان لەو وڵاتەدا دروست کردوە. لە شەڕی نێوان دوو حکوومەتی ئیسرائیل و ئێراندا کە ئێمە کۆماری ئیسلامی بە هۆکاری خوڵقاندن و دەسپێکی ئەو شەڕە دەزانین، وەک حیزبی دێموکرات و بزووتنەوەی کورد لە ئێران گرینگە گۆڕانکارییەکان بە وردی هەڵسەنگێنین و لە خەمی داهاتووی دێموکراتیکی ئێراندا بین و کاریگەریی خۆمان وەک بەشێک لە ئۆپۆزیسیۆنی کۆماری ئیسلامی هەبێ.

کاریگەریی شکستی دیپلۆماسی لەسەر سەرکوتی نێوخۆیی

لە مێژووی دەسەڵاتدارەتیی کۆماری ئیسلامیدا ڕێژیم هەرکات شەڕی سیاسی و دیپلۆماسیی بە لایەنێک دۆڕاندبێ، ڕووی دزێوی شەڕ و تێرۆر و سەرکوتی خۆی پێشان داوەتەوە. کاتی خۆی دوای شکستی وتووێژەکانی هەیئەتی نوێنەرایەتیی کورد و کۆماری ئیسلامی کە هۆکارەکەی هەر حکوومەت بوو، هێرشی کردە سەر کوردستان و شەڕی بە سەر کورددا سەپاند. دواتریش لە کاردانەوە بە خەباتی حیزبی دێموکرات بە بەردەوامی ماشێنی تێرۆری کۆماری ئیسلامی دژ بە حیزب لەکاردا بووە و ڕێبەرانی حیزبی دێموکراتیان تێرۆر کردوە کە هەر لەو ڕۆژانەدا ٣٦ ساڵەی تێرۆری د. قاسملوو بە دەستی بەناو دیپلۆمات بەڵام لەڕاستیدا تێرۆریستەکانی کۆماری ئیسلامی بوو. هەر بە دوای ئەوەدا سیاسەتی میلیتاریزەکردنی کوردستان و بەرفراوانترکردنی شەڕ و توندوتیژی و سیاسەتی سەرکوت لە کوردستان پەرەی پێ درا. هەموو بەرنامە و سیاسەتی کۆماری ئیسلامی تۆڵەکردنەوەی توند لە کورد بووە، تەنانەت بنکە و بارەگاکانی حیزبی دێموکرات چەندین جار مووشەکباران کرا، تەنیا لەسۆنگەی ئەوەی کورد لە ناسین و دژایەتیی کۆماری ئیسلامی هەمیشە لەپێشتر و جیددیتر لە مەیدانەکەدا بووە. بۆیە ئێستاش کە ڕێژیم لە دیپلۆماسی و شەڕی دەرەکیدا شکستی خواردوە، لە کوردستان بەتایبەت گوشار بۆ سەر خەڵک و گرتنی چالاکانی سیاسی و مەدەنی زیاتر بووە کە بەشێک لەوان بەهۆی پەروەندە دروستکردنەکانی ناوەندە ئەمنیەتییەکان لەدژی ئەوان حوکمی ئێعدامیان بەسەردا سەپاوە.

وەرزی لاوازیی کوردەکان یان پاڕادایمی نوێ؟

ناکرێ بەرتەسککردنەوەی جووڵە و مانۆڕی حیزبە کوردییەکان لە هاوکێشەکانی ئێستای ناوچەکەدا تەنیا لە هەڵسووڕانی سەربازیدا سنووردار بکرێ. لە ئێستادا بزووتنەوەیەکی فکری، سیاسی، مەدەنی و جەماوەریی بەهێز لە کوردستان لەپێناو خەبات بۆ دێموکراسی لە ئێران و چەسپانی مافە نەتەوایەتییەکانی کورد لەو وڵاتەدا لە ئارادایە. بۆ نموونە لە بزووتنەوەی ژینادا کە حیزبی دێموکرات هەوڵی دا ئەم بزووتنەوەیە لە هەموو کوردستاندا گشتگیر و بۆ ناوچەکانی دیکەی دەرەوەی کوردستان و ئێرانیش پەل باوێژێ، ئەمە بەهۆی جووڵە و مانۆڕی نیزامی و پێشمەرگانە نەبوو. هەر لەجێدا بزووتنەوە و بەرگریی چەکداری بەسەر ئێمەدا سەپاوە. حیزبی دێموکرات هەر لە سەرەتای دامەزرانییەوە هەوڵی داوە خەباتی کورد بۆ مافەکانی لە چوارچێوەی بزووتنەوەیەکی سیاسی و مەدەنیدا بچێتە پێشێ. کۆماری ئیسلامی پێی خۆشە ئەو بزووتنەوەیە تەنیا لە ڕەهەندی چەکداریدا پێناسە بکا بۆ ئەوەی بە ئاسانی بیەوێ سەرکوت و سنووورداری بکا؛ بەڵام لە ڕاستیدا وا نیە و بزووتنەوەی کورد جووڵانەوەیەکی میللی و دێموکراتیکە و خەباتەکەمان لەپێناو چەسپاندن و دەستەبەرکردنی مافە سیاسی و مەدەنییەکانماندایە.

چەکدانانی پ ک ک و کاریگەریی لەسەر پرسی کورد لە ئێران

چەکدانانی پ ک ک کاریگەریی لەسەر گۆڕانکارییە سیاسییەکان لە تورکیە و تەنانەت هاوکێشە سیاسییەکان لە ناوچەکەس دەبێ. بەڵام لەبیرمان بێ دۆخی سیاسیی تورکیە و ئێران جیاوازە. لە تورکیە کرانەوەیەکی سیاسیی ڕێژەیی هەیە و دەکرێ لەو وڵاتەدا وتوویژ و داننان بە کۆمەڵێک پرسی سیاسی چاوەڕوانکراو بێت، بەڵام بەداخەوە لە کۆماری ئیسلامیی ئێراندا لانیکەمی ئەو کراوەییە نابینین و پێناچێ دۆخی لەو چەشنە لە ئێراندا وێنا ببێ. لەگەڵ ئەوەدا کە پرسی جەوهەریی کورد لە هەرکام لە بەشەکانی کوردستان تایبەتمەندیی خۆی هەیە، بەڵام هەموان دەبێ پرسی کورد لە ئێران بە دەرفەت بۆ بنیاتنانەوەی ئەم وڵاتە دابنێن. کوردەکان نەک هەر لە ئێران، بەڵکوو لە ئاستی ناوچەشدا هەڕەشە نین، بەڵکوو دەرفەتن بەڵام بەداخەوە کۆماری ئیسلامیی ئێران ئەو کراوەییەی تێدا نیە و خەبات و بزووتنەوەی چەکداری نەک هەر لە ئێران، بەڵکوو لە بەشەکانی دیکەی کوردستانیشدا بەسەر کورددا سەپاوە. ئێستا لە ئاستی ناوچەکەدا نیزامێکی سیاسیی فێدراتیو لە عێراق لەسەر ڕێککەوتنی کوردەکان و لایەنەکانی دیکەی ئەم وڵاتە پێکهاتوە، لە سووریە هەوڵ دەدرێ کوردەکان لە داڕشتنەوە و بنیاتنانەوەی سووریەی نوێی دوای ڕووخانی بەشار ئەسەددا دەوری کاریگەر و بنیاتنەریان هەبێ و بەشداریی زیاتریان لە پڕۆسەی سیاسیی ئەو وڵاتەدا هەبێ. لە تورکیەش حیزب و لایەنە سیاسییەکان، پارلمان و دەسەڵات و کۆمەڵگەی ئەو وڵاتە هاتوونەتە سەر بڕوایە کە دەبێ پرسی کورد چارەسەر لە تورکیەدا چارەسەر ببێ. بەڵام کە چاو لە دۆخی ئێران دەکەین دەبینین کە کۆماری ئیسلامی قەت زەرفییەت و ئێستعدادی ئەو کراوەیی و بەرەوپێشچوونەی نەبوو و هەموو جارێکیش پەیامی ئاشتیخوازی و گوتاری چارەسەری دێموکراتیکی پرسی کورد لە ئێرانی بە تێرۆری خەباتکاران، شەڕ و سەرکوت و ئاگر و ئاسن وەڵام داوەتەوە.

لە ئێستاشدا کە ڕوانگەی کۆمەڵانی خەڵکی ئێران و ئۆپۆزیسیۆنی کۆماری ئیسلامییش بەنیسبەت پرسی کورد گۆڕانکاریی قووڵی بەسەردا هاتوە و ئەم هاوسۆزی و پشتیوانییەمان لە ڕەوتی بزووتنەوەی ژینادا بەرچاو کەوت و ئەمە ڕۆچنەیەکی هیوای بەڕووی چارەسەری دێموکراتیکی پرسی کورد و نەتەوەکان لە ئێرانی داهاتوودا کردۆتەوە، بەڵام سیاسەتی کۆماری ئیسلامی لەو پێوەندییەدا وەک هەمیشە داخراو و نەگۆڕ بووە. بۆیە جارێکی پێ دادەگرینەوە کە داخوازی چارەسەری ئاشتییانەی پرسی کورد لە ئێرانین و داوا لە هەموو پێکهاتەکانی ئێران دەکەین بە سەرنجدان بە بەرەوپێشچوونی پرسی کورد لە وڵاتانی عێراق، سووریە و تورکیە هەموان پێکەوە هەوڵ بۆ بنیاتنانەوەی ئێرانی داهاتوو لەسەر بنەمای داننان و ڕێزگرتن لە مافە دێموکراتیکەکانی یەکتر بدەین.

دێموکراتێکی باوەڕدار

(لە یادی شەهید د.عەبدولڕەحمان قاسملوودا)

ڕەزا دانشجوو

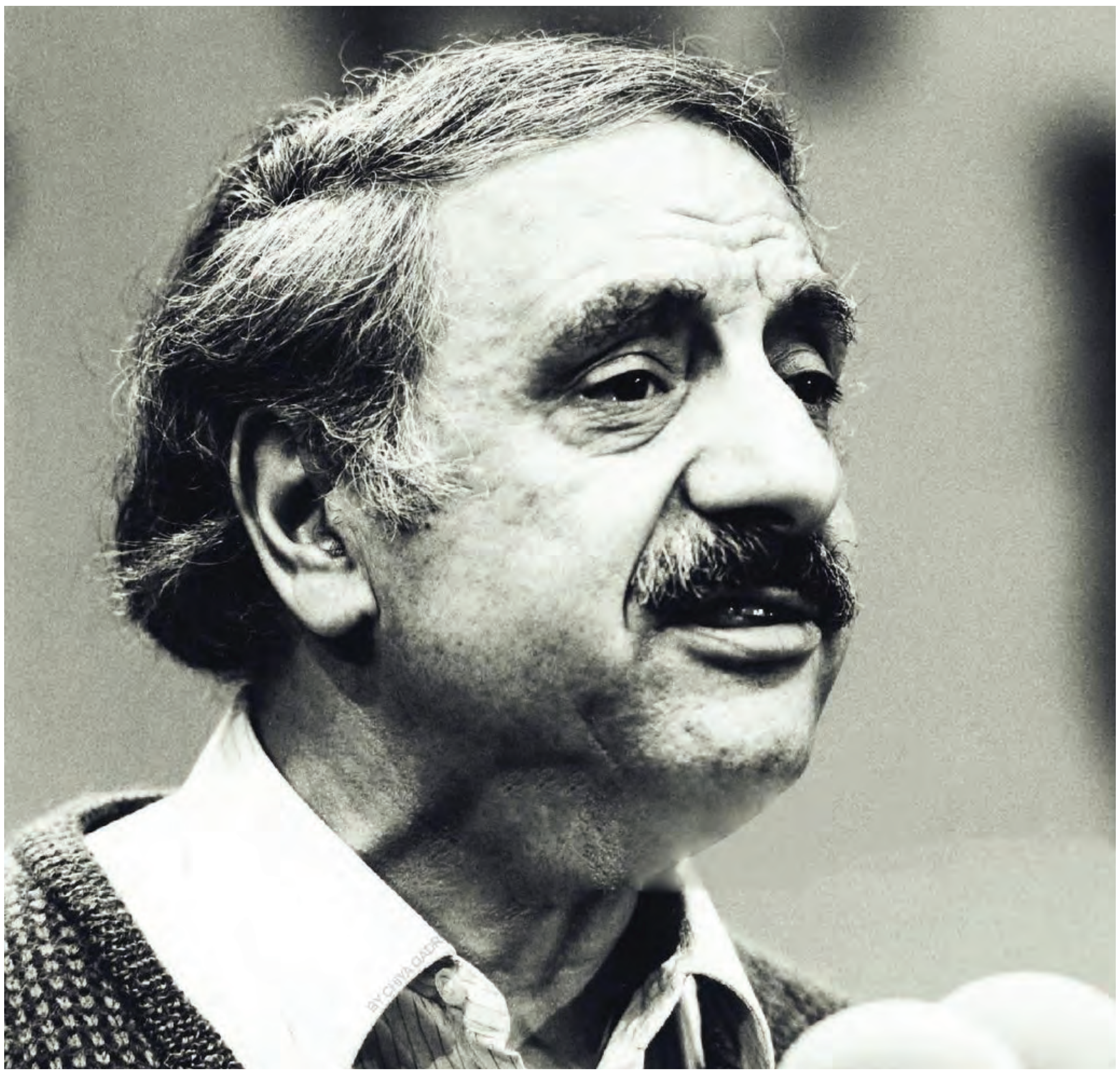

لە مێژووی سیاسیی ئێران و ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاستدا، بە دەگمەن کەسایەتی دەدۆزرێنەوە کە لە نێو جوغرافیایەکی تێکڵاوی توندوتیژی و توندڕەویدا، هێندەی دوکتور قاسملوو باوەڕمەند و پابەند بە دیالۆگ و دێموکراسی بووبێت. کەسێک کە نەک هەر تیۆریسیەنێکی ئازادی و پێکەوەژیان بوو، بەڵکوو لە پراکتیکیشدا بۆ ساتێکیش لە ڕێبازی دیالۆگ و ئەخلاقی سیاسی لای نەدا. لە ناوچەیەکدا کە هەموو کاتێک فیشەک قسەی کۆتایی دەکات، دیالۆگ و گفتوگۆی بژاردەی یەکەمی دوکتور قاسملوو بوو! ئەم باوەڕە تا دوا هەناسەی ژیانی لەگەڵیدا بوو؛ و لە کۆتاییدا هەر ئەم باوەڕمەندییەش بوو بە هۆکار کە گیانی پاکی نەک لە بەرەکانی شەڕدا، بەڵکوو لەسەر مێزی دانوستان، لە دڵی ئورووپادا بۆ ئازادی گەلەکەی ئاسمانی بێت!

دوکتور قاسملوو سیاسەتمەدارێکی کارزان و لێهاتوو بوو و زور باش هەر لە سەرەتاوە ئاگاداری سروشتی ستەمکارانە و نامرۆڤانەی کۆماری ئیسلامی بوو. بەڵام ئەو پێی وابوو ئایندەی مرۆڤ تەنیا لە ڕێگەی دیالۆگ و سیاسەتەوە مومکین دەبێت. قاسملوو پێش ئەوەی سەرۆکی حیزبێک و ڕێکخراوێکی سیاسی تایبەت بێت، دیموکراتێکی ڕاستەقینە و ئەخلاقی بوو؛ وە ئەمە ئەو وێنەیەیە کە دوای چەندین ساڵ لە هێرشی بەردەوام و شێواندن بەئەنقەستی نەیاران و ناحەزانی کورد و کوردستان، هێشتا بە ڕوونی و پتەوی ماوەتەوە.

لە درێژەی ئەم بابەتەدا ، چەند ساتێکی مێژوویی گرنگ لە ژیانی سیاسی دوکتور قاسملوو لە ڕوانگەی باوەڕمەندی قووڵی بە بنەماکانی دێموکراسییەوە دەخرێتە بەرباس.

نامەیەک بۆ خومەینی

یەکێک لە خاڵە جێی مشتومڕەکانی ژیانی سیاسی دوکتور قاسملوو نامەیەکە کە لە چەند مانگی یەکەمی دوای شۆڕشی ١٣٥٧ بۆ خومەینی نووسیەتی. هێشتا زۆرێک لە دژبەران و نەیارەکانی ئەم نامەیە دەکەنە بیانوو بۆ هێرشکردنە سەر کەسایەتیی سیاسیی دوکتور قاسملوو. بەبێ گوێدان بە ئەوەی کە ئەو نەیارانە بە شێوەیەکی سەرەکی پەیوەندییان بە هەندێک بیرۆکەی سیاسی تایبەتەوە هەیە و لە ڕاستیدا هۆکاری دژایەتیکردنیان دوژمنایەتی کورد و کوردستان یان خودی دوکتور قاسملوویە، پێویستە دوو بابەت لە هۆکاری نووسینی ئەم نامەیەدا باس بکرێت. خاڵی یەکەم ئەوەیە کە بۆ ئەوەی بە دروستی لێی تێبگەین، پێویستە سەیری هەلومەرج و ئاراستەی ڕووداوەکانی مێژوویی ئەو سەردەمە بکەین.

ڕاستی ئەوەیە کە لەو سەردەمەدا لە مارکسیستەکانەوە تا ناسیونالیستەکان و بزووتنەوەی بەناو "میللی مەزهەبی" و زۆربەی هێزە سیاسییەکانی ئێران، خومەینییان وەک کەسایەتییەکی کاریزماتیک و هۆکاری یەکگرتوویی ئێران دەبینی و بە شێوەیەکی سەیروسەمەرە و باوەڕپێنەکراو شوێنکەوتووی چاوبەستراوی خومەینی بوون! کۆمەڵگەیەک کە تازە زریانی شۆڕشی ٥٧ی تێپەڕ کردبوو، ماندوو لە دەنگی گوللە و بارووت بەدوای سەقامگیرییەکی ڕێژەییدا دەگەڕا؛ لە وەها هەلومەرجێکدا تەواو ئاساییە کە کەمینەکان و بەتایبەت کورد سەرەڕای بێمتمانەیی تەواو بە خومەینی نەیاندەتوانی یەکسەر ئاڵای دژایەتی لە کەشێکی ئاوا قورسدا هەڵبکەن.

بەپێچەوانەی بانگەشەی ڕەخنەگران، قاسملوو نە کەڵکەڵە و خولیای دەسەڵات و نە دڵلێچوو و پاوێری کۆماری ئیسلامی بوو، تەنیا باوەڕمەند بە چارەسەری ئاشتیانە، نامەیەکی بۆ ڕێبەری حکوومەتی نوێ نووسی؛ بۆ ئەوەی ڕاشکاوانە بڵێت پرسی کوردستان هیچ چارەسەرێکی سەربازی نیە و کلیلی دەربازبوون لەم قوناغە لە تۆپ و تانکدا نیە، بەڵکوو لە دیالۆگ و لێکتێگەیشتن‌دایە. لە ڕاستیدا ئەم نامەیە بە لەبەرچاوگرتنی هەموو ڕووداوەکانی ئەم سەردەمە، نووسەراوە و ڕێگەچارەی پێشنیارکراوی سیاسەتمەدارێکی بە ئەخلاقە! جگە لەوەش ئەم نامەیە بەڵگەنامەیەکی مێژووییە کە دەتوانێت بۆ نەوەی گەنجی ئەمڕۆ ڕوون بکاتەوە کە بە پێچەوانەی پڕوپاگەندەی ڕێژیم و بەشێک لە هێزی ئۆپۆزسیۆنی دژە کورد، شەڕ بەسەر خەڵکی کوردستاندا سەپێنرا؛ لە ڕاستیدا کورد شەڕی دەست پێ نەکرد، ئەوە خومەینیی دەجاڵ بوو کە سەرەڕای نامەکەی دوکتور قاسملوو و کردنەوەی دەرگەی گفتگۆ و دیالۆگ، فەرمانی "جیهاد دژی کوردستان"ی دەرکرد!

ڕووداوەکانی پەیوەست بە کۆنگرەی چوارەم

لە کەشوهەوای سیاسی و پشێویی پاش شۆڕشی ٥٧دا، دوکتور قاسملوو نەک هەر ناچار بوو ڕووبەڕووی سەرکوتی حکومەتی تازە بێتەوە، بەڵکوو دەبا لە بەرامبەر دەستێوەردانەکانی نێو کاروباری حیزبی دێموکرات لە لایەن حیزبی توودە بوەستێتەوە. ڕووداوەکانی پێوەندیدار بە کۆنگرەی چوارەمی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران نموونەیەکی ڕوونی ئەو ململانێیانەن.

ئەم هەوڵانەی لە سەروبەندی کۆنگرەی چوارەمی حیزبی دێموکراتدا بوونە دەسپێکی گۆڕانکارییەکی گەورە لە مێژووی حیزبی دێموکرات و بزوتنەوەی ناسیۆنالیستی لە ڕۆژهەڵات!

وەڵامی دکتۆر قاسملوو بۆ ئەم کێشەیە و دەستێوەردانە نموونەیەکی درەوشاوەی سیاسەتی بەرپرسیارانە و ئەخلاقی لە ڕووبەڕووبوونەوە لە گەڵ ڕووداوە نەخوازراوەکانە. کاتێک دوکتور قاسملوو لە وتارێکی مێژووییدا بۆ جەماوەری هەزاران کەسی لایەنگرانی، هێڵێکی ڕوون لە نێوان ئازادیی بیرکردنەوە و خۆسەپاندنی سیاسیدا دەکێشێت، بەبێ ئەوەی ڕق و کینە و تووڕەیی بەسەریدا زاڵ بێت و پەنا بباتە بەر دروشمی توند و تۆڵەسەندنەوە. لە ڕوانگەی دێموکراتی بەباوەڕ ئۆپۆزسیۆن و دەنگی جیاواز نیشانەی دینامیزمی کۆمەڵگەیەکی دێموکراتە، بەڵام هەرگێز ڕێگە نادات حزبەکەی دوای دەیان ساڵ خەباتی پڕ لە شانازی ئێستا بێتە ئامرازێک بۆ جێبەجێکردنی ئیرادەی لایەنێکی تر!

لە ڕوانگەی دوکتور قاسملووە، دروشمەکانی وەک "مەرگ بۆ..." نەک هەر بێ ئەخلاقین، بەڵکوو بۆ دێموکراسیی تازەپێگەیشتوو وەک ژەهرن. دوکتور قاسملوو خوازیاری حیزبێکی سەربەخۆ و ئازاد و ڕیشەدار بوو ؛ نەک حیزبێک کە ملکەچی دەسەڵاتدارانی وڵاتانی تر بێت. هەرچەندە ئەم ڕوانگە بۆ سەربەخۆیی و خۆیبوون بوو بە هۆکاری دابرانی تاقمێک هاوڕێ و هاوڕای قەدیمی و ڕێگایەکی تریان هەڵبژارد، بەڵام قاسملوو دێموکراتێکی ئەخلاقی مایەوە و هەرگیز لە پرەنسیپەکانی دێموکراسی لە بەرامبەر نەیارانی لای نەدا!

شوڕای نیشتیمانیی بەرخۆدان

ڕوانگە و باوەڕی پتەوی دوکتور قاسملوو هەمیشە هاندەر بوو بۆ گفتگۆ و دیالۆگ! تەنانەت دوای پەیمان‌شکێنی و خیانەتی خومەینی و شکستی دانوستان و هێرشی ناجوامێرانەی و شەڕی داسەپاوی کۆماری ئیسلامی لەدژی کوردستان، قاسملوو بەردەوام بوو لە گەڕان بەدوای ڕێگای سیاسی بۆ داکۆکی لە مافەکانی گەلەکەی. دوکتور قاسملوو زۆر باش دەیزانی لە شەڕێکی نایەکسانی نێوان تفەنگ و قەڵەمدا، سەرکەوتنی کۆتایی سەر بە سیاسەتێکە کە بتوانێت هاوپەیمانیی و متمانە دروست بکات و زمانێکی هاوبەش بدۆزێتەوە.

هەر لەو کەشوهەوایەدا بوو کە حیزبی دێموکرات بە سەرۆکایەتیی دوکتور قاسملوو پەیوەندی بە "شوڕای میللیی مقاومەت"وە کرد. وەک زۆربەی بڕیار سیاسییەکانی دوکتور قاسملوو ئەم بڕیارەش هەر لە سەرەتاوە کەوتە بەر ڕەخنەی زۆر کەس بەتایبەت نەیاران و ناحەزانی کورد! زۆر کەس ئەم بڕیارەیان بە نیشانەی سازان یان وابەستەیی شرۆڤە کرد. بەڵام نووسراوە فەرمییەکەی دوکتور قاسملوو بۆ شوڕای میللیی مقاومەت دەرخەری ئەو ڕاستییە کە هۆکاری سەرەکی ئەم پەیوەستبوونە ڕەزامەندی، باوەڕمەندی و پابەندبوونی ئەندامانی ئەم ڕێکخراوەیە بە پرەنسیپی نەگۆڕ و هەمیشەیی دوکتور قاسملوو "خودموختاری بۆ کوردستان".

بە بۆچوونی دوکتور قاسملوو، دانوستان تەنیا لەگەڵ دۆست و کەسانی هاوبیر بەڕێوە ناچێت؛ هەندێک جار مرۆڤ دەبێت لەگەڵ دژبەرترینەکانیشدا قسە بکات، بۆ ئەوەی ڕەنگە پەنجەرەیەکی تێگەیشتن بکرێتەوە.

هەرچەندە دواتر بە هۆی هەندێک بیری تەسک و هەڵسوکەوتی یەکلایەنە، حیزب شوڕای میللیی مقاومەتی بەجێ هێشت، بەڵام ئەزموونی ئەو سەردەمە هێشتا خاڵێکی گرنگمان بیر دەخاتەوە: کە ڕێکخراوی موجاهدین، ئێستاش لە وتارە فەرمییەکانیاندا، ڕەنگە تاکە ڕێکخراو و حیزبی غەیرە کورد بێت کە دانیان بە ئۆتۆنۆمی و خودموختاری کوردستاندا ناوە؛ پرسێک کە تا ئێستاش لەلایەن زۆرێک لە هێزە سیاسییەکانی تەنانەت دژی کۆماری ئیسلامیی وە پشتگوێ دەخرێت و بە هە موو شێوەیەک دژایەتی دەکرێت!

دێموکراسیی بێ‌ئاکام!؟ چی بوو کە دوکتور قاسملوو جارێکی تر چووە سەر مێزی دانوستان؟

ڕەنگە ئێستا بتوانین وەڵامی ئەم پرسیارە بنەڕەتییە بدەینەوە: بۆچی دوکتور قاسملوو سەرەڕای تێگەیشتنی قووڵی لە سروشتی کۆماری ئیسلامی، جارێکی تر ڕازی بوو بە دانوستان؟ ئایا فریوی بارودۆخی تازەی کۆماری ئیسلامیی دوای نەمانی خۆمەینیی خوارد؟ ئایا بە هۆی کەسایەتیی تایبەتی متمانەی بە دوژمن هەبوو؟

قاسملوو لە کۆمەڵگەیەکدا لەدایک بووە کە پەیوەندی خێڵەکی و ئاغا و کۆیلە وەک یاسایەکی نەنووسراو بووە. بەڵام هەر لە سەرەتاوە دەستی کردوە بە ڕەخنەگرتن لەو پەیوەندیانە و هەوڵی دا کۆمەڵگەیەکی نوێ و مۆدێرن و ئازاد و یەکسان بنیات بنێت؛ کۆمەڵگەیەک کە خەڵک لە ڕێگەی گفتوگۆوە ناکۆکیەکانیان چارەسەر بکەن نەک بە دەمانچە و دەمارگرژی. دوکتور قاسملوو بە درێژایی تەمەنی پابەندی هەموو بنەماکانی دیموکراسی بووە. لە ڕاستییدا وەڵامی ئەم پرسیارە لە لۆژیکی ڕوونی سیاسەتی لە سەر بنەمای ئەخلاق داڕێژراوی دوکتور قاسملوو دایە!

لە ڕوانگەی دێموکراتی باوەڕمەند تەنانەت خراپترین دوژمنەکانیش دەبێت بانگ بکرێن بۆ سەر مێزی دانوستان. چونکە، لە کۆتاییدا، دوای هەموو شەڕێک، ئەوە مێزی دانوستانە کە چارەنووسی گەلان دیاری دەکات. دوکتور قاسملوو باشتر لە هەموو کەس دەیزانی کە کۆماری ئیسلامی خیانەتکارە و جێی باوەڕ و متمانە نیە، بەڵام لە هەمان‌کاتدا دەیزانی میللەتێک ناتوانێت بۆ هەتا هەتایە لە شەڕ و خوێندا بژی. دانوستان ئەگەر شکستیشی لێ بکەوێتەوە، ڕێگایەکی ئینسانی و مەدەنی و شیاوی داکۆکیکردنە!

دوکتور قاسملوو سیاسەتمەدارێک بوو کە ئەخلاقی بە جیا لە سیاسەت نەدەزانی. بۆ ئەو دیالۆگ تاکتیکێکی ساتەوەختی نەبوو، بەڵکو ستراتیژی ژیان بوو. ڕەنگە ئەگەر ئەمڕۆ لە ژیاندا بوایە و جارێکی تر بانگهێشتی دیالۆگ و گفتوگۆ بکرایەتەوە، هەر قبووڵی بکردایە. نەک لە بەر گەشبینییەوە، بەڵکوو لە بەرپرسیارێتی بەرامبەر میللەتەکەی.

دوکتور قاسملوو تەنیا ڕێبەر و سەرکردەیەکی حیزبی نەبوو؛ بەڵکو بلیمەت و هەڵکەوتەیەکی ڕۆشنبیری سیاسی بوو لە کە دڵی یەکێک لە تاڵترین قۆناغەکانی مێژووی ئێراندا تەواوی ژیانی کردە قوربانی وەدیهاتنی ئامانجەکانی گەلەکەی! ژیانی دوکتور قاسملوو بەسەرهات و گێڕانەوەی خۆڕاگرییە لە ئەخلاق، لە دیالۆگ، لە سیاسەتی مرۆڤدۆستانە و لە دیموکراسیدا.

ڕەنگە ئێستا بە جەستەی نەمابێت، بەڵام بیر و هزری دەیان ساڵ دوای شەهیدبوونیشی ڕێگەنیشانەدەری ئەویندارانی ڕێبازی ڕزگاری کوردستانە. ڕێگایەک کە ڕق و کینە جێگەی خۆی بە دیالۆگ و گفتوگۆ دەدات و وشەکان زۆر لە گوللەکان کاریگەرترن!

کۆتایی هەر شەڕێک گفتگۆ و دیالۆگە! لە کۆتاییدا جگە لە دیالۆگ هیچ ڕێگەیەکی تر نیە!

ماڵئاوا، کاریزمای هەمیشەیی گەڵ! بڕیاردەری کاتە سەختەکان! پەیامهێنەری ئاشتی و خۆشەویستی! دیموکراتی باوەڕمەند!

دالانە تاریکەکانی زەینی توتالیتاریزمی ئیسلامی (٢-٢)

رۆژبین رۆژهەلاتی

لە هەردوو سەردەمی پەهلەوی و دەسەڵاتی ئاخوندیدا یەک ڕەهەند و یەک ڕێچکەی کۆلۆنیالیستییان سەبارەت بە نەتەوەژێردەستەکانی جوغرافیای ئێران ڕەچاو کردوە و لەلای ئەوان ئیدیۆمی "متمانە" و "باوەڕ" مانایەکی ئەوتۆی نیە و نەتەوەی سانتراڵتەوەری باڵادەست، نە بە خزمەتی تیۆری و بە زمانی، نە بەکرداری وپڕاکتیکانە هیچ متمانە و باوڕێکی بە نەتەوە ژێردەست و چەوساوەکان نیە و بەو ئاکارانە گەرەکیەتی مەزنایەتی و باڵادەست بوونی خۆی بسەلمێنێ و هەستی شاییبەخۆبوون لەناخی مرۆڤی ژێردەستەدا بخنکێنێ و ئەو باوڕە چەوتەی تێدا بگووڕێنێ کە گەلۆ! من تاکێکی ژێردەستەم و ئەوە بەشی ئەزەلی و ئەبەدیمە. بەخۆ بقەبلێنێ من خزمەتکاری ناوەندم و "قەوم" و "مەحەلی"م

توتالیتاریزمی ئێرانی/شیعیزم، بەدرێژایی دەسەڵاتەکەی سەدان و هەزاران ناوناتۆرەی نەگونجاو و نابەجێی بۆ کورد و خەباتە ڕەواکەی هەڵبەستوە. جار نەبووە لە سەرهەڵدان و چالاکییەکدا پیلانێک نەگێڕێ و بەخەیاڵی خۆی بەلاڕێیدا نەبات. دیارە لە دوژمن و نەیار هەر ئەوە دەوەشێتەوە. ئەوە چینی هەڵکەوتە و ڕووناکبیر و خەباتکاری کوردە دەبێ تەتەڵەی ئەو دەسەڵاتە بکات و لەقاویان بدات و بە دوو قسەی خۆش فریو نەخوات. بۆ نموونە و لە دوامین هەڵوێستی بە کردەوەدا، ڕۆژی ٣ی ڕێبەندانی ١٤٠٣، کۆی حیزبەکانی ڕۆژهەڵاتی کوردستان، بۆ دژکردەوەنیشاندان لەمەڕ سزای نابەحەقی حوکمی ئێعدام بۆ دوو ژنەچالاکڤانی کورد (وریشە مورادی و پەخشان عەزیزی) بڕیار درا، بازاڕ و شەقامی شارەکانی کوردستان دابخرێن و بایکۆتی دەسەڵاتی تاران بکەن، ئەگەرچی لەبەر زەبروزەنگ و هەڕەشە و گوڕەشە و گرتن و خولقاندنی کەشێکی ئەمنیەتی لەلایەن ڕێژیمەوە وەک چەندین جاری پێش خۆی بەڕێوە نەچوو بەڵام، هەمیسان لە زۆربەی شارەکانی کوردستان دووکان و بازار بە هێمای نارەزایەتی داخران. هۆکار چ بوو وەک جارانی پێشوو بەو گەرموگوڕییە ئەم چالاکییە بەڕێوە نەچوو، جگە لەو وردە هۆکارانەی باسمان کرد لە ژێرەوە ئاماژە بە هەندێک لایەنی دیکەش دەکەم:

یەکەمیان، هەر چالاکی و هەڵسووڕاندن و تێکۆشانێک دوای دارشتنی پلان، پێویستی بە پڕۆپاگەندە و لێکدانەوەیەکی چڕی هەلومەرج هەیە. لەدنیای ڕاگەیاندنی خێرای ئێستادا دەبێ بۆ وەها کارێکی گرینگ دەستپێشخەربین. لەوپێناوەدا دەبوو ڕەوتە جۆربەجۆرەکان پێش ئەوەی ڕاگەیەندراوەکە بڵاو بکەنەوە لەڕاگەیەنە گشتیەکانی خۆیاندا و لەسوشیاڵمیدیادا بەهاوئاهەنگی و هەرکەسە لە شوێنی خۆی پڕۆپاگەندی بەربڵاویان بکردایە و باندۆڕی پلاتفۆڕمێکی بەرین و هاوبەشیان هەبا تاکوو لەباری ڕەوانییەوە گشتایەتیی جەماوەری کوردستان ئامادەی وەها دۆخێک بن. بەڵام تەنیا لە ڕۆژی مانگرتنەکەدا بەخەستی و بە شێوەیێکی ڕاستەوخۆ لە ڕاگەیەنەکاندا تەبلیغیان بۆ دەکرد. ئەو کارە دەبوو چەند ڕۆژ پێشتر ئەنجام درابا.

دووهەم، دیارە لەوەختی هەستیاری وادا دوژمن بێکار دانانیشێ و بێشک خەریکی پیلانگێڕی دەبێ و بەداخەوە لایەنەکانی بەرپرس دەبوو لەسەر هەست بن و بە زیرەکییەوە بەرچاوڕوونی بدەن. دەسەڵاتی هیستریکخوازی ئیسلامیی ئێران هەستی بە جووڵەی فکریی حیزبەکان کردبوو، هەربۆیە پێش ٣ی ڕێبەندان کەیسی "نیان چەڵەبیان"ی زەق کرد و شاری بۆکانی شڵەقاند و بەو هەواڵە دۆخی شار تەواو ماتەمبار ببوو. دیارە ئەو ڕووداوە یەکجار دڵتەزێن و جەرگبڕە، هەموو لایەکیش دەبێ ئەوە بزانین هاتنە ئارای وەها تاوانێکی قێزەون هەمووی دەگەڕێتەوە سەر سیستمی ئیسلامی/شیعیزمی ئێرانی. چونکە ئەو دەسەڵاتە ئەخلاق و موراڵی مرۆڤایەتی بەجارێ شپرزە کردوە و هەموو بەها ئەخلاقیەکانی ژێر پێ خستوە و ڕاستەوخۆ و ناڕاستەوخۆ پەرەی بەوەها دۆخێکی نەخوازراو داوە و کۆمەڵگەی بەرەو لۆمپەنیزمێکی ڕەها هان داوە تاکوو ئانارشیست بوون ببێتە کولتوور. هانا ئارێنێت لە کتێبی "زەبروزەنگ"دا بەجوانی شرۆڤەی ئەم دۆخەی کردوە. هەر دوابەدوای بڵاوبوونەوەی ئەو هەواڵە لەڕۆژەکانی یەک و دووی ڕێبەنداندا جەوێکیان ساز کرد کە بۆ ڕۆژی پێنجی ڕێبەندان لە بەردەرکی فەرمانداری بۆکان کۆبوونەوەی جەماوەری ساز دەدرێ بۆ ئەوەی داخوازی خەڵکی بەگوێی کاربەدەستان بگەیەندرێ. داخوازییەکیشیان خستە دەمی خەڵکەوە کە دەبێ بەردەباران! ببێتە سزای تاوانباران. شک لەوەدا نیە وەها تاوانێکی نەشیاو دوور لەئاکاری مرۆڤایەتییە و حەیوان وئاژەڵیش سڵ لەوەها کردەوەیێکی نانەجیمانە دەکاتەوە و دەبێ بە پێی یاسا ـ ئەویش یاسایێکی عەداڵەتتەوەر ـ دادگایی بکرێ. بەڵام ئەوەی کە دەبێ لەپێش چاوی خەڵکی بەردەباران بکرێن بانگەوازە بۆ پەرەپێدان بە شەڕاژۆیی تاکوو شارێک، ناوچەیەک. گەلێک و نەتەوەیەک تووشی ترۆما و هیستریکی ڕۆحی ڕەوانی بکرێن. ئەوە سناریۆیێکە لە دالانی تاریک و زەینی ڕەشبینی تیئۆریسیەنەکانی کۆماری پەت وسێدارەدا دەئافرێندرێن.

جێی خۆیەتی بۆ ئەوەی ئەو سناریۆ ناجوامێرانەیەی دەسەڵاتی ڕەشەکوژی توتالیتێری ئێرانیمان باشتر بۆ دەر بکەوێ فاکتێکی مێژووی بهێنینەوە. دەکرێ هەر لە سەردەمی دەسەڵاتی ئیسلامی ئێرانیدا بەدەیان فاکتی هاوشێوە و چەواشەکارانە دەستنیشان بکرێ. بەڵام هێنانەوەی فاکتێکی مێژوویی و دوورەدەست و چەندین دەیە لەوەپێش بایەخ و گرینگایەتی خۆی هەیە و دواتر ڕاڤە دەکرێ.

کەم نەبوون ئەو کەسانەی هەوڵێکی یەکجار زۆریان دا بۆ ئەوەی ڕەزا میرپەنج ببێتە شای ئێران و ڕێژیمی پەهلەوی دابمەزرێنرێ لەو بەینەدا بەگشتی چەند سەرکردە و خانێکی عێلی بەختیاری لەو پێوەندیەدا بەتەواوەتی تێکۆشان. یەکێ لەسەردارە گەورەکانی بەختیاری "سەردار ئەسعەدی بەختیاری" بوو. سەردار ئەسعەد بەتەواوەتی لەخزمەمەت ڕەزاخاندا بوو و خزمەتەکانی بۆ بەپایەگەیاندنی ڕەزاخان گەیشتبوە ئاستێکی لەڕادەبەدەر. خزمەتی سەردار ئەسعەد ئاسایی نەبوو بەڵکوو ئەو عاشق و شەیدای ڕەزاشا بوو و لە هیچ خۆشخزمەتییەک خۆی نەدەپاراست. هەرلەوپێناوەدا ڕەحمی بە عێلی خۆشی نەکرد و زۆربەی زۆری سەرۆک عێل و سەردارەکانی ڕاپەڕیوی بەختیاری لەدژی ڕەزاشای فریو دا و هەموویانی لەپێناو دەسەڵات سەرکوت کرد و بەکوشتیدان. دەستخۆشانەی ئەو خۆفرۆشییانە بەدەستەوەگرتنی وەزارەتی شەڕ بوو. سەردار ئەسعەدی عاشقی ڕەزاشا بەخەیاڵیشیدا نەدەهات ڕۆژێک بکەوێتە بەر غەزەبی شا و بەدەستی دوکتور ئەحمەدی لە زینداندا بکوژرێ. چونکە ئەو فەلسەفە و گشتایەتی دیکتاتۆڕی نەناسیبوو ساویلکەیی و پلە و مەقام وەها بەرچاویان تەنیبوو و نەیدەزانی لە قەوارەی دیکتاتۆڕ "متمانە" مانایەکی ئەوتۆی نییە و دیکتاتۆڕ بەقای بۆ کەس نابێ و حازرن نەزیکترین کەسایەتییەکانی دەورووبەری خۆشیان بکەنە قوربانی دەسەڵاتەکەیان. چونکە لەو دەسەڵاتانەدا شەهید د. قاسملوو گوتەنی : "تاک دەبێتە مۆرە." مۆرەش تا وەختایەک کەلکی هەیە تاکوو کاریان پێیەتی. سەردار ئەسعەد نەیدەدی خزمەتکارانی ڕەزاشا یەک لەدوای یەک گەردنیان دەکەوێتە بەرتیغی ڕق و بێبەزەیی دەسەڵاتی مونارشی پەهلەوی. یان ڕەنگە دواتر لەبەندیخانەی قەسردا ئەو ڕاستییەی بۆ مەعلووم بووبێ بەڵام تازە کار لەکار ترازاوە. مرۆڤی خۆبین و نەفسنزم هەتا مەرگی خۆی هەست پێ نەکات باوڕی هەر بەدەسەڵاتی کلۆنیالیزم هەیە.

شێخ خەزعەل، تەیموورتاش، نوسرەتولدەولە و دەیان کەسی دیکە هەموویان کەوتنە بەرشاڵاوی ڕەشەکوژیی ڕەزاشا، بەڵام سەردار ئەسعەد هەر وشیار نەبۆوە. ئاخریەکەی لە ٢٦ی خەزەڵوەری ١٣١٢ لەکاتێکدا لە شاری گورگان شان بەشانی شا دەڕۆیشت و بەمنەتەوە هەنگاوی هەڵدێناوە قۆڵبەست کرا و لە زیندانی قەسری تارانیان کرد. ئاخرەکەی دوای چوار مانگ لە ١٠ی خاکەلێوەی ١٣١٣دا بە دەرزی ژەهریان کردە باسکی و بەجەزیا کوشتیان.

سەردار ئەسعەد بەهۆی سەرداریەتیی بەشێک لەعێلی بەختیاری و هەروەها بەهۆی نزیکایەتی و وەزیر بوونەیەوە ناوێکی دیار و کەسایەتییێکی ناسراو بوو. هەربۆیە پێش ئەوەی هەواڵی مەرگی سەردار ئەسعەد ڕابگەیەندرێ، بۆ شوێنەونکێ و دیزەبەدەرخونە کردنی ئەو هەواڵە، ڕۆژنامە سەرنوخون و چڵپەخۆرەکانی ئەو سەردەمی تاران بە تین و تاوێکی سەیرەوە هەواڵێکی تەواو جیاوازییان بڵاو کردەوە تاکوو کوشتنی سەردار ئەسعەد بکەوێتە ژێر لچەوە. ڕۆژنامەکان کەوتنە باس و شەرحی "ئەسغەر ئاغا" قاتڵی بەناوبانگی ئەو سەردەم. کە دەستدرێژی کردبووە سەر دەیان منداڵ و تازەلاو و لاقەی کردبوون. هەواڵەکەیان هێندە بە بەربڵاوی بڵاو کردەوە کە دار و بەردیش باسی تاوانەکانی ئەسغەرئاغایان دەکرد. هەربۆیە نەتەنیا کوژرانی سەردار ئەسعەد کاری نەکردە سەر زەینییەتی خەڵکی بەڵکوو دوابەدوای کوژرانی سەردار ئەسعەد چەندین کەسایەتی و سەردارانی عێلی بەختیاری و تەنانەت برای سەردار ئەسعەد کە نوێنەری پارلمانیش بوو گیران و یان لەزینداندا ڕزێندران یان کوژران.

ڕەنگە بگوترێ فاکتی سەردەمی ڕزاشا چ پێوەندییێکی بە ڕووداووی ئێستاوە هەیە؟ بۆ ڕووداوێکی ئەم سەردەمە بۆ دەبێ باس لەمە بکرێ:

١. وەک دەبینین لە هەردوو سەردەمی پەهلەوی و دەسەڵاتی ئاخوندیدا یەک ڕەهەند و یەک ڕێچکەی کۆلۆنیالیستییان سەبارەت بە نەتەوەژێردەستەکانی جوغرافیای ئێران ڕەچاو کردوە و لەلای ئەوان ئیدیۆمی "متمانە" و "باوەڕ" مانایەکی ئەوتۆی نیە و نەتەوەی سانتراڵتەوەری باڵادەست، نە بە خزمەتی تیۆری و بە زمانی، نە بەکرداری وپڕاکتیکانە هیچ متمانە و باوڕێکی بە نەتەوە ژێردەست و چەوساوەکان نیە و بەو ئاکارانە گەرەکیەتی مەزنایەتی و باڵادەست بوونی خۆی بسەلمێنێ و هەستی شاییبەخۆبوون لەناخی مرۆڤی ژێردەستەدا بخنکێنێ و ئەو باوڕە چەوتەی تێدا بگووڕێنێ کە گەلۆ! من تاکێکی ژێردەستەم و ئەوە بەشی ئەزەلی و ئەبەدیمە. بەخۆ بقەبلێنێ من خزمەتکاری ناوەندم و "قەوم" و "مەحەلی"م.

٢. فێڵ و دەهۆ لە هەردوو سەردەمی دەسەڵاتداریەتی ئێرانیدا لەسەر یەک ڕێچکە دەڕوات و ئامانجی هەڵخەڵەتاندن و فریو و دەهۆکردنە. هێنانەوە و هاوتەریب کردنی ئەو دوو فاکتە بۆ ئەوەیە تاکی کورد لەو ڕاستییە ئاگاداربێ نەیار و دوژمنی سەرەکی خۆی بناسێ و بزانێ نەتەوەی باڵادەستی ئێرانی لەهەر شکڵ و فۆڕم و لیباسێکی دەسەڵاتداریەتیدابێ خاوەن بیرۆکەی ڕاسیزمە و دژی فرەچەشنی و پلوراڵە و ئەوەی لەلای دەسەڵاتداری تاران گرینگ و پڕبایخە زمان و ناسنامەی فارسی/شیعی بوونە. چونکە گوتار و کرداریان یەک ناگرێتەوە و تەواو دژوازە. هەروەها ئەو ڕووداوە موهەندیسی کراوانە دەرخەری ئەو ڕاستیەن کە لەوەها ڕێژیمێکدا، لە ئەساسدا "دەوڵەتی نهێنی پشت پەردە هەمەکارەیە. هەربۆیە کۆمەڵگە قەت نابێ بە قەول و بەڵێنی کاربەدەستانی ناوچەیی و ناوەندیش باوەڕ بکات. چونکە دەزانن ئەو قەول و بەڵێنانە هەتا بەرچۆکی خۆیان بڕناکات.

دەسەڵاتداران بۆ شوێنەونکردنی کار وکرداری قێزەونیان چۆن بەدەزگا هەواڵدەری و پۆپۆلیستیەکانیانەوە هەواڵی چەواشەکارانە بڵاو دەکەنەوە تاکوو لەسەر زەینییەتی جەماوەری ڕەشۆکی کارتێکەری هەبێ و پڕۆپاگەندە و قەڵەم فرۆشان زەینی خەڵکی بەلاڕێدابەرن.

لێرەدا پرسیارێک دێتە ئاراوە. بۆچی دوژمن لەسەر شارێکی وەک بۆکان ئاوا سوورە و لەبەرانبەر هەڵسوکەوتی دانیشتوانیدا هەڵوێستەی دوژمنکارانەی هەیە. وەک دەزانین ئەم شارە یەکێ لەو شارە نیشتمانپەروەرانەیە کە بە تایبەت لە شۆڕشی ژینادا تەنگیان بە دوژمن هەڵچنیبوو و چوارقورنەی شار و دەورووبەری شاریان لێ کردبووە ئاگر و بەڕاستی دەسەڵاتی ڕزیوی داگیرکەریان هەراسان کردبوو و زیاتر لە بیست و یەک شەهیدی پێشکەشی بارەگای ئازادی کرد و وەک باقی ناوچەکانی کوردستان بە سەدان دەست بەسەرکراویشی هەبووە. ئێستاشی لەگەڵدابێ لەچوار دەروازەی هاتن و چوونی شاردا وەک سەرەتای شۆڕشی ١٣٥٧ چوار خاڵی پشکنینی لێ دامەزراوە و بەوردی چاوەدێری خەڵک دەکەن. هەروەها جێی ئاماژەیە بەهۆی ئەوەی بۆکان جیرانی شارەکانی مياندواو و سایەنقەڵایە و لەباوەڕی چەوتی دەسەڵاتدارانی ناوچەدا ئەگەری ترس و دڵەڕاوکێی بۆ شارە عەجەمەکان هەیە. هەربۆیە هەمیشە پیلانگێڕی و ئاژاوە نانەوەی بەدەستەوەیە و تەنانەت لەباری ئەمنییەت و ئاسایشیشدا زۆر تێناکۆشێ و شار هەمیشە ڕەنگێکی ئاڵۆز و ناتەکووزی پێوە دیارە.

بەگشتی ئەو ڕووداوانەی لەو چەند ڕۆژەدا وەها موهەندیسی کرابوو دانیشتوانی شار بە تێکڕا تەنیا باسی ئەو تاوانەیان دەکرد و لەدەروونداا دەکوڵان. پێمان خۆش بێ و پێمان ناخۆش بێ بەرپرسانی گوێ لەمستی دەسەڵاتی تاران بەو سناریۆیە مێشکی خەڵکیان ژەهراوی کرد و تا ئاستێکیش سەرکەوتوو بوون. شرۆڤە و هەڵسەنگاندن و تاوتوێ کردنی وەها پیلانێک بۆ ئەوەیە جارێکی دیکە بەچاوکراوەیی و بەرچاوڕوونییێکی وردبینانەوە هەڵسوکەوت بکەین و چکۆلەترین جووڵەی دەسەڵات بە هەند وەربگرین. یان باشترە بڵەین نەیاری خۆمان بەکەم نەزانین و دەبێ وەک داشی دامە لەسەری سوار بین. شۆڕشگێڕ و خەباتکاری سەرکەوتوو ئەو حیزب و لایەنانەیە کە ئەو خاڵە گرینگە ئاوێزەی گوێی بێ. سیاسەتی زۆربەی حیزب و پارتەکان بەوە ناسراوە کە خاڵی ئەرێنی خۆیان و خاڵی نەرێنی دوژمن تاوتوێ دەکەن. بەڵام لەڕاستیدا دەبێ خاڵی لاوازی خۆمان و خاڵی سەرکەوتووانەی دوژمن بەراورد بکرێ و پلان و تاکتیکی لەسەر دابڕێژرێ. هەروەها ئەو خاڵە گرینگەشمان لەبەرچاوبێ و بۆ کۆمەڵگەی کوردستانی ڕوون بکەینەوە، خەباتی مەدەنی کات و ساتی بۆ نییە نابێ لە مانگرتنێکی گشتی، یان لەسەرهەڵدانێک و کۆبوونەوەیەکی ناحوکمیدا تاک بکرێت. بەڵکوو دەبێ کۆمەڵانی شار و دێ ئەوندە بزانن قسەکردن، لیباس لەبەر کردن، کڕین و فرۆشتنی شت و مەکی ناوبازاڕ و دەیان و سەدانی دیکە هەموویان پێوەندییان بە خەباتی مەدەنییەوە هەیە و لەڕاگەیەندنەکاندا ئەوەندە باسی خەباتی مەدەنی بکرێ تاکوو لەناخ و زەینی تاکی کورددا بەتەواوەتی بچەسپێندرێ و بەدایمە ئەو وێرژەنە ئاپدەیت بکرێتەوە.

***

ژێدەر:

- چل ساڵ خەبات. بەرهەمی: دوکتور عەبدولرەحمانی قاسملو.
- خشونت: هانا آرنت. مترجم: عزت الله فولادوند.
- انقلاب: هانا آرنت . مترجم: عزت الله فولادوند
- ٢١ درس برای قرن ٢١. اثر: یووال نوح هراری.... مترجم: سوددابە قیصری.
- اقتصاد و جامعە. اثر ماکس وبر.......... مترجم: عباس منوچهر.
- نظریەهای جباریت از افلاطون تا هانا آرنت. اثر: د. راجر بوشە. مترجم: فریدون مجلسی.
- ماجرای قتل سردار اسعد بختیاری. گوشەای از تاریخ پهلوی. خاطرات علی صالح اردوان، ایلخان بختیاری.

سیاسەت بە تاموچێژی ئەکادێمیا

پرسیارێک کە دەبێ لەو ڕۆژانەدا بۆ وڵامەکەی بگەڕێین ئەوەیە کە چۆنە دوای ٣٦ ساڵ لە تیرۆری د. قاسملووی شەهید و یارانی، هەروا ناو، هەڵوێست، ژیان و بیروبۆچوونەکانی لە ڕۆژەڤدان؟ بۆچی لە بزووتنەوەی ژینادا دروشمی "قاسملوو، قاسملوو، ڕێگەت درێژەی هەیە" یەکێک بوو لەو دروشمانەی لەسەر زمانان بوو؟ خۆشەویستیی ئەو مرۆڤە لەنێو خەڵک و بەشێک لە نەیارانیشیدا بۆچی دەگەڕێتەوە؟ وڵامدانەوە بەو پرسیارانە لێکۆڵینەوەی زانستی و مەیدانیی گەرەکە کە لە توانای ئەو وتارەدا نیە، ئێمە هەوڵ دەدەین بە ئاوردانەوەیەک لە ژیانی زانستیی ئەو مرۆڤە، بەشێک لە بەرهەمەکانی و کاریگەریی توانای ئاکادێمی لەسەر هەڵوێستە سیاسییەکانی، بە دوای بەشێک لە وڵامی ئەو پرسیارانەدا بگەڕێین.

نەوەی ئێمە کە لە نزیکەوە ئاوێتەی بزووتنەوەی سیاسیی کورد لە ڕۆژهەڵاتە، لەوانەیە دوایین نەوە بێ کە د. قاسملووی لە نزیکەوە دیتبێت و لە یادەوەریی خۆیدا کۆمەڵە بیرەوەرییەکی لەو مرۆڤە هەڵگرتبێ، وێنەی منداڵیی من لە "کاک دکتور"* تێکەڵێکە لە ڕوخساری پیاوێکی جامانەلەسەری ڕووخۆش کە لە بۆنە و ڕێورەسمەکاندا وتاری دەدا لەگەڵ ناوی "د. عبدالرحمن قاسملوو" کە لەسەر بەرگی دوو کتێبی "کوردستان و کورد" و "چل ساڵ خەبات"دا لە سەر تاقچەی پەنجەرەی ماڵی ئاوارەیی لە بناری قەندیل لەگەڵ چەند کتێبێکی دیکەی وەک "دان چەرموو" و "هەتاو"دا ڕۆژانە دەکەوتە بەرچاوم.

جیاکردنەوەی دوو کاراکتەری "کاک دکتور" و "د. عبدالرحمن قاسملوو" کە زۆر زوو لە ژیانی د. قاسملوودا پێ بە پێی یەک دەبینرێن و هەنگاو دەنێن، بۆ من و لەوانەیە بۆ زۆر کەسی دیکەش کارێکی ئاسان نەبێ. کاک دکتور کەسایەتییەکی سیاسی، سکرتێری حیزبێک، دیپلۆماسێکی شارەزا و ڕێبەرێکی خۆشەویست، کاریزماتیک و پراگماتیستە کە بەردەوام لە هەوڵی دارشتنەوە، بەخۆداچوونەوە و قۆستنەوەی دەرفەتە جۆراوجۆرەکانە بۆوەی بە پشتبەستن بە کۆمەڵێک بەها و پرەنسیپی بەرزی ئەخلاقی و مرۆیی، کەشتیی کوردان لە دەریای پڕ لە گێژەن و شەپۆلی ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاستدا بگەیەنێتە کەنار. تێگەیشتن لە کەسایەتیی کاک دکتور زۆر جاران تێکەڵە لەگەڵ هەستێکی پاکی پڕ لە نۆستالۆژی و بەداخەوەش هێندێک جار "تقدیس" کردنی بە مەبەست و بەکارهێنانی ئەو ناوە بۆ مەرامی دیکە.

لە بەرامبەریشدا "د. عبدالرحمن قاسملوو" کەسایەتییەکی ئاکادێمی بیرفراوان و ڕەخنەگرە، کە لە ڕێگەی خوێندنەوە، لێکۆڵینەوە و لێکدانەوەکانی لە هەوڵدایە گوڵبژێری تیۆرییە جیاوازە سیاسییەکان بکا و لە ڕێگەی هەڵسەنگاندنی زانستیانە لە بزووتنەوەی سیاسیی کورد، کۆماری کوردستان، ئیدۆلۆژییە جیاوازەکان و دیاردە و ڕووداوەکان هۆکارەکانی نەگەیشتنی ئەو کەشتییە بە کەنارێکی ئارام بخاتە ڕوو.

مەبەستی سەرەکیی ئەو وتارە خوێندنەوەیەکە بۆ کاراکتەری "د. عبدالرحمن قاسملوو" و شوێنپێی ئەو کارەکتەرە لە ڕێڕەوی قافڵەی ژیانی سیاسی "کاک دکتور" دا. خوێندنەوەیە بۆ ئەو کوڕە لاوەی ماکسیم گۆرگی بە لاوانی دۆڵی قاسملوو دەناسێنێ تا ئەو کەسایەتییەی لە زانکۆکاندا خوێندنەوە بۆ ئابووریی سەرمایەداری دەکات و لە دانیشتنەکانیدا وتەکانی "ت. سین. ئەلیۆت" ، ڤیکتۆر هۆگۆ و شێعرەکانی بۆدلێر دەکاتە شیرینیی باس و خواسەکانی.

گرینگی ئەو باسە کاتێک بەرچاوتر دەبێ کە لە گرینگیی ئەکادێمیا لە پێشکەوتنی شارستانیەت و هزری مرۆڤ ئاگادار بین، ئەو ڕۆڵەش بناسینەوە کە خوێندکاران و ئەکادیمیستەکان لە گۆڕانکارییەکان و بزووتنەوە سیاسی و کۆمەڵایەتیەکاندا گێڕاویانە. هاوکات ئەو هەڕەشانەش بە هەند وەربگرین کە لە لایەن هێزە ئۆتۆریتەخواز و پۆپۆلیستەکان نەک هەر لە وڵاتانی جیهانی سێهەم بەڵکوو لە ڕۆژئاواشدا دەکرێنە سەر دامەزراوە زانستی و ئەکادێمییەکان، خوێندنەوەی بابەتیانە لە دیاردە و ڕووداوەکان ئەنجامگیرییەکی وردتر و ڕیالیستیتر بەدەستەوە دەدا، بەهرە و توانایییەک کە د. قاسملوو لە هەڵوێست و ژیانی سیاسیی خۆیدا لێی بەهرەمەند بوو، مارک کاراڤێزی ڕۆژنامەنووس لە دەربڕینێکدا ئەو تایبەتمەندییە بەم شێوەیە دەخاتە ڕوو: "ئەو بە هاسانی دەیتوانی توندوتیژیی پێویست بۆ خەباتێکی سیاسیی چەکدارانە لەگەڵ شک و گومانێکی سەرچاوەگرتوو لە ژیانی زانستیی خۆی ئاوێتەو یەکانگیر بکا."

(لیبراسیۆن، ٧ی ئاگوستی ١٩٨٩)

ژیانی ئەکادێمی:

لەسەر دەسپێکی ژیانی ئاکادیمیی د. قاسملوو بیروبۆچۆونی جیاواز هەیە، ئاخۆ لە ئیستانبوڵ لە بەشی کۆمەڵناسیی کۆلێژی ئەدەبییات دەستی بە ژیانی زانکۆ کردوە، وەک ئەوەی موسا عەنتەر لە بیرەوەرییەکانی باسی دەکا و پاشان لە ڕێگەی کامەران بەدرخانەوە بۆرسێکی خوێندنی لە پاریس وەرگرتوە یا ڕاستەوخۆ لە تارانەوە دوای تەواوکردنی خوێندنی دواناوەندی لە لایەن حکوومەتەوە ڕەوانەی پاریس کراوە؟ ئەو کە بە خوێندنی ئابووریی سیاسی ژیانی ئەکادیمیی دەست پێ دەکا، زۆر بە ڕێکەوت دواتر پاریس دەبێتە دوا وێستگەی ژیانی زانستی و لە کۆتاییشدا دوا وێستگەی ژیانیشی. پاش ساڵێک مانەوە لە پاریس بۆرسەکەی لەدەست دەدا و ڕوو دەکاتە وڵاتی چێکۆسلۆاکیی ئەوکات و هەر لە بەشی ئابووریی سیاسیدا درێژە بە خوێندن دەدا هەتا ساڵی ١٩٥٣. دوای شۆڕشی ١٩٥٨ی عێراق و ڕووخانی پاشایەتیی د. قاسملوو لە بەغدا هاوکات لەگەڵ کاروباری سیاسیدا لە زانکۆی ئەو شارە لە بەشی زمان و ئەدەبی کوردی دەست بە کار دەکا، کاتێک بە ناچاری لە ١٩٦٠ عێراق بەجێ دێڵێ، دەگەڕێتەوە پراگ و درێژە بە نووسینی کتێبی "کوردستان و کورد" دەدا کە لە ساڵی ١٩٥٧ەوە ئامادەکاریی بۆ کردوە، پاشان وەک وانەبێژ لە بواری ئابووریی سەرمایەداری و سۆسیالیستیدا درێژە بە ژیانی زانستیی خۆی دەدا و ساڵی ١٩٦٨ خوێندنگەی بەرزی ئابووری لە پراگ کتێبێکی دیکەی د. قاسملوو بە ناوی "هەڵبژاردەی کێشە ئابوورییە جیهانییەکان" بڵاو دەکاتەوە. پاش ڕێکەوتننامەی ١١ی ئازاری ١٩٧٠ و گەڕانەوە بۆ بەغدا وەک ڕاوێژکار لە وەزارەتی پلاندانانی عێراق کار دەکات. پاش تێکچوونی پەیوەندییەکانی ناوەند لەگەڵ شۆڕشی کوردی و گەڕانەوەی د. قاسملوو بۆ پاریس لە بەشی زمانە ڕۆژهەڵاتییەکانی زانکۆی سۆربۆن درێژە بە ژیانی زانستی خۆی دەدا و لە ساڵی ١٩٧٨ دوای گەڕانەوەی بۆ عێراق و دامەزرانی کۆمیتەی زاگرۆس و گەڕانەوە بۆ ڕۆژهەڵاتی کوردستان کۆتایی بە قۆناغی ژیانی زانستیی دێنێ، بەڵام لە بەرهەم و وتارەکانی دواتریدا وەک کتێبی "چل ساڵ خەبات لەپێناوی ئازادی"، "کورتە باسێک لەسەر سۆسیالیزم" و دەیان وتار و ڕاپۆرتی سیاسی دیکەدا شوێنپێی کارەکتەری زانستی د. قاسملوو بە ئاشکرا دەبینینەوە.

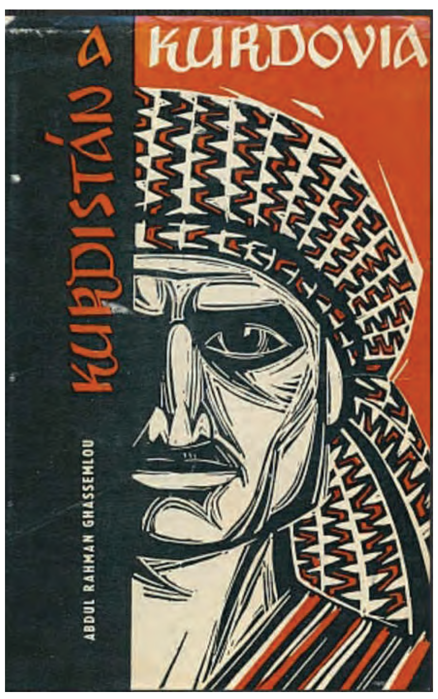

ڕووبەرگی یەکەم چاپی "کوردستان و کورد"

کوردستان و کورد

یەکێکە لە سەرچاوە ئەکادیمییە دەوڵەمەندەکانی کتێبخانەی کوردییە، لێکۆڵینەوەیەکی پڕبایەخ کە بۆ یەکەم جار لە ئاستێکی زانستیی بەرزدا بە زمانێکی بێگانە لە لایەن کوردێکەوە سەبارەت بە دۆخی ئابووری و سیاسیی کوردستان بڵاو دەکرێتەوە. کتێبەکە لە ساڵی ١٩٦٢ ئامادەی چاپ بوو و یەکەمجار بە زمانی سلۆڤاکی لە ناوەندی بڵاوکراوە سیاسییەکانی براتیسلاڤا چاپ کرا. نووسەر وێڕای ئاوڕدانەوە لە دۆخی مێژوویی و جوغرافیایی کوردستان باس لە پەیوەندییەکانی بەرهەمهێنان و هێزەکانی بەرهەمهێنەر لە بەستێنی ئابووریی و مێژوویی کوردستاندا دەکا و پاشان لەو سۆنگەیەوە پرسی نەتەوایەتی و سیاسیی کورد لە ڕوانگەی تیۆریی ماتریالیزمی دیالێکتیکی مارکسەوە شی دەکاتەوە. لە پێشەکیی چاپی کوردیدا بێجگە لەوەیکە باس دەکا کە بەداخەوە چاپی کوردیی ئەو کتێبە دوای دە ساڵ لە ئامادەبوونی کتێبەکە بڵاو دەکرێتەوە، چارەنووسی کتێبەکە و نووسەر و نەتەوەکەی لێک گرێ دەدات.

ئەم کتێبە لێکۆڵینەوەیەکی زانستی و بابەتیانەیە و نووسەر سەڕەرای ئەوەی کۆمەڵێک پرسی گرینگی نەتەوەکەی خۆی باس دەکا، هەوڵی داوە بێلایەنی و بابەتی بوونی خۆی لە لێکدانەوە و ئەنجامگیریەکانیدا بپارێزێ و بە گەڕانەوە بۆ سەدان سەرچاوە بە زمانی جۆراوجۆر یەکێک لە شاکارە بەنرخەکانی مێژووی زانستی کوردی بخوڵقێنێ. گرینگییەکی دیکەی چاپی کوردیی ئەو کتێبە زمانی وەرگێڕان و داتاشینی ئەو وشە زانستیانەیە کە ماموستا عەبدوڵڵا حەسەنزادە بە ڕاوێژ لەگەڵ د. قاسملوودا توانیویەتی دەقێکی زانستیی پێ بکاتە کوردی و فەرهەنگۆکێکی زمانەوانیشی لەگەڵ کتێبەکەدا بڵاو کردۆتەوە.

چل ساڵ خەبات لەپێناوی ئازادی

جیاوازی کتێبی "چل ساڵ خەبات لەپێناوی ئازادی" لەگەڵ کتێبی "کوردستان و کورد" دا بێجگە لە ڕووی کاتەوە چەند پرسێکی دیکەشە. د.قاسملوو لە کتێبی "چل ساڵ خەبات"دا وەک بۆخۆی دەنووسێ، هەوڵی داوە چەند یادداشێکی مێژوویی بنوسێ و هیچ کات بانگەشەی ئەوەی نەکردوە کە بە پێوەری زانستی مێژوو بەرهەمێکی ئەکادیمیی نووسیوە. لەگەڵ ئەوەدا کە ئەو لە هەموو ئەو بەربەست و ئاستەنگانە ئاگایە کە لە نووسینی مێژووی حدکادا دێنە سەر ڕێگەی، بۆ نموونە وەک دەستڕانەگەیشتن بە سەرچاوەی پێویست، هاوکات ڕێبەرایەتیکردنی جووڵانەوەیەکی سیاسی و لە شەڕێکی بەرگریخوازانەدابوون دژی کۆماری ئیسلامی ئاواش توانیویەتیی یەکێک لە کتێبە هەرە دەوڵەمەند و بابەتیانەی مێژووی نوێی کورد لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان بنووسێ. جیاوازییەکی دیکەی ئەم بەرهەمە لەگەڵ کوردستان و کورد لەوەدایە کە د. قاسملوو ئەو لاوە تەمەن سی ساڵە نیە کە لەژێر کاریگەریی بیری چەپدا پرسی ئایدیالیستیانەی دەوڵەتی سەربەخۆی کورد بەر لە هەموو شتێک بە لەنێوبردنی ئیمپریالیزم ببەستێتەوە، ئەو کەسایەتییەکی پێگەیشتتوو و دەرکەوتووی خاوەن ئەزموونی سیاسی و ئەکادێمییە و لە سەردەمێکدا ئەو کتێبە دەنووسێ کە باسی سۆسیالیزمی دێموکراتیکی هێناوەتە گۆڕێ و ڕەخنەی خۆی لە سۆسیالیزمی مەوجوود هەیە. وەک چۆن لە "کوردستان و کورد"دا ترسی ئەوەی هەیە کە بێلایەنیی خۆی لە لێکدانەوەکانیدا نەپارێزێ، لە نووسینی "چل ساڵ خەبات"دا دوو جار ئەو ترسەی هەیە، جارێک وەک کورد و جارێکی تریش وەک کەسێک کە مێژووی حیزبێک دەنووسێتەوە کە بۆخۆی لە لوتکەی هەرەمی ڕێبەرایەتییەکەیدایە. د. قاسملوو لە خوێندنەوە بۆ کۆماری کوردستاندا زۆر شارەزایانە و مێتۆدیک هەلومەرجی لەدایک بوونی کۆمار، گەشەکردن و هۆکارەکانی ڕووخانی کۆمار شی دەکاتەوە.

د. قاسملوو هەر بەو نەفەسە ئەکادێمییەوە کۆمەڵێک وتاری بە ناوبانگی وەک "کوردستانی ئێران"، "کورتە باسێک لەسەر سۆسیالیزم" و "واقعیەتیی گەلانی ئێران و ئەفسانەی م. ماکان" و دەیان بابەت و ڕاپۆرتی سیاسی دیکە پێشکەش دەکا کە بایەخی زانستییان لە بایەخە سیاسییەکەیان کەمتر نیە و تێکەڵبوونی دوو کارەکتەری "کاک دکتور" و "د. عبدالرحمن قاسملوو" بەئاشکرا لەو بەرهەمانەدا بەدی دەکرێن.

فیلیپ بۆلانژێ، پرۆفسۆری زانکۆی سۆربۆن دەنووسێ کە ئەو نەک هەر ئەکادیمسیەنێکی ناسراو بوو و وتار و بابەتی ئەکادیمیی دەنووسین، بەڵکوو مرۆڤێکی زۆر بەکردەوەش بوو، واتە نەتەنیا ڕێبەرێکی سیاسیی دوور لە مانۆڕدان، بەرپرسێکی چریکیی بەئەزموونیش بوو کە دەنگی کلاشینکۆف نەیدەترساند، ئەو جێگەی ستایشە چونکە هیچ کات بنەمای ئەخلاقیی خۆی نەفرۆشت. (گۆڤاری مەشریق مەغریب ژمارە ٢٢٢).

ئەزموونی زانستیی د. قاسملوو سەرمایەیەکی بەنرخ بوو بۆ ژیانی سیاسیی خۆی، بۆ حیزبی دێموکرات و سەرەنجام بۆ پرسی کوردیش. ئەو بە هەڵسەنگاندن و لێکدانەوەکانی توانای ڕاگرتنی باڵانسی لە نێوان جەمسەرە سیاسی و ئیدۆلۆژییەکاندا هەبوو، ئەوە وای کردبوو کە ڕابردووی سیاسیی خۆی وەک قوتبنما (compass) بۆ دیتنەوەی ئاراستەکان بەکاربێنێ و لە نێو گێژەنی دەریای پڕ لە ئیدۆلۆژی و بیرکردنەوەی جیاوازی پڕ لە شەڕ و هەرای ئەو سەردەمەدا، پێوەرە ئەخلاقییەکان لە بەرچاو بگرێ و لە سەختترین قۆناغەکانی شەڕدا پرەنسیپە مرۆییەکان لەبیر نەکا. لای ئەو بارمتەگرتنی خەڵک، تیرۆر و خۆتەقاندنەوە، دیلکوشتن و بێڕێزیکردن بە جەستەی کوژراوانی مەیدانی شەڕ، پەیڕەوکردنی سیاسەتی سەرزەوینی سووتاو، لەژێرپێنانی بەرژەوەندی پارچەیەکی دیکەی کوردستان و زۆر پرسی دیکەش هێڵی سوور بوون.

ئەو سەرمایەیە بۆ حیزبی دێموکراتیش پڕ بایەخ بوو، باوەڕبوون بە دێموکراسی و دادپەروەری، سیاسەتی سەربەخۆ و ئەخلاقگەرایانە و باوەڕهەبوون بە مافی کەمینە و توێژە جیاوازەکان، پەیوەندیی دیپلۆماسی و دامەزراندنی تۆڕێکی بەربڵاوی پەیوەندی ڕیشەیان لە ژیانی زانستی د. قاسملوو دایە، ئەو وەک چۆن لە زانکۆکاندا دەرسی دەکوتەوە بە هەمان نەفەسی پەروەردەیی و ئەکادێمی بەشداریی دەورە سیاسییەکان و باس و خواسەکانی نێوخۆی حیزب و دەرەوەی حیزب دەبوو. هەر کەس گوێ لە دوایین وتەکانی د. قاسملوو بگرێ لەگەڵ وەفدی بەناو وتوێژکاری کۆماری ئیسلامیدا، زۆر بە ڕوونی گوێت لەو سیاسییە دەبێ کە لەسەر پرسەکانی دێموکراسی و مافی چارەی خۆنووسین بە نەفەسێکی زانستییانە تا دوا هەناسەکانی ژیانی پێداگری دەکا. لەسەر ئاستی نەتەوەیشدا بێجگە لەو کۆمەڵە بەرهەمەی پێشکەش بە کتێبخانەی کوردی کردوە، ژیانی زانستیی ئەو مرۆڤە سەدان دۆستی لە ئاستی ئەکادێمی و زانکۆکاندا و لە ئاستی سیاسیدا بۆ کورد بە دیاری هێناوە.

لێکگرێدانی دوو کاراکتەری "کاک دکتور" و "د. عبدالرحمن قاسملوو" وەک هونەری کۆکردنەوەی دژبەرەکان تایبەتمەندیەکی دیکەی د. قاسملوو بوو، ئەو تەنیا لە چوارچێوەی تیۆری و دیواری زانکۆکاندا نەمایەوە و ئەوەی لە ژیانی زانستی خۆیدا هەوڵی شەنوکەوکردنی بۆ دەدا، لە مەیدانی پراکتیک و چیاکانی کوردستانیشدا خەباتی بۆ کرد. پەیوەندیی دێموکراسی و پرسی نەتەوەیی لە باسی نێو کتێبەکانەوە گواستەوە بۆ مەیدانی جێبەجێکردن، ئەو کە لە زۆر بواردا بیروباوەڕەکانی خۆی گۆڕیبوو و ترسی لە بیر و بۆچوونی نوێ، ڕەخنە و پێداچوونەوە نەبوو، بەڵام پرسی دژایەتیکردنی ستەمی وەک پرسێکی نەگۆڕ لە ژیانی خۆیدا هێشتبۆوە. لە هەر شوێن و کاتێک بۆی گونجابێ کوردانە لە ئاکادیمی و ناوەندە زانستییەکان ئەسپی خۆی تاو دەدا یان لە شاخ و خەباتی ڕێکخراوەییدا زانستیانە و بابەتییانە دەیڕوانیە دیاردە و ڕووداوەکان.

د. قاسملوو لە وتوێژێکدا لەگەڵ ڕۆژنامەنووسێکی بیانی باس لە ئارەزوو تاکەکەسییەکانی خۆی دەکا و دەڵێ پێم خۆشە لە داهاتوودا خەریکی نووسین و کاری زانستی بم و لە گوندی قاسملوو دانیشم، تا ماوم بخوێنێتەوە و بنووسم. ئەو ئاواتەی د. قاسملوو وەک زۆر خەون و هیوای دیکە نەهاتنە دی، بەڵام ئەو سەرمایە سێمبولی و زانستیەی لە دوای خۆی بەجێ هێشت بۆ هەمیشە لە یادەوەری گشتیی نەتەوەی کورددا دەمێنێتەوە، ئەو تایبەتمەندیانە هاوکات لەگەڵ میراتی بەنرخی سیاسی و زانستی د.قاسملوویە کە وادەکا نەوەی ئێستا لە شەقامەکان دا ناوی د.قاسملوو بێنن و لە دروشمەکانیان دا یادی بکەنەوە.

***

* "کاک دکتور" ئەو ناوە بوو کە من زیاتر لە زمانی بابمەوە گوێم لێ بووە و دواتر بۆم دەرکەوت کە بەشێکی زۆر لە پێشمەرگەکانی پارێزگاری د. قاسملوو و کەسانی دیکەش لە خۆشەویستی د. قاسملوودا بەکاریان دەبرد.

سۆران عەلیپوور

بەرزڕاگرتنی یادی شەهیدانی ڤییەن لە دەرەوەی وڵات

ناوەندی بەڕێوەبەریی کاروباری دەرەوەی وڵات لە سی‌وشەش ساڵەی تیرۆری د. عەبدولڕەحمان قاسملوو و عەبدوڵڵا قادری‌ئازەر بە بەڕێوەبردنی چەندین کۆبوونەوە، میتینگ، سیمینار و ڕێوڕەسم یادی شەهیدانی ڤییەنیان بەرز ڕاگرت و لەگەڵ ئامانج و ڕێبازی قاسملوو پەیمانی وەفایان نوێ کردەوە. بەشێک لەو کۆڕیاد و ڕێوڕەسمانە بریتی بوون لە:

پاریس، گۆڕستانی پێرلاشێز/ ڕۆژی یەکشەممە ٢٢ی پووشپەڕ ڕێوڕەسمێک لەسەر مەزاری شەهیدانی ڤییەن لە پێرلاشێز بەڕێوە چوو. خوێندنەوەی پەیامی دەستەی کارگێڕیی حیزب، وتاری دوکتور فرێدریک تیسۆ، وتاری ئەنستیتۆی کوردی پاریس لەلایەن دوکتور کەندال نەزان، پەیامی کۆڕی کوردەکانی دانیشتووی فەرانسە و کۆمەڵێک پەیامی تری لایەنە سیاسی و مەدەنییەکان چەند بڕگەیەکی ئەو ڕێوڕەسمە بوون. دواتر ئامادەبووان بە چەپکەگوڵەوە بەرەو گلکۆی شەهیدانی میکۆنۆس، دوکتور سادق شەرەفکەندی و هاوڕێیانی چوون و بەدانانی تاجەگوڵینە ڕێز و وەفای خۆیان پێشان دایەوە.

بریتانیا/ ڕۆژی یەکشەممە ٢٢ی پووشپەڕی ١٤٠٤ی هەتاوی (١٣ی جوولای ٢٠٢٥) ڕێوڕەسمێکی بەشکۆ لە لەندەنی پێتەختی بریتانیا لە پێش دەرکی باڵوێزخانەی کۆماری ئیسلامی و باڵوێزخانەی وڵاتی ئوتریش بەڕێوە چوو.
لەو ڕێوڕەسمەدا پەیامی دەستەی کارگێڕیی حیزب بە چەند زمان خوێندرایەوە، کۆمەڵێک سروود پێشکێش کران و جەماوەر بە ڕێپێوان و بە وتنەوەی دروشم بەرەو باڵوێزخانەی وڵاتی ئوتریش بۆ مەحکوومکردنی تیرۆری ڤییەن وەڕێ کەوتن.

نۆرویژ/ ڕۆژی یەکشەممە ٢٢ی پووشپەڕی کۆڕیادێک بە بەشداریی ژمارەیەکی بەرچاو لە ئەندامان و دۆستانی حیزبی دیموکرات و نوێنەرانی ژمارەیەک لە حیزب و ڕێکخراوە کوردستانییەکان لە شاری ڕۆدە لە وڵاتی نۆرویژ بەڕێوە چوو. خوێندنەوەی پەیامی کۆمیتە بەو بۆنەیە، وتاری سیاسی، پێشاندانی شانۆی "تیرۆری ئاشتی" و چەند سرووودێکی کۆمەڵەی هونەرمەندانی کورد لە نۆرویژ چەند بڕگەیەکی دیکەی ئەو کۆڕیادە بوون.

ڕۆژئاوای کانادا/ ڕۆژی یەکشەممە، ٢٢ی پووشپەڕ لە شاری وانکوڤێری کانادا سیمیناریک بۆ خاتوو شوکریا برادۆست، چالاکوان و لێکۆلەری سیاسیی دانیشتووی ئەمریکا بەڕێوە چوو. لەو سیمینارەدا خاتوو شوکریا باسەکەی لەژێر ناوی "تیرۆریزمی دەوڵەتیی ئێران لە تیرۆری کەسایەتییەکانەوە هەتا ئاژاوەی ناوچەیی" پێشکێش کرد

ئۆتریش/ ڕۆژی ٢٢ی پووشپەڕ کۆڕیادێکی لە یەکێک لە ساڵۆنەکانی ئاکادێمیای پەروەردەی سیاسیی حیزبی سۆسیال دیمۆکرات بەڕێوە برد. خوێندنەوەی پەیامی دەستەی کارگێڕیی حیزب، وتاری سیاسی، خوێندنەوەی پەیامی حیزب و ڕێکخراوە سیاسییەکانی بەشدار، کۆمەڵێک سروود و پەخشان چەند بڕگەیەکی دیکەی ئەو کۆڕیادە بوون.

پارلەمانی بریتانیا/ ڕۆژی چوارشەممە، ٢٥ی پووشپەڕ ڕێکخراوی پێشکەوتووی کورد و نوێنەرایەتیی حیزبی دیمۆکرات لە بریتانیا لە یەکێک لە هۆڵەکانی پارلەمانی ئەم وڵاتەدا کۆڕیادێکی بەبۆنەی ساڵیادی تیرۆری دوکتور قاسملوو بەڕێوە برد.
لەو کۆڕیادەدا کۆمەڵێک وتار پێشکێش کران و دوکتور سەعید شەمس باسێکی لەسەر کەسایەتیی کاریزماتیکی دوکتور قاسملوو پێشکێش کرد.

فینلاند/ ڕۆژی شەممە ٢١ی پووشپەڕ لە شاری هێلسینکی سیمیناریک بۆ د. خوسرەو بەهرامی پێکهات و لە بڕگەکانی دیکەی ئەو سمینارەدا پەیامی دەستەی کارگێڕیی حیزب و کۆمەڵێک حیزب و ڕێکخرای سیاسیی بەشدار خوێندرانەوە.

سوئێد – ستۆکهۆڵم/ ڕۆژی شەممە، ٢١ی پووشپەڕ لە شاری ستۆکهۆڵم سیمیناریک بەبۆنەی ساڵیادی تیرۆری ڤییەن بەڕێوە چوو. لەو سمینارەدا فرێدریک ماڵم، نوێنەری حیزبی لیبراڵەکانی سوئێد لە پارلەمانی سوئێد، مستەفا شلماشی، کەسایەتیی ناسراوی حیزبی دیمۆکرات، قادر کەسیرگە، پارلمانتاری حیزبی سۆسیال دیمۆکراتەکان لە سوئێد و سۆران عەلی‌پوور، نووسەر و توێژەر وتاریان پێشکێش کرد. خوێندنەوەی چەند دەقی ئەدەبی و پەیامی لایەنە سیاسییەکان چەند بڕگەیەکی دیکەی ئەو سمینارە بوون.

ئوستralیا/ ڕۆژی یەکشەممە ٢٢ی پووشپەڕ کۆمیتەی حیزب لە ئوستralیا وێبینارێکی سیاسیی بە بەشداریی فوئاد خاکی‌بەیگی، ئەندامی کۆمیتەی ناوەندیی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران پێکهێنا. فوئاد خاکی‌بەیگی دوای پێشکێشکردنی باسە سیاسییەکەی وەڵامی سەرنج و پرسیاری بەشدارانی دایەوە.

سویس/ ڕۆژی یەکشەممە ٢٢ی پووشپەڕ کۆمیتەی سویسی حیزبی دیمۆکراتی کوردستانی ئێران سیمینارێکی بۆ ئاکۆ ئەلیاسی، شاعیر و نووسەر و ئەندامی لەمێژینەی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران پێک هێنا. خوێندنەوەی پەیامی دەستەی کارگێڕیی حیزب و خوێندنەوەی چەند پەیام و دەقی ئەدەبی بڕگەکانی دیکەی ئەو سیمینارە بوو.

قاسملوو؛ دەنگی مرۆڤایەتی

ڕەحیم نزهەتزادە

لە مێژووی پڕ لە زامی نەتەوەی کورددا، ناوگەلێک هەن کە نەمر دەمێننەوە، نەک هەر بە هۆی خەبات و تێکۆشانیانەوە، بەڵکو بەهۆی سیفەتی مرۆڤایەتی، زانست و ئەخلاقیانەوە. لە دونیایەکدا کە هەندێک جار توندوتیژی و پاوانخوازی بە ڕادەیەک زاڵن، کە دەنگی دادپەروەری و دیالۆگ لە جەنجاڵی چەکدا ون دەبێت، کەسانێک هەن بە دەنگێکی بەرز و لە هەمان کاتدا هێمن و مرۆڤدۆستانە، ڕووبەڕووی ستەم دەبنەوە. د. قاسملوو شۆڕشگێڕێک بوو کە نەک هەر بۆ ئازادی نەتەوەکەی خەباتی کرد، بەڵکوو بۆ کەرامەتی مرۆڤیش، بە هەموو ڕەهەندەکانیەوە خەباتی کرد.

قاسملوو لە ٢٢ی پووشپەڕی ١٣٦٨ (١٣ی ژوئیەی ١٩٨٩) لە کاتی دانوستانەکانی ئاشتی لەگەڵ شاندێکی کۆماری ئیسلامی لە ڤییەنی پایتەختی ئوتریش تیرۆر کرا. هەرچەندە ئەم تیرۆرە یەکێک بوو لە دەیان نموونەی سیاسەتی سەرکوتگەرانەی کۆماری ئیسلامی، بەڵام لەوە زیاتر بوو. ڕێژیم بەو تیرۆرە پەیامی بێدەنگکردنی دەنگی وتوویژ و میانڕەوی نارد. دوکتۆر قاسملوو تەنیا سیاسەتمەدارێکی کورد نەبوو، بەڵکوو بیرمەندێکی ڕاستەقینەی هەموو گەلانی ئێران، گلۆبالیستی و مرۆڤدۆستی بوو کە کۆماری ئیسلامی سێڵەی لە دڵ و مێشکی گرت.

قاسملوو، پێشمەرگەی و دیپلۆمات

دوکتور قاسملوو، بەتەنیا لە بواری بیروڕا و سیاسەتدا چالاک نەبوو؛ لە ساڵانی دوای شۆڕشی ١٣٥٧دا، جلوبەرگی پێشمەرگەی لەبەرکرد و لە چیاکانی کوردستان لە خەبات و تێکۆشانی بەردەوام بوو. بەڵام هاوکات، لە مەکۆ نێودەوڵەتییەکاندا، نوێنەرێکی بەناوبانگ و قسەخۆش بوو . ئەو توانی، پرسی کوردانی ڕۆژهەڵات، لە مەیدانی دیپلوماسیی جیهانی بوروژێنێت و لە ڕێگەی تۆڕە سیاسییەکانەوە، پشتیوانی زۆرێک لە دامودەزگا و کەسایەتییە نێودەوڵەتییەکانی بۆ دۆزی کورد ڕابکێشێت. ئەم تێکەڵە ناوازەیەی خەبات لە شاخ و دیپلۆماسی لە ئاستی جیهانیدا، دوکتۆر قاسملووی کردە کەسایەتییەکی ناوازە لە بزووتنەوەی نەتەوەیی کورددا.

تیرۆری ڤییەن و مردنی دیالۆگ

دوکتور قاسملوو تەنیا پیاوی شەڕ و دیپلۆماسی نەبوو، بەڵکو هاوکات پیاوی دیالۆگ بوو. لە کۆتایی هەشتاکانی سەدەی ڕابردوودا، سەرەڕای ئەو هەموو توندوتیژی و خیانەتانەی کە کۆماری ئیسلامیی ئێران بەرامبەر بە کورد کردبووی، پێشنیاری دانوستانی کرد. گوتیشی: ئێمە ئامادەین قسە لەگەڵ کۆماری ئیسلامی بکەین، تەنانەت ئەگەر سبەینێش بمانکوژن. ئەم قسەیە دواتر بوو بە پێشبینییەکی تاڵ. ئەو پێی وابوو کە دیالۆگ و دێموکراسی، تاکە ڕێگای چارەسەری بەردەوامی کێشەی کوردە لە ئێراندا. قاسملوو نوێنەرایەتیی جۆرێک لە عەقڵانییەتی ئەخلاقی دەکرد لە سیاسەتدا. ئەو لە کاتێکدا لە ساتەوەختی تێرۆرکردنی تەقەی لێ کرا کە هێشتا قەڵەمێکی بەدەستەوە بوو. ئەو تێرۆرە نیشانەی ترسی ڕێژیم بوو لە قەڵەم و لە هێزی نەرم، لۆژیک و جەماوەریی قاسملوو.

دێموکراتبوون بەپێی گێڕانەوەی ئەخلاق

ئەوەی لە دڵی ئەندامێکی حیزبی دیموکراتی کوردستاندا دەلڤێتەوە، تەنیا دروشمێکی سیاسی، یان هەڵوێستێکی ئایدیۆلۆژی نیە. بەڵکوو وەک لە ئاماژەیەکی دوکتۆر قاسملوودا هاتووە، باوەڕبوونە بە کەرامەتی مرۆڤ، ڕێزگرتن لە مافی هەموو نەتەوە و گەلان لە ئێراندا: "دێموکرات: ناسیۆنالیستی بیر تەسک نیە، بەها بە دۆستایەتیی نێوان گەلانی ئێران دەدات و ڕێز لە مافی هەموو گەلان دەگرێت".

ئەم ڕستە سادە بەڵام قووڵە، گوزارشت لە ڕۆحی دیموکراتێکی قاسملوو دەکات. بۆ ئەو کوردبوون، هەرگیز بە مانای دوژمنایەتی بەرامبەر گەلانی تر نەبوو؛ بەڵکوو هەنگاوێک بوو، بەرەو گفتوگۆ، پێکەوەژیان و پاراستنت کەرامەتی یەکتر. ئەو بە پشتبەستن بە بیرۆکەی فیدرالیزمی دێموکراتیک و مافی یەکسان بۆ هەموو گەلانی نیشتەجێی ئێران، هەوڵی دا داهاتوویەکی هاوبەش بۆ هەموو خەڵکی ئەم خاکە بنیات بنێت.

سەربەخۆیی سیاسی حیزب

قاسملوو پێی وابوو کە حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران دەبێ: لە هەر جۆرە پشتبەستنێک، بە حکومەت و بزووتنەوە بیانییەکان بەدوور بێت. تەنانەت ئەگەر هەندێک لەو حکوومەتانە، لە هەندێک کاتدا بە هاوپەیمانی ستراتیژی هەژماریش بکرێن [وەک عێراق لە سەردەمی خەباتی چەکداریدا]. د. قاسملوو لەسەر ئەو باوەڕە بوو کە بڕیاردان لە حیزبەکەیدا دەبێ لەسەر بنەمای بەرژەوەندی نەتەوەیی و جەماوەریی کوردستانی ئێران بێت، نەک لەسەر بنەمای بەرژەوەندیی ئایندە، یان فشاری زلهێزەکانی ناوچەیی یان جیهانی. باوەڕی وابوو کە دەبێ پشتبەخۆبەستن و بەشداریی جەماوەری وەک پرەنسیپی سەرکی وەربگیرێت. ئەو پشتبەستنی بە هێزە نێوخۆیی و خۆڕستەکانی وەک هێز و ڕەمزی مانەوە و ئیعتباری سیاسیی حیزب دەزانی. د. قاسملوو سەربەخۆیی سیاسی وەک پێویستی بۆ متمانەی گشتی و دوورکەوتنەوە لە کەوتنە داوی سیاسەتە بەوەکالەتەکانی زلهێزەکان گەورەکان دەزانی. نەمر قاسملوو چەندین جار جەختی لەوە کردبۆوە کە "ئێمە نە بەکرێگیراوی کەسین، نە ئامرازی بەر دەستی هیچ دەسەڵاتێکین. حیزبی دێموکرات بە تەنیا گەلی خۆی وەڵامدەرە".

دادپەروەری کۆمەڵایەتی و یەکسانی جێندەری

قاسملوو بە ڕوونی پێی وابوو، کە بەبێ دادپەروەریی کۆمەڵایەتی، هیچ خەباتێک ناتوانێت ببێتە هۆی ڕزگاری ڕاستەقینە. ئەم پرەنسیپە، لە هزری حیزبی دێموکراتدا، بەم شێوەیە دەردەبڕدرێت: "دیموکرات داکۆکی لە مافی خەڵکی زەحمەتکێش دەکات، و دژ بە هەر داگیرکاری و چەوسانەوەیەکی مرۆڤ لە لایەن مرۆڤەوە تێدەکۆشێت." دوکتۆر قاسملوو، لەبری ئەوەی پشت بە دروشمی پووچ ببەستێت، ژیانی خۆی بۆ بەرەنگاربوونەوەی هەڵاواردنی چینایەتی و چەوساندنەوەی مرۆڤ لەلایەن مرۆڤەوە تەرخان کرد. لە گوتاری ئەودا ئازادی تەنیا ئازادیی ڕەگەزی یان قەومی نەبوو، بەڵکو ئازادبوون بوو لە هەژاری، نەزانی، نایەکسانی و چەوساندنەوەی ئابووری. لە لایەکی دیکەوە باوەڕبوون بە یەکسانیی ژن و پیاو بەشێکی گرنگی جیهانبینی قاسملوو و حیزبی دێموکرات بوو: "پشتیوانی لە یەکسانی تەواوەتی مافەکانی ژن و پیاو، لە کۆمەڵگە و خێزاندا دەکات".

لە سەردەمێکدا، کە تەنانەت زۆرێک لە هێزەکانی ئۆپۆزسیۆن تێگەیشتنێکی ڕوونیان لە پرسی مافەکانی ژنان نەبوو، قاسملوو بەئاشکرا بانگەشەی بۆ یەکسانی تەواوەتی ژنان و پیاوان دەکرد. ئەم تێگەیشتنە قووڵە، لە وشیاری و خێرخوازی پێپێشەنگانەی ئەوەوە سەرچاوەی گرتوە.

هێڵێکی ڕوون، لە نێوان مرۆڤدۆستی و فاشیزمد

لە جیهانێکدا، کە سنوورەکانی نەتەوەیی، ئایینی و زمانەوانی هێشتا سەرچاوەی خوێنڕشتن و دابەشبوونە، دێموکراتی ڕاستەقینە، ئەو کەسەیە کە سنووری دەمارگیری تێدەپەڕێنێت: "دێموکرات مرۆڤدۆستە و بەبێ گوێدانە ڕەگەز و ئایین، بەهایەکی زۆر بە هاوڕێیەتی نێوان مرۆڤەکان دەدات، هەرچەشنە ڕەگەزپەرستی و فاشیزم و باڵادەستییەکیش مەحکووم دەکات." قاسملوو، بە زانیاریی قووڵی خۆی لەسەر کولتوورە جیاوازەکان، بە چەندین زمانی زیندووی جیهان قسەی دەکرد، و بە هەموو شێوەکانیەوە بەرگری لە کەرامەتی مرۆڤ دەکرد. لە گۆڕەپانی سیاسی ئێراندا، یەکێک لەو کەسایەتییە کەمانە بوو، کە سنووری نێوان بەرخۆدانی نەتەوەیی و دەمارگرژی ڕەگەزیی دەناسی. لە ڕوانگەی ئەوەوە، هەر جۆرە فاشیزمێک و باڵادەستی نەتەوەیی، یان مەزهەبی، دوژمنی ئازادیی مرۆڤ بوو.

سۆسیالیزمی دێموکراتیک

د. قاسملوو لەو دەگمەن ڕووناکبیر و سەرکردە سیاسییانەی کورد بوو کە ڕوانگەی سۆسیالیزمی دێموکراتیکی لە چوارچێوەی خەباتی نەتەوەیی کوردستاندا خستە ڕوو. لەم ڕووەوە: سۆسیالیزمی دێموکراتیکی، بە ڕێگایەک بۆ گەیشتن بە دادپەروەری کۆمەڵایەتی، یەکسانی یاسایی، ئابووری، ئازادی تاکەکەسی و سیاسی دەزانی.

ئەو پێی وابوو، کە بزووتنەوەی نەتەوەیی کورد نابێت تەنیا گەلی و نەتەوەیی بێت، بەڵکوو لە هەمان کاتدا دەبێت، هەڵگری بەهای دادپەروەری، مافی مرۆڤ، دیموکراسی و گەشەسەندنی بەردەوام بێت. لەبری مارکسیزمی کلاسیک، یان مەیلی چەپگەرایی ڕادیکاڵ، مۆدێلی سۆسیال دیموکراسیی ئەورووپیی (بەتایبەتی سکاندیناڤیایی)ی، بە گونجاوترین مۆدێل بۆ گەشەسەندنی کوردستان و ئێران دەزانی. د. قاسملوو پێی وابوو کە سۆسیالیزمی دێموکراتیک لەگەڵ تایبەتمەندییە فرە نەتەوەییەکانی ئێراندا دەگونجێت، هەروەها دەتوانێت سەکۆیەک بۆ پێکەوە ژیانی ئاشتیانەی نەتەوەکان، ئایینەکان و زمانەکان دابین بکات.

یەکێک لە لێدوانە بەناوبانگەکانی لەم بارەوە بریتی بوو لە: "ئێمە کوردین، بەڵام لە هەمان کاتدا کۆمەڵگایەکی مرۆڤدۆستانە و دادپەروەرمان دەوێت کە هیچ کەسێک بەهۆی ڕەگەز، ئایین و ڕەگەزەکەیەوە نەچەوسێندرێتەوە".

دوکتور قاسملوو، بە بەستنەوەی نەتەوەگەرایی دێموکراتیک بە سۆسیالیزمی دێموکراتیکی مۆدێرن، هەوڵی دا ڕێگایەکی مامناوەند و عەقڵانی بۆ بزووتنەوەی کورد لە ئێران دابڕێژێت: ڕێگایەک کە هەم بەرەنگاری ستەمی ناوەندگەرایی بۆوە، هەم خۆی لە توندڕەویی نەتەوەیی یان ئایدۆلۆژیکی پاراستبوو. قاسملوو، چەندین جار باسی لەوە کردبوو، کە سەربەخۆیی خواستێکی سروشتی و ڕەوایە بۆ هەموو نەتەوەیەکی ستەملێکراو، بەڵام هەلومەرجی ناوچەیی و نێودەوڵەتیی تایبەتدا، دەبێت بە دوای چارەسەری کردەیی و ئەگەری بگەڕێن. وتە بەناوبانگەکەی "ئێمەی کورد سەربەخۆییمان دەوێت، بەڵام لە جیهانێکدا دەژین کە تەنها بمانەوێت بەس نیە، بەڵام دەبێت بزانین ئایا دەکرێت بەدیبهێنرێت یان نا؟" ئێستاش زیندوویەتیی خۆی لەدەست نەداوە

میراتی قاسملوو

شەهیدبوونی قاسملوو، وەک تیرۆرکرانی زۆرێک لە ڕووناکبیرانی دیکەی کورد، خاڵێکی ڕەشی مێژووی هاوچەرخی ئێرانە. بەڵام بیرمەندییەکەی هێشتا دەژی. فێری کردین کە مرۆڤ دەتوانێت لە ناو خەباتدا مرۆڤ بمێنێتەوە؛ مرۆڤ دەتوانێت لە ناوەڕاستی سیاسەتدا ئەخلاق بپارێزێت؛ مرۆڤ دەتوانێت کورد بێت بەڵام دژی هەڵاواردن؛ مرۆڤ دەتوانێت ئێرانی بێت بەڵام داکۆکیکار بێت لە فرەچەشنی.

لە ساڵیادی شەهیدبوونیدا، دەبێ ئەوەمان لەبیر بێت، کە نەمانی جەستەیی قاسملوو، کۆتایی ژیانێک نەبوو؛ بەڵکو سەرەتای میراتێک بوو، کە ئەمڕۆ زیاتر لە جاران پێویستمان پێیەتی. لە سەردەمێکدا کە جارێکی تر دەنگی توندڕەو. ڕق و فاشیست لە ناوچەکە و جیهاندا بەرز بوونەتەوە، بیری قاسملوو، وەک چرایەک وایە بۆ دۆزینەوەی ڕێگاکە.

دوورئەندێشیی دوکتور قاسملوو لە سیاسەتدا

جەماڵ ڕەسوولی

"فەرماندەی شەڕ لە کاتی پێویستدا، ڕێبەری سیاسی لە پێش هەموو شتێک و مرۆڤی دیپلۆماسی و دیالۆگ". پێناسەی مارک کراڤیتز، ڕۆژنامەنووسی فەرانسەوی لە دوکتور قاسملوو. ئەگەر ئەو ڕستەیە بنەمای نووسینەکە دابنێین ئەگەر کەمێکیش بێت، لە ماهییەتی قاسملوو لە سیاسەتدا و واقعبینیی ئەو ڕێبەرە تێگەیشتووین.

ئەوە شتەی کە تاکێک لە ئەوانی دیکە جیا دەکاتەوە ڕواڵەت و بوونی فیزیکی و ئەو شتەی بە چاو دەبینرێت نیە، چونکە ئەگەر پێوانە ئەوە بێت ئیتر پێناسەی ئێمە لە جیاوازیداناندا شاردراوەتەوە و لەو کاتەدا لە مانای جیاوازی تێنەگەیشتووین و تەنیا قەناعەتمان بە جیاوازیی لە ڕواڵەتدا هێناوە. لە دنیای سیاسەتیشدا ئەگەر هەر ئەو پێوانەیە لەبەرچاو بگرین چونکە فلان کەسە بەهۆی ئەوەیکە لە فلان حیزب یا ڕێکخراوی سیاسیدا چالاکی دەکات، ئیتر ئەوە کەسێکی حقووقی یا سیاسییە، ستەمێکە بۆ تێگەیشتن لە ماهییەتی کەسەکان. باسی ئێمەش هەر ئەو بابەتی قووڵ بیرکردنەوە و دوورئەندێشی لە سیاسەتدایە و ئەوەش بۆ ڕێبەرێکی سیاسی زۆر گرینگە کە ناوی ئەو لە مێژوودا تۆمار بکات و هیچ کات لەبیر نەچێتەوە. دوکتور قاسملوو نموونەی ئاشکرای بابەتی بەر باسی ئێمەیە. با پێکەوە بۆ لێکۆڵینەوە لەو بابەتە لەبارەی دوکتور قاسملوو، چەند نموونە لە تەحلیل و دوورئەندێشییەکانی ئەو ڕێبەرە بێنینەوە کە ئێستاش شرۆڤەیەکی ڕاست و بەڕۆژن.

ڕەتکردنەوەی تێرۆریزم

"لە ڕابردوودا دەوڵەتەکان بە شێوەیەکی گشتی لە پشتیوانیکردن لە ئاکار و کردەوەی تێرۆریستی خۆیان پاراستوە و بەدایم لە دڵەخورپەدا بوون کە نەکا وەک پشتیوان و لایەنگری تێرۆریزم کە ئەوپەڕی قانوونشکێنی و تێکدانی داب و نەریتی نێونەتەوەییە بناسرێن و بە لایەنگری لە تێرۆریزم تاوانبار بکرێن. بەڵام لە حالی حازردا وای لێ هاتوە کە ڕێژیمە دیکتاتۆرەکان لەپێناوی گەیشتن بە ئامانجەکانیاندا نەتەنیا کردەوەی تێرۆریستی بە خراپ نازانن، بەڵکوو بەڕاشکاوی و بە شێوەی ڕەسمی لە نێوخۆ و دەرەوەی وڵاتدا لە ڕەشەکوژی و شێوە جۆراجۆرەکانی تێرۆر کەڵک وەردەگرن، ئەم ڕێژیمانە لەنێوخۆی وڵاتدا موخالیفە سیاسییەکانی خۆیان تێرۆر دەکەن و لەو ڕێگایەوە دەسەڵاتی پاوانخوازانەی خۆیان بەزۆری بەسەر خەڵکدا دەسەپێنن، لە دەرەوەی وڵاتیش بۆ کپکردنی دەنگی هاودەردی و هاوپێوەندیی جیهانی و بۆ بەرگری لە لایەنگریی ئازادیخوازان و بە مەبەستی تایبەتی و جاروباریش بۆ باجئەستاندن یان سەپاندنی ئیدئۆلۆژی و بۆچوونێکی تایبەتیی خۆیان پەنا دەبەنە بەر تێرۆریزم".

ئەوە نموویەکە کە دوکتور قاسملوو لەبارەی تێرۆریزمی دەوڵەتی باسی کردوە. دەربڕینی بۆچوونی دوکتور قاسملوو لەبارەی ڕەتکردنەوەی تێرۆریزمی دەوڵەتی نیشانەیەکە لە واقعگەرایی ناوبراو کە ئەو بەو ئاگاهییە گەیشتبوو کە بەشێک لە دەوڵەتەکان و ڕێژیمە دیکتاتۆرەکان بۆ گەیشتن بە ئامانجەکانیان پەنا دەبەنە بەر تێرۆریزم. ڕێژیمی کۆماری ئیسلامیی ئێران لەو دەستە ڕێژیمانەیە کە دوکتور قاسملوو دەیزانی کار و کردەوەی تێرۆریستانە ئەنجام دەدات. هێرش بۆ سەر باڵوێزخانەی ئامریکا لەلایەن خوێندکارانی پێڕەوی خەتی خومەینی لەو کردەوانەی ڕێژیمی ئێران بووە کە دوکتور قاسملوو بەتوندی مەحکوومی کرد و وەک کردەوەیەکی زۆر مەترسیدار دژی خاکی وڵاتێکی دیکە پێناسەی کرد.

تێرۆریزمێک کە دوکتور قاسملوو باسی لێ دەکات، کار و کردەوەی هەر وڵاتێک لە هەر قۆناخێک لە زەمان و بە هەر مەبەستێک ئەنجام درابێت؛ لەخۆوە دەگرێت. ئێستا بەپێی ئەو پێشەکییە و نموونەیەی کە هێنامانەوە چاوێک لە جیهانی ئەمڕۆمان بە تایبەتی ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست بکەین دەبینین و دەزانین کە دوکتور قاسملوو بە تێگەیشتن و زانایی حەکیمانەی خۆیی لە سیاسەت ئاماژەی بە چ قەیرانێک کردوە.

لە ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست، ڕێژیمی کۆماری ئیسلامیی ئێران لە ساڵ ۱۳۵۷ی هەتاوی کە خومەینی دەسەڵاتی لە ئێران بە دەستەوە گرت، تێرۆرەکانی کە هەر لە سەرەتاوە ئەو ڕێژیمە ئەنجامی دا، دواتر لە ساڵانی دیکە و ئێستا درێژەی پێ دەدا لە ئەنجامدا بەرۆکی وڵاتانی ناوچەی گرتووەتەوە و دەبینین کە ئێستا جیهان لە هەوڵی ئەوەدایە ئەو ڕێژیمە کۆنترۆڵ و دواتر لەنێوی ببات. چونکە تێرۆریزمی ڕێژیمی ئێران لە ڕەهەندێکی گەورەتردا گەیشتووەتە مووشەکی دوورمەودا و دواتر چەکی ئەتۆمی و ئێستاش وڵاتانی ڕۆژاوایی و بەتایبەتی ئیسرائیل و ئامریکا بەو ئەنجامە گەیشتوون کە بوونی ئەو ڕێژیمە مەترسی و هەڕەشەیەکە جیهانییە و دەبێ ڕێگاچارەیەکی بۆ بدۆزنەوە.

دوکتور قاسملوو پێداگری لەسەر ئەوە دەکات کە ئێمە لە بنەڕەتدا تێرۆریزم مەحکووم دەکەین؛ چونکە لەسەر ئەو باوەڕەین کە بنەمای ئازادی و کەرامەتی مرۆڤ دابین ناکا. لە بواری سیاسییش لە درێژماوەدا تێرۆریزم ڕێز و حورمەتی بزووتنەوە لەنێو دەبات و لە نێوخۆیدا دەیشکێنی. هەڵسەنگاندنی نەگونجاوی وڵاتانی ڕۆژاوایی لە تێرۆریزم خەبات دژی ئەو دیاردەیە زیاتر سەخت و دژوار دەکات.

ئەگەر نووسراوە و وتووێژەکانی دوکتور قاسملوو لە مەحەکی بیرکردنەوە بدەین بەو ئاکامە دەگەین کە "دوورئەندێشی"ی دوکتور قاسملوو ڕێبازێکە کە دەبێ بۆ داهاتوو بەپێی ئەو هەنگاو بنێین. دوورئەندێشی بە مانای توانایی پێشبینیی لێکەوتەکانی کارێک یا بڕیارێکە. ئەو لێهاتووییە هەموو بوارە جیاوازەکانی بارودۆخێک، هەڵسەنگاندنی ئەگەرەکان و بەرنامەداڕشتن بۆ داهاتوو بەپێی هەڵسەنگاندنەکانە. دوورئەندێشی یارمەتی بە تاک دەدات تا بڕیاری ئاگاهانە بگرێت و بۆ بەرەوڕووبوونەوە لەگەڵ پێکۆڵە و دەرفەتەکانی داهاتوو ئامادە بێت. دوورئەندێشی و شرۆڤە بێوێنەکانی دوکتور قاسملوو لە تایبەتمەندییە فکرییەکانی دوکتور قاسملوو بوو. ئەو حاڵەتە هەتا ئاستێک لە ئەندێشەکانی ناوبراودا خۆی دەنوێنێ کە تا ئێستاش ڕێگایەکی ڕوونی بۆ ئێمە دیاری کردوە کە دەتوان لە سیاسەتدا بیکەینە سەرباشقەی خۆمان. دوورئەندێشی و وتنی ئەو دوورئەندێشییە کە بە واقعگەرایی ناوی لێ دەبردرێت لە بوێری و تێگەیشتنی تاک سەرچاوە دەگرێ و ئەگەر ئەو تاکەش سیاسی بێ، جێگە و پێگەیەکی بەهێزی لە نێو خەڵک و کۆمەڵگەی جیهانیدا دەبێ و کەسایەتییەکی جیهانی لێ دروست دەبێ؛ هەر وەک دوکتور قاسملوو هەیەتی.

خاکەڕابوونی قووڵ بیرکردنەوە؛ خاڵێکی دیکەی دوورئەندێشی دوکتور قاسملوویە. بەو مانایە کە ئەو بۆ نەوەکانی داهاتوو هەندێک بیرکردنەوەی بەجێهێشت کە ئێمە لەگەڵ ئەو بێگانە نین و بەڵکوو هەر کات لە تەنگ و چەڵەمەی بیرکردنەوەی کەوتین دەتوانین پەنایان بۆ ببەین. شایەد باشترین نموونەی ئەو دوورئەندێشییەی دوکتور قاسملوو "سوسیالیزمی دێموکراتیک" بێ کە لەو کتێبەدا ڕێگا و ڕێبازی بۆ ئێستا و داهاتووی ئێمە دیاری کردووە. ناوبراو بە بوێرییەکی بێ وێنە و بیرکردنەوەیەکی ڕەخنەگرانە باسی لە ئیراد و قازانجەکانی مەکتەبە فکرییەکان بەپێی پێکهاتەی کۆمەڵایەتی، مێژوویی و سیاسی کورد کردووە و بە ڕوونی ڕێگاچارەکانی لەبەر دەستی ئێمەدا داناوە کە سۆسیالیزمی دێموکراتیک بەرهەمی ئەو شرۆڤە و قووڵ بیرکردنەوەیە.

دوکتور قاسملوو بۆ لێکدانەوە و شرۆڤەکانی خۆیدا لەسەر پرس و ئاڵۆزییەکانی قووڵی سیاسی و کۆمەڵایەتی زاڵ بوو و بە باشی دەیزانی لە داهاتوودا بەپێی ڕووداوەکانی ئێستا چە شتێک ڕوو دەدات. نموونەی ئەو بابەتە ئەوەیە کە کاتێک لەگەڵ عەلی لیمۆنادی وتووێژێک لەبارەی داهاتووی ئێران دەکات، دوکتور قاسملوو لەو وتووێژەدا بە ڕاشکاوی و بوێرانە باس لەوە دەکا کە لە داهاتوودا نیزامی شاهنشاهی جێگای نیە و مەحکووم بە شکستە و زۆر بە جوانی باس لە هۆکارەکانی دەکات.

ئەمڕۆ دوکتور قاسملوو لە نێو ئێمەدا نیە، بەڵام ئەندێشەکانی ئەو و وتەکانی ئەو ڕێبەرە لەبارەی واقعگەرایی کە دوورە لە هەست، خیاڵبافی و دەرماگرژی؛ دوورەدیمەنێکی واقعی بۆ ئێمە و نەوەکانی داهاتوو ڕوون کردووەتەوە. چەمکێک کە لە سیاسەتدا بە میراتئەندێشی باسی لێ دەکرێ، لەلایەن دوکتور قاسملوو بۆ ئێمە بە ئەمانەت دانراوە تا لە دنیای ئاڵۆزی سیاسەتدا بتوانین خۆمانی پێ سەر خەین و بڕیاری دروست بدەین.

لەو ڕۆژانەدا کە ڕێژیمی کۆماری ئیسلامیی ئێران زیاتر لە هەر کاتێکی دیکە لە مێژوودا کەوتووەتە سەرەولێژیی ڕووخان و ڕێگای گەڕانەوەی نییە. شرۆڤە و تەحلیلەکانی دوکتور قاسملوو لەبارەی چۆنییەتی ڕووخانی ئەو ڕێژیمە دیکتاتۆرییە خۆی زیاتر دەردەخات. چونکە ئەو لە وتووێژەکانیدا خۆیدا باسی لەوە کردبوو کە ڕێژیمی ئێران بۆ ماوەی ساڵانێکی زۆر لەسەر کار دەبێ بەڵام لە ئاکامدا بەهۆی نەبوونی مۆرەکانی بۆ درێژەدانی بە ژیانی سیاسی خۆی تووشی بۆنبەستی سیاسی دەبێ و ئیتر ڕێگای دەربازبوونی لە ڕووخان نابێ. دوکتور قاسملوو لەبارەی سەرئەنجامی ڕێژیمە دیکتاتۆرەکان بەم چەشنە قسەی کردوە.

چارەنووسی دیکتاتۆری

"دیکتاتۆری مەحکووم بە نەمانە! سەرکەوتن بەسەر فاشیزمدا زۆر دەرسی بەنرخی تێدان. یەکەم: ئەوەیکە دیکتاتۆرەکان هەر چەند بە هێزیش بن ئاخرەکەی لە بەرامبەر ڕاوەستانی گەلاندا هێزی خۆڕاگرتنیان نیە و دەڕووخێن. دووهەم: شەڕخوازیی بە مەبەستی لەژێر چۆک خستنی گەلان یا سادرکردنی ڕێژیمێکی دیاریکراو، ئەنجامێکی بێجگە لە شکست و لەنێوچوونی بەدواوە نییە". دوکتور قاسملوو

بێ هۆ نیە کە مارک کراڤیتز وتوویەتی: "فەرمانەدەی شەڕ لە کاتی پێویستدا، ڕێبەری سیاسی لە پێش هەموو شتێک، مرۆڤی دیپلۆماسی و دیالۆگ".

قەڵغانی مرۆیی

شەماڵ تەرغیبی

لە ڕەوتی شەڕی دوازدە ڕۆژەی نێوان ئیسراییل و کۆماری ئیسلامیدا، کۆمەڵێک پێشهات ڕوویان دا کە پاش ئاگربەسی سەپێندراو بەسەر ڕێژیمی تاران زیاتر خۆیان دەرخست و لە ئێستادا دەرەتانێکیان خوڵقاندوە کە بتوانین هەڵوەستەیان لەسەر بکەین. لە پاش ئاگربەس کۆماری ئیسلامی دەستپێشخەرییەکانی لە چوارچێوەی جۆرێک لە "مظلومنمایی" دەست پێ کرد تا وەها بنوێنێ جینایەت دژ بە مرۆڤایەتی ڕووی داوە و لە میدیا و دەزگا پڕوپاگەندەییەکانی خۆی هەوڵی دا بڵێ ئیسراییل لەم شەڕەدا خەڵکی بێدیفاعی کردووەتە ئامانج و بەمشێوەیە تۆزێک لە باری قورسی شکستەکانی کەم بکاتەوە. لە دواهەوڵیشیدا بۆ ئەم ئامانجە باس لەوە دەکات کە گوایە بنکەیەکی بێهزیستی لە شاری قەسریشیرین لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان بووەتە ئامانجی ئیسراییل. ئامانج لەم نووسینە پاکانەکردن بۆ ئیسراییل نییە بەڵکوو خستنەڕوو و لەقاودانی هەوڵێکی چەواشەکارانەی ڕێژیمی تارانە دژ بە ڕای گشتی لە کوردستان و ئێران.

لایەنی مێژوویی جینایەتکارییەکانی ڕێژیم لە کوردستان

زۆر جار گوتراوە و دەگوترێت کە پاش سەرکەوتنی شۆڕشی ساڵی ٥٧ و بەدەستەوەگرتنی دەسەڵات لەلایەن ئاخوندەکانی کۆماری ئیسلامی تەنیاوتەنیا لەبەر کوردبوون و جیابیربوونی خەڵکی کورد، ئەم هەرێمە و خەڵکەکەی کەوتنە بەر ڕق و غەزەبی ئایدیۆلۆژیکی خومەینی و دارودەستەکەی و چیها جینایەت نەما کە لە کوردستان نەکرێت. هەر لە سووتاندنی گوند و دێهات و شارەکانی کوردستانەوە بگرە کە زیاتر لە ٦٠ کۆمەڵکوژییان تێدا کرا هەتا دەگاتە ئێعدامی بەکۆمەڵ و لەشکرکێشی بۆ خاکی کوردستان و کاولکارییە سیستماتیکەکان کە لە چوارچێوەی فەرمانی جیهادی خومەینیدا هاتنە ئاراوە کە لانیکەم ۳ هەزار کەسی تێدا قەڵاچۆ کرا؛ سیاسەتێک کە تا ئێستاش بە شێوازی جۆربەجۆر و لە ڕەهەندی جۆراوجۆری ئابووری، فەرهەنگی، سیاسی و نیزامیدا هەر بەردەوامە.

کێ هەیە نەزانی بەدرێژایی حوکمڕانی خۆسەپێنانەی کۆماری ئیسلامی لە کوردستان، سەرانی ڕێژیم هەموو کات بە چاوی کۆلۆنییەکەوە سەیری کوردستانیان کردوە و لەلایەک سەروەت و سامانەکەی بە تاڵان دەبرێ و خەڵکەکەشی ڕەشەکوژ دەکرێ. کێ هەیە نەزانێ کۆماری ئیسلامی لە چوارچێوەی سیاسەتی ملکەچکردن و بێدەنگکردنی گەلی کورد چۆن بافووری دایە دەست لاوی کورد تاکوو چەک هەڵنەگرێ! ئایا ئەمانە ناچنە خانەی جینایەت دژ بەم گەلە ستەملێکراوە کە ئێستا کۆماری ئیسلامی بووەتە داشداری داکۆکی لەم گەلە؟

مرۆڤکوژیی تاران لە ئیسراییل

لە ڕەوتی شەڕی ۱۲ ڕۆژەدا نیهاد و دامەزراوە و کەسایەتییەکانی داکۆکیکاری مافەکانی مرۆڤ بەردەوام هۆشدارییان دەدا کە لایەنەکانی شەڕ لە بەئامانجگرتنی شوێن و جێگەپێگە مەدەنییەکان خۆببوێرن و دەسنەوەشاندنی لایەنەکانی شەڕ بۆ سەر ئەم شوێنانە ئەرکێک بوو لەسەر شانیان؛ کە دیتمان بەپێچەوانەی هەموو ڕێوشوێن و ڕاسپاردە و کۆنوانسیۆنێکی جیهانی، لەوانەش ماددەی ۱۸ لە کۆنوانسیۆنی چوارەمی ژێنێڤ کە تێیدا باس لە قەدەغەبوونی هێرش بۆسەر پێگە مەدەنییەکان و خزمەتگوزارییەکان دەکات، کۆماری ئیسلامی بە دەیان شوێنی خاکی ئیسراییلی کردە ئامانج کە شوێنی ژیان و نیشتەجێبوونی خەڵکی مەدەنی و بێدیفاع بوو و لەڕاستیشدا ئەو خەسارەی کە وەبەر ئیسراییل کەوت تەنیا شوێنە مەدەنییەکان بوو نەک ناوەند و شوێنە نیزامی و سەربازییەکان کە ئەمە دەرخەری ئەو ڕاستییە بوو کۆماری ئیسلامی بە سیاسەتی "شەلم، کوێرم" دەیهەوێ تۆڵەی شکستە ئەمنیەتی و ئیتلاعاتی و سەربازییەکانی لە ئیسراییل بکاتەوە. بەگوێرەی تەواوی ئەو ڕاپۆرت و هەواڵانەی کە لە خاکی ئیسراییلەوە بڵاو کرانەوە تەنانەت یەک سەربازی ئیسراییلی یان یەک شوێنی سەربازی و نیزامی و ئیتلاعاتی ئەم وڵاتە لەلایەن کۆماری ئیسلامییەوە نەکرایە ئامانج و فیلمی ئاسەوارەکانی ئەم شەڕەش دەریدەخات کە لە شوێنە گشتییەکان و نەخۆشخانەکان و ماڵ و حاڵی هاووڵاتییانی مەدەنی لە ئیسراییل زیاتر هیچ شوێنێک وێران نەبووە. ئایا ئەمە مرۆڤکوژی نەبوو؟!

درووستکردنی قەڵغانی مرۆیی لە ئێران

سەرنجێکی کورت لەسەر شوێنی سازکردنی پادگانەکانی ئەرتەش و سپای پاسداران، ناوەندە ئەمنیەتی و ئیتلاعاتییەکان و دەزگاکانی بەسیج لە کوردستان و ئێران دەری دەخات کە کۆماری ئیسلامی بە مەبەستی دروستکردنی قەڵغانی مرۆیی ئەم شوێنانەی هەڵبژاردوە. لە هەموو دنیادا ئەم جۆرە شوێنانە لە ناوچەگەلێک درووست دەکرێن کە دوور بن لە شوێنی نیشتەجێبوونی خەڵکی مەدەنی بەڵام لە ئێراندا بە دەوری شارەکان و لە نێو شارەکاندا درووست کراون و پەرەیان پێ دراوە تاکوو هەم ببنە هێمای ترس و خۆف لە دڵی خەڵک و هەمیش لە کاتی هەستیاری شەڕدا خەڵکی ئاسایی ببنە قەڵغانێک بۆ پارێزراوبوونیان. هەر ئەمەشە کە دەبینین لە ڕەوتی شەڕی ۱۲ ڕۆژەدا و لە کاتی بەئامانجگرتنی پێگە نیزامییەکانی ڕێژیم بۆ نموونە لە کرماشان خەڵکی ئاساییش خەساریان وەبەر کەوتوە.

کەواتە دەتوانین بڵێین بڵاوکردنەوەی هەواڵگەلی وەک ئەوەی قەسری شیرین نەک بۆ گەیاندنی زانیاری بە خەڵک بەڵکوو بە ئامانجی تێکدانی ڕای گشتی و خۆڵ لە چاوی خەڵککردنە و هیچی تر؛ ئەمەش لەڕاستای مەزلوومنیشاندانی خۆیان و ڕێگەخۆشکردن بۆ بردنەسەری ئاستی توندوتیژییە حکومەتییەکان لە نێوخۆی وڵات

هەڵبەی شاخ و شۆڕش

ئەو کە دڵی کەیلی ئەوینی نیشتمان بوو

شەهید ئەحمەد جاویدفەڕ (هەژار)

برایم چووکەڵی

کوا بە چەند دێرێک ئاوڕ لە ژیانی تێکۆشەرێکی وەک شەهید کاک هەژار دەدرێتەوە کە هەموو پلە و مقام و خۆشییەکانی ژیانی بۆ ئازادیی نەتەوەکەی وەلا نا.

سەروان ئەحمەد جاویدفەڕ (ناسراو بە کاک هەژار) لە ساڵی ١٣٣٠ی هەتاوی لە ناوچەی شارویرانی مەهاباد لە ئاوایی قومقەڵا چاوی بۆ دنیای ڕوون کردەوە. قۆناغەکانی سەرەتایی خوێندنی زۆر زیرەکانە بڕی و، پاشان بۆ درێژەدانی خوێندن ڕەوانەی مەهاباد کرا و تا دیپلۆم لەو شارە درێژەی بەخوێندن دا. ساڵی ١٣٤٩ دوای سەربازی لە زانکۆی ئەفسەریی تاران وەرگیرا و پاش تەواوکردنی دەورەکەی بوو بە ئەفسەرێکی لێهاتووی ئەرتەشی شاهەنشاهی. ئەو لەو ماوەیەدا کە لە ئەرتەش‌دا بوو، بەتەواوی بۆی دەرکەوتبوو کە ڕێژیمی پاشایەتی چەندە جیاوازیی لە نێوان نەتەوەکان دادەنێ و بە چ شێوەیەک نەتەوەکەی ئەو، واتە کوردەکان سەرکوت دەکا؛ بۆیە هەمیشە لە بەرانبەر ناعەداڵەتییەکاندا ڕادەوەستا.

لە سەرەتای شۆڕشی گەلانی ئێران (١٣٥٧) پێوەندیی نەهێنیی بە حیزبی دێموکراتی کوردستانەوە گرت. ئەوە دەرفەتێک بۆ کاک هەژار بوو کە بتوانێ بۆ سەربەستیی نەتەوەکەی بژی و سەری بۆ ڕزگاری ئەوان دانێ. بۆیە بڕیاری دا ئەرتەشی ڕێژیمی تازە بەدەسەڵاتگەیشتووی کۆماری ئیسلامی بەجێ بێڵێ و هەر لە یەکەم هاویشتنی تیری نەگبەتی بۆ سەر خەڵکی کوردستان، کاک هەژار قۆڵی هیممەتی هەڵماڵی و چەکی پاراستنی نەتەوەکەی کردە شان و، بوو بە پێشمەرگەی حیزبی دێموکرات. ئەو زۆر زوو بۆ سازماندان و ڕێکوپێکردنی هێزی پێشمەرگە دەستبەکار بوو، و لە سەرەتا وەک جێگری هێزی پێشەواو پاشان وەک فەرماندەری ئەو هێزە دیاری کرا.

هەژاری قارەمان و پێشمەرگە، فەرماندەیەکی لێهاتوو، بەمشوور، بەورە و بەئەزموون، خەباتکاریکی چاونەترس و بوێر بوو. پێشمەرگەیەک بە مانای واقعی پێشمەرگە بۆ گەل و نیشتمان، کەسایەتییەکی پاک و خاکی. بیرێکی پڕ هیوا و بڕوا، فەرماندەیەکی هەڵسووڕ و چالاک، توندوتۆڵ، گەڵاڵەداڕێژێکی بەئەزموون کە هەر ئەرکێکی بەڕێوەی بردبایە پڕ دەسکەوت بوو. کاک هەژار هەموو خۆشییەکانی ژیانی وەلا نابوو، و ئامادەبوو بەرگی پڕ لە قوببە و ئەستێرەی نیزامی و پلە و پایەی سەروانی و سەرهەنگی وەلانێ و، بۆ ئەوهی شانازی پێشمەرگەبوونی پێ ببڕێت و بە شانازییەوە هەموو ئەوانەی بە بەرگی خاکی پێشمەرگایەتی گۆڕییەوە.

کاک هەژار تەنیا فەرماندەی قارەمان نەبوو، بەڵکوو کادرێکی سیاسیی بەتوانای لە ماوەیەکی کورتدا لێ دروست بوو. هەر بۆیە لە ساڵی ١٣٦٠ی هەتاوی کاک هەژار لە کۆنگرەی پێنجەمی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێراندا بە ئەندامی کۆمیتەی ناوەندیی حیزب هەڵبژێردرا. ئەو تەنیا دوو ڕۆژ پاش هەڵبژێرانی بە ئەندامەتیی کۆمیتەی ناوەندی و مانەوە لە پۆستی فەرماندەریی هێزی شەهید پێشەوادا لەسەر داوای دەفتەری سیاسیی حیزب بۆ یارمەتیی هێزی شەهیدانی وردی لە ناوچەی بانە کە ئەوکات بە هەموو شێوەیەک پەلامار درابوو، لەگەڵ ژمارەیەک لە پێشمەرگەکانی هێزی شەهید پێشەوا بەرەو بانە وەڕێ کەوت و ڕۆژی ٢٠ی سەرماوەزی ساڵی ١٣٦٠ی هەتاوی لەگەڵ هێزی شەهیدانی وردی لە ناوچەی بانە بەرەنگاری هێزی کۆنەپەرەستی بونەوە و پاش دوو ڕۆژ شەڕ دوژمنیان تێکشکاند. بەڵام بەداخەوە ڕۆژی ٢٢ی سەرماوەز لە کاتی ڕاونانی هێزی دوژمن کەوتە بەر گوللەی داگیرکەران و شەهید بوو و وەک بڕیاری دابوو یا بە سەربەستی دەژی یا سەری بۆ نەتەوەکەی دادەنێ.

تەرمی شەهید هەژار لە گوندی لاچین بە خاکی نیشتمان سپێردرا.

هاوسەنگەرێکی بەمجۆرە لە بیرەوەرییەکانیدا دەنووسێ: "کاک هەژار بڕوایەکی قووڵی بەو ڕێبازە بوو کە گرتبوویە بەر و بە ئیمان بە بڕواوە بەرگی پیرۆزی پێشمەرگایەتیی کردە بەر. هەژار لەپێناو وەدیهاتنی ئامانجەکانی گەلی کوردا ئامادەی هەموو قوربانیدانێک بوو و هەمیشە دەیگوت "بەرخی نێر بۆ سەربڕینە". بۆیە لەجیاتی باوەشی گەرمی تازەبووکی ژیانی، سەری وەسەرینی بەردینی چیای کوردستان کرد و کوڕە کۆرپەڵە جگەرگۆشەی بەرمەکانی بە باوەشی دایکێکی هەناسەسارد و بێ هاوسەر ئەسپارد و خۆشەویستیی ئەوانی خستە سەر هەموو کۆرپەڵە و زارۆکەکانی کوردستان. بەڵام لە دەوڵەمەندییەکی گەورە و پڕ لە شانازی بە پانایی دەشتەکان و بەرزایی چیاکان و خوڕەی ڕووبارەکانی کوردستان و بۆنی گولەگەنمەکانی جووتیاران و هەموو تەقەو نرکەی خەباتکارانی کوردستان ماڵاوایی لە گەل و نیشتمان کرد"

هاوڕێیەکی دیکە بەمجۆرە باسی کاک هەژار دەکا: "گومانم نیە ئەو کەسانەی تەنیا جارێکیش ناوبراویان دیتبێ، هۆگر و تامەزرۆی کەسایەتیی بەرزی ئەو ڕێبەرە شەهیدە بوون. کاک هەژار، مرۆڤێکی خوێندەوار، وێچوو، بە هەیبەت و ماندوویی‌نەناس، شۆڕشگێڕێکی کەموێنە و نیشتیمانپەروەرێکی ڕاستەقینە بوو. جێگای متمانەی حیزب و کۆمەڵانی خەڵکی مەهاباد و شارەکانی دەوروبەر بوو و هەروەتر خۆشەویستی ورد و درشتی ناوچەکە بوو. بە شاهیدی گشت هاوڕێیانی، "کاک هەژار" یار و هاودەم و غەمخۆری خەلکی هەژار و خۆشی لە ژیان نەدیتوو بوو."

ڕێبەر یان سەرکردە؟
ئاوڕدانەوەیەکی بابەتی لە د. قاسملوو

ئەسعەد باقری

پرسیاری سەرەکیی ئەم بابەتە ئەوەیە بۆچی لە ناوهێنانی دوکتور قاسملوودا زۆرتر لەوەی باسی پاشگری سازمانی وەکوو سکرتێر بەکار بهێنرێت، لە پاشگری ڕێبەر کەلک وەردەگیرێت. ئەمە پرسیارێکی گرینگ و جێگای تێڕامانە، لەبەر ئەوەی دەزانین لە چارتی سازمانیی حیزبی دیموکراتدا ئێمە سکرتێرمان هەیە نەک ڕێبەر. ئەمە ناتوانێت ببەسترێتەوە بە پێگەی سازمانیی ناوبراو لەبەر ئەوەی هەم لە پێش دوکتور و هەم هاوکات و هەم پاش ئەو، هەم لە حیزبی دیموکراتدا و هەم لە حیزبەکانی تر لە کوردستان و ئێراندا نموونەی زۆر کەمی سکرتێرمان هەیە کە هاوکات وەک ڕێبەر یاد بکرێن و ناو بهێنرێن. ئەمەش نابەسترێتەوە بە شەهیدبوونی ئەو، چونکی سکرتێری شەهید یان کوژراو لە حیزبەکانی تر لە کوردستان و هەم حیزبەکانی ئێرانیشدا هەن، بەڵام بە ڕێبەر ناو دەرناکەن.

کامانەن ئەو خاڵە جیاوازییانە؟ دوکتور چی کردوە و چۆن کردی کە وای لێ بکات بە ڕێبەر ناو ببردرێت. کەواتە باسەکە لە ئاستی لایەنە تاکەکەسییەکاندا تێپەڕ دەبێت و دەچێتە ئاستی ڕێکخراوەیی و کۆمەڵایەتییەوە

بۆ وڵامدانەوەی ئەم پرسیارگەلە من لێرەدا هەوڵ دەدەم بە کەلکوەرگرتن لە چەند ڕوانگەی تیۆریک لەم بابەتە بکۆڵمەوە و بۆ ئاکاموەرگرتن لەو باسەش لەسەر چەند ڕەهەند و ڕووداوی دیار و پێوەندیدار هەڵوەستە بکەم. دیارە ئەم نووسینە لە ئاستی ئێستادا نەک لە شێوازی وتارێکی زانستی بەڵکوو هەڵکردنی مۆمێکە بۆ دیتنی دەرفەتەکانی لێکۆڵینەوەی زیاتری بابەتەکە. بۆ تێگەییشتن لە کرۆکیی باسەکەش سەرەتا هەوڵ دەدەم پێناسەیەک بۆ چەمکی ڕێبەر و ڕێبەری لە بەستێنێکی وەهادا بخەمە بەردەست. لێرەدا مەبەست لە بەستێن، دۆخی سیاسی-کۆمەڵایەتیی سکرتێربوونی دوکتور قاسملوویە (١٩٧١-١٩٨٩). لۆژیکی سەرەکیی نووسینی بابەتەکەش ئەوەیە کە هەموو کردەوەیەکی بەڕێوەبەرێک لەسەر گریمانەکان دەمێنێتەوە سەبارەت بەوەی چی ڕووی داوە و گریمانەکان سەبارەت بە وەی چی ڕوو دەدات؛ واتە لەسەر تیۆری دەمێنێتەوە. تیۆری و پراکتیک لە یەکتر جیا ناکرێتەوە، کەوابوو ناساندن و لێکدانەوەی ئەم گریمانەگەلە لە بەستێنی ڕووداوەکاندا یارمەتی دەدات بۆ هەڵسەنگاندنی کردەوە و فێربوون. فێربوونی چۆنیەتیی کاتالیزەکردن و ڕێنماییکردنی گۆڕانکاری لە پێوەرێکدا کە هاوتا بێت لەگەڵ قەبارەی ئەو کێشانەی کە ڕووبەڕوومان دەبێتەوە و هەموومان دەیبینین، بەڵام بە شێوەیەکی کاڵ. لێرەدا کەلکوەرگرتن لە تیۆری بۆ شەرحی ئەزموونێکی دیاریکراوە -ئەزموونی ڕێبەریی دوکتور قاسملوو- نەک بۆ گونجاندن و ڕێکخستنی ئەزموونەکە لەگەڵ تیۆرییەکان.

لە نێوان پێناسە جیاوازەکان، بۆ مەبەستی دیاری ئەم نووسینە من ڕێبەری بەم شێوە پێناسە دەکەم. ڕێبەری بریتییە لە پرۆسەی شوێندانان لەسەر چالاکییەکانی تاک یان گرووپێک لە هەوڵەکان بەرەو گەیشتن بە ئامانج لە دۆخێکی دیاریکراودا. سەرکردایەتی بریتییە لە دامەزراندنی دیدگایەک؛ کردنی بە مانادار؛ گەیاندنی بە شێوەیەکی کاریگەر؛ پاڵنەر بۆ خەڵک.

"هارۆپ فیب" ئێژێ سەرکردەیەکی کاریگەر دیمەنە گەورەکە دەبینێت و هەستی پێ دەکات و دیدگایەک دروست دەکات. "کاترز" دەڵێت ئەمە سەرەکیترین و دیارترین جیاوازیی نێوان بەڕێوبەر و ڕێبەرە، واتا ڕێبەر دیدگایەک بۆ داهاتوو ساز دەکات، ئاراستەکە و ستراتیژی گەیشتن بەو داهاتووە دیاری دەکات. بەڕێوبەر -یان لێرەدا سکرتێر- بەڵام پلان بۆ جێبەجێکردنی ئەو ستراتیژیە دادەڕێژێت. ڕێبەر ئایدیاکەی لە ڕێگەی پێوەندیگرتن بە خەڵکەکەیەوە گشتی گیر دەکات. شوێنکەوتووان (followers) هان دەدات تا گۆڕانکارییە مەبەستەکان بە کردەوەیی بکات. گۆڕان بەڵام پرۆسەیەکی ئاڵۆزە کە ناتوانرێت بە تەواوی کۆنترۆڵ بکرێت یان پێشبینی بکرێت. گۆڕانکاریی ڕێکخراوەیی زۆرجار وەک بزووتنەوەیەک لە ئێستاوە بۆ دۆخێکی خوازراو (داهاتوو) تایبەتمەند دەکرێت کە بەگشتی بە شێوەیەکی چاوەڕواننەکراو دەکرێتەوە. جا ئەگەر ئەم دیدگا یان داهاتووە پێشنیارکراوە ئیلهام بەخش بێت ئەوا ڕێبەر بەرەو کاریزما بوون دەڕوات.

ماکس وێبێر لە پێناسەی ڕەهەندەکانی دەسەڵات (authority) دا، کاریزما بوون وەک سێهەم سەرچاوەی دەسەڵات دەناسێت. بەڵام ئایا دوکتور قاسملوو ڕێبەرێکی کاریزماتیک بوو؟ خاڵی گرینگ ئەوەیە کە بزانین شوێنکەوتووان کێ و بۆ وەک سەرکردەی کاریزما هەڵیدەبژێرن؟ واتا هەمووکەس نابێت بە ڕێبەری کاریزما! سەرکردایەتیی کاریزماتیک بەو سەرکردانە دەگوترێت کە دیدگایەکی ئیلهامبەخش بۆ داهاتوویەکی خوازراو دەخەنە ڕوو کە پاڵنەرێکە بۆ شوێنکەوتووان بۆ قوربانیدان و وەڵانانی بەرژەوەندییە تاکەکەسییەکانیان و هەوڵدان بۆ ئەو بەستێنەی کە سەرکردە بانگەشەی بۆ دەکات. سەرکردە کاریزماتیکەکان سۆز و متمانەبەخۆبوون دەدرەوشێننەوە، بەشداری لە ڕەفتاری خۆبەختکردندا دەکەن و ناسنامەیەکی بەکۆمەڵ بەرەوپێش دەبەن، ڕەفتاری خوازراو بە نموونە دەهێننەوە، چاوەڕوانییە بەرزەکان بۆ شوێنکەوتووان دادەمەزرێنن و متمانە دەردەبڕن کە شوێنکەوتووان دەتوانن بەدەستیان بێنن. ئەم ڕەفتارانە یارمەتیدەرن بۆ ڕوونکردنەوەی ئەو کاریگەرییە ئیلهامبەخشە لەسەر شوێنکەوتووان کە سەرکردە کاریزماتیکەکان هەیانە.

ئامانجی دوکتور قاسملوو لە ئاستی نیشتمانیدا دەستەبەرکردنی ئاستێک لە مافی چارەی خۆنووسین بۆ کوردستان بوو، جا لە چوارچێوەی "خودمختاری" لە ئێرانێکی دیموکراتیکدا، ئەمەش وەکوو خولقاندنی دەرفەتێک بۆ ئەوەی کۆمەڵگای کوردستان و نەتەوەی کورد لە پەرەسەندن و گەشەی خۆیدا لە دوا ڕۆژدا خۆی بڕیاری سەربەخۆیی خۆی بدات. ڕەنگە باشترین نموونە بۆ ناسینی ئەو ئایدیایەی دوکتور قاسملوو لە "کورتە باس"دا خۆی دەربخات. لەو دەقەدا دوکتور قاسملوو هەوڵ دەدات ستراتێژیی حیزب وەکوو ڕێبازی پراکتیزەکردنی مافی چارەی خۆنووسین، بۆ ئەندامان و لایەنگرانی حیزب ڕوون کردبۆوە.

مەبەستی دوکتور، ئەو جۆرەی لە زەرروورەتی کورتە باسدا، باسی دەکات ئەوەیە کە ئەو ئایدیایە بکاتە هێما و پێوەری لێکدانەوە و کرداری حیزب تا "ئەندامی حیزبی دێموکراتی کوردستان بە بیر و باوەڕی بناسرێ" (کورتەباس، لاپەرەی ٥٤). هەر لەو پێوەندییەدا و لە "کورتەباس"دا، نیشان دەدات کە بە ئاگاداری لە ڕەوتی مێژوویی بزووتنەوەکانی مافخوازی، دیموکراسی و سۆسیالیستم لە جیهاندا، پێداگری لەسەر خاڵی جیاکەرەوە لە ئایدیای خۆیدا دەکات بۆ ئەوەی متمانەبەخۆیی و توانای بکەربوون (Agency) و داهێنەربوون بۆ تاکی کورد بگەڕێنێتەوە. لێرەدا دوکتور قاسملوو پێداگری لەسەر ئەوە دەکاتەوە کە ئامانج دابینکردنی ژیانێکی شیاوە بۆ تاکی کورد و کۆمەڵگەی کوردستانە. باس لەوە دەکات ئەم ئامانجە تەنیا بە گەرەنتیکردنی ئازادی هەم لە ئاستی تاک و هەم لە ئاستی کۆمەڵایەتی و نەتەوەییدا دەرفەتی خولقاندن و ئەگەری سەرکەوتنی هەیە. هەرها بە ڕخنەگرتن لە شوێنکەوتوویی خوێندنەوەکانی تر، پێداگری لەسەر خوێندنەوەیەک لە سۆسیالیزم دەکات کە بە دەفر و بەستێنی کوردستانی ببەستێتەوە. واتا تایبەتمەندییەکانی کۆمەڵگەی کوردستان و مافی بڕیاری تاکی کورد لە بڕیاردانی ئەو خوێندنەوە بنەمای باسەکەی پێک دێنێت. ئەمە ئەو خاڵەیە کە زانای بواری ڕێبەری، "بێرنارد بەس" دەڵێت ڕێبەری کاریزما دەبێت خاوەن توانا و لێهاتوویی پێوەندیدار بە بەستێنەوە بێت. واتا ئەو دیدگا و ئیلهامە وڵامێکە بۆ دۆخێکی ناسەقامگیر کە تیایدا مرۆڤەکان بە دوای وڵامێک دەکەون کە بتوانێت مانا بە کرداریان ببەخشێت و لە نادڵنیایی دووریان بکاتەوە. لێرەدا گرنگترین ئیلهامێک کە دوکتور قاسملوو سازی دەکات خوێندنەوەیەکی کوردستانیانەیە. ئەو پێداگری لەسەر ئەوە دەکاتەوە کە کوردستان دەبێت خۆی بە تێگەییشتنی خۆی و لە پێناو بەرژەوەندی خۆیدا خوێندنەوەی بۆ تیزە سیاسیەکان بکات. واتا کوردستان و مافی بڕیاردانی سەربەخۆ لە ئاست و ڕەهەندە جیاوازەکاندا نەک تەنیا لە فورمدا بەڵکوو لە مانایشدا..

دوکتور قاسملوو لە "شیکردنەوەی کورتەباس"دا کاتێک باسی دەنگهێنانی پرۆژەکە دەکات تیشک دەخاتە سەر ئەوە کە کۆمەڵێک ئاگایانە دەنگیان بە پرۆژەکەی دابوو، و کۆمەڵیکی تر بۆ دەربڕینی متمانە و دڵنیایی خۆیان بە بەڕێوبەری -لێرەدا شەخسی سکرتێر واتا دوکتور قاسملوو- دەنگیان بە پرۆژەکە دا. ئەمە ئەو دۆخەیە کە ماکس وێبێر دەڵێ ئەم ڕێبەریی کاریزماتیکە لە لایەن شوێنکەوتووانەوە وەردەگیرێت، بەڵام ئەوە خودی ڕێبەری کاریزماتیکە کە هەڵگری ئەو تایبەتمەندییانەیە. موگناتیسی کەسی و بانگەوازە دیدەوانییەکانیان دەبێتە هۆی ئەوەی شوێنکەوتووان بە شێوەیەکی شەخسی لەگەڵ سەرکردەکانیان بناسێن، و ئامانج و بەها و بیروباوەڕی سەرکردەکانیان دەروونی بکەنەوە، لە ئەنجامدا شوێنکەوتووان ئارەزووی وەرگرتنی سەرکردەکانیان دەکەن. واتا ئەگەر ڕێبەر هەوڵی خۆی گشتگیرکردنی ڕوانگە و تێگەیشتنی خۆی دەکات، بەڵام ئەوە بەردەنگەکان کە ڕەوایەتی بەو ڕوانینە دەبەخشن. واتا شوێنکەوتووان "کاریزما"یان بۆ سەرکردەکان دەگەڕێنێتەوە. ئەم کردارە ئەنجامی پێویستیی هیوایە لە کاتی گۆڕانکاری و نادڵنیاییدا. ئەو نادڵنیاییە لە ڕوانگەی دوکتور قاسملووە دەگەڕێتەوە بۆ ناڕوونی لە سنوور و جیاوازییەکان حیزبەکەی لەگەڵ ئەوانی تر و بە دیاریکراوی حیزبی توودە. دۆخێک کە ئەو نیگەران دەکات ئەوەیە ئەندامانی حیزب نەتوانن پێناسەی فیکری و سازمانیی خۆیان دیار بکەن و لە ئاکامدا بە لاڕێدا ببرێن. دوکتور ئەم مەترسییە بە مەترسیی "بوونی" (existential) لەسەر حیزب و خەباتی نەتەوەیی دەزانیت و "کورتە باس" وەک وڵامێک بۆ دەربازبوون لەو قەیرانە پێناسە دەکات.

لە ئاستی کۆمەڵایەتیدا پێم خۆشە ئاماژە بە قسەیەکی خودی دوکتور قاسملوو لەنێو هێزەکانی پێشمەرگە ماوەیەک پێش شەهیدبوونی بدەم. لە بۆنەی ٨ی مارسی ١٩٨٩دا، دوکتور قاسملوو باس لە دۆخی چەوساندنەوەی ژنان لەنێو کۆمەڵگەی کوردستاندا دەکات و دەڵێ ستەم دژی ژنان بنەمایی ترە لە ستەمی نەتەوەیی کە ئێمە تەنانەت پاش ڕزگاریی نەتەوەیی دەبێت بەرانبەر ئەو ستەمە درێژە بەو خەباتە بدەین. هەر لە ئاستی کۆمەڵایەتیدا و لە گرینگیدان بە بەڕێکخراوەیی کارکردن و ڕاوەستان لە بەرانبەر تاکپەرستی و تاکمیحوەری لەنێو حیزب و کۆمەڵگەدا، دوکتور قاسملوو لە وڵامی درووشمی "بژی قاسملوو"ی لایەنگرانی لە میتینگەکەی مەهاباد و بۆکاندا وەستایەوە و داوای کرد درووشمی "بژی دیموکرات" بڵێنەوە. ئەمانە دەرخەری وێنا و مانای ئەو گۆڕانکارییانەن کە دوکتور قاسملوو هەوڵی بۆ دەدا

نموونەی تری ئەم ڕوانینە لە باسکردنی هەڵوێستی حیزب بەرانبەر ئەو لایەنەی دوکتور بە "شاپەرەست" ناویان دەبات بەرجەستە دەبێت. دوکتور قاسملوو لێرەدا باس لە "مەشرووتە خوازی" ناکات بەڵکوو ئەم ڕەوتە بە شاپەرەستی لەسەر بنەمای تاکپەرستی وێنا دەکات. ئەو بە تێگەیشتن لە بەستێنی مێژوویی و کۆمەیەڵایەتیی وەها ڕەوتێک دژایەتیی ئەو سیستمە دەکات نەک لەبەر تاکەکە خۆی، بەڵکوو لەبەر ئەوەی تاکپەرستی دژە فورمی ئەو فورمە عەقڵانیی ڕێکخراوە لە کۆمەڵگەیە کە هیوای بۆ دەخوازێت. لەوە بەولاوەتر دوکتور قاسملوو دەزانێت کە وەها فورمێک دەبێت بە مەترسی بۆ سەر فورمی سیاسیی پێشنیاری حیزب، واتا خودمختاری.

هارۆپ فیت دەڵێ ڕێبەری کاریگەر لە ڕێگەی کراوەیی بۆ ڕخنەگرییەوە ڕەوتی باشترکردن دەباتە پێشەوە و بە شێوەیەکی گرنگ بەشداریکردنی تیم و پەرەپێدان جێ دەخات و لە هەمان کاتدا بەردەوام خێرایی گۆڕانکارییەکان بەپێی پێداویستییەکان ڕێک‌دەخات. لەم بەشەدا نموونە لە ئەزموونی دوکتور قاسملوودا زۆرن. بۆ نموونە لەسەر پەرەپێدان ئەوە گرینگە بزانین دوو سکرتێری پاش دوکتور قاسملوو، دوکتور شەرەفکەندی و کاک مستەفا هیجری، بە داوا و پێداگریی دوکتور پەیوەست بە ڕیزی سەرکردایەتیی حزب دەبن. نموونەی دووهەم لێرەدا، دەکرێت باس لە سەردەمی کونگرەی ٨ی حیزب بکەین کە لە وڵامی پرسیاری یەکێک لە ئەندامانی سەرکردایەتیی ئەوکات کە بۆچی دوکتور قاسملوو پێداگری لەسەر شێوازی لیست دەکات و بۆ نایهەوێت پشتگیری لە گرووپێکی دیاریکراو بکات بۆ ئەوەی دەنگ بهێنن؛ دوکتور قاسملوو لە وەڵامدا دەڵێ من ناتوانم لەگەڵ کەسانێک کار بکەم کە ڕخنەگر نین. واتا ئەو شوێنکەوتووی پاسیڤی نەدەویست بەڵکوو پێ لەسەر ئەوە دادەگرێ کە کەسانی وەک دوکتور شەرەفکەندیی پێ باشترە، لەبەر ئەوەی پرسیارکەر و ڕخنەگرن. گرینگی ئەو کردارە لە ڕوانگەی ڕێبەرایەتیدا ستراتێژیکە بەو پێیەی سەرکردایەتیی کاریگەر لە هاوتاکردنی شێوازی سەرکردایەتی گونجاودایە لەگەڵ ئاستی گەشەسەندنی تاک. لێرەدا باسەکە ئەوەیە کە دوکتور قاسملوو هەبوونی ئەندامێکی ئەکتیڤ، پرسیارکەر و ڕخنەگر لە خۆی بۆ سەرکەوتنی حیزب لەپێناو ئامانجی دوور و نزیکدا بە گرینگتر دەزانی لە زاڵبوونی ڕەهای خۆی بەسەر حیزبدا. "برنز" لە لێکدانەوی وەها...

درێژە بۆ لاپەڕەی ١٠

کوردستان
ژمارە: ٨٩٩
٣١ی پووشپەڕی ١٤٠٤ _ ٢٢ی جولای ٢٠٢٥

خەبات بە مێتۆدی قاسملوو

حەسەن ساڵحزادە

عەبدولڕەحمان قاسملوو، سیاسەتمەداری کورد و سکرتێری گشتیی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران، یەکێک لە ناودارانی کوردە کە سەرتاپای تەمەنی خۆی فیدای مەسەلەی مافەکانی کورد کرد. قاسملوو شۆڕشی تەنیا بۆ گەیشتن بە ئاشتی و وەدەستهێنانی مافەکانی مرۆڤ بەرپا دەکرد. باوەڕێکی قووڵی بە دێموکراسی، ئازادی و مافەکانی مرۆڤ هەبوو، هەوڵی دەدا کە دۆزینەوەی چارەسەرییەکەی لەم چوارچێوەگەلە دەرباز نەبێت. ناسنامەی ئەو لەلای دۆست و دوژمن ئیمان بە دادپەروەری، دیالۆگ و دانوستان لە میانەی خەباتەکەیدا بوو. لە ڕوانگەی ئەوەوە بانگەشە و ڕێکلام بۆ حیزبەکەی دەبوو لە یەکەمایەتیدا بوایەت. هەر بۆیە لە ئەگەری سەرهەڵدانی دروشمی "بژی قاسملوو"، لە لایەن ئەندام و لایەنگرانی حیزبەکەیەوە، لە جێ داوای گۆڕینی بۆ "بژی حیزبی دێموکرات"ی دەکرد. هەروەها ئەوە کە "لە حیزبی دیموکراتدا فەردپەرەستی مەحکوومە" یەکێک لە وتە بەنرخەکانی ئەوە. لە دوای شەهیدبوونی، گەلی کورد هەر زۆر خێرا هەستی بەوە کرد کە نەک قاسملوو و سکرتێری حیزبی دێموکرات، بەڵکوو "مامۆستای دێموکراسی"ی لەدەست داوە. مامۆستایەک کە پێی وابوو ڕێگای گەیشتن بە ئاشتییەکی بەردەوام لە ڕێگەی دیالۆگ و وتووێژەوە دەستەبەر دەبێت، نەک بە توندوتیژی و زەبری چەک.

داگیرکەرانی کوردستان لە مێژبوو هەستیان بە لێهاتوویی قاسملوو کردبوو، هەربۆیە لە ماوەی ژیانیدا گەلێک جاران تەڵە و پیلانی جۆراوجۆریان بۆ دەنایەوە. حکوومەتی تازە بە دەسەڵاتگەیشتووی ئاخوندەکان، هەر زۆر خێرا ڕێگەی دانووستان و چارەسەریی ئاشتییانەی لە پرسی کورد داخست. ئەوەندەی پێ نەچوو کە بە فەرمانی خومەینیی خوێنڕێژ و لەژێر فەرمانی جیهاددا، بە هەموو هێزەوە هێرشی بۆ سەر کوردستان دەست پێ کرد. کۆماری ئیسلامیی ئێران شەڕێکی قورس و نابەرابەری بە سەر بزووتنەوەی کوردستان کە بەشی زۆرینەی لە ئەستۆی حیزبەکەی قاسملوو بوو، واتە حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێراندا سەپاند. گەلی کورد ئەو بڕیارە دژەمرۆیی و جینایەتکارانەی پێ قەبووڵ نەکرا. هەربۆیە بە ئیمان بە ڕەوایی خەباتەکەی و هێزی ڕۆڵە نیشتمانپەروەرەکانی هاتە مەیدانی بەرگری و بە هەموو تواناوە ڕووبەڕووی لەشکری داگیرکەر بوویەوە. بەمجۆرە، گەلی کورد تاقە دوو بژاردەی لەسەر دەست مایەوە: تەسلیم و سەردانەواندن یان خۆڕاگری و گیانبازیکردن

هەروەک مێژوو ئەو ڕاستییە دەسەلمێنێ، هەواڵی سەرکەوتنی شۆڕشەکە بەسەر دوژمنی داگیرکەردا لە بەرەکانی شەڕ لەو بەشەی کە حیزبەکەی قاسملوو نوێنەرایەتیی دەکرد، دڵی کۆمەڵانی خەڵکی کوردستانی ڕۆژ لەدوای ڕۆژ دەگەشاندەوە و وورەی بۆ خۆڕاگری قایمتر دەکردن. ساڵەکان تێپەڕین، شەڕی ئێران–عێراق کۆتایی هات، بەڵام ئەنجامی ململانێیەکان هەروەک جاران دەستی باڵای حیزب و هێزەکەی قاسملوویان دەردەخست و هەواڵی شکان و سەرشۆڕیش بە بەژنی بەزیوی سپای داگیرکەران دەبڕا.

بیرکوێرەکانی تاران و قوم کاتێ زانییان کە لە مەیدانی ڕاستەقینەدا نەخشەکانیان بۆ ناچێتە سەر و لەبەرانبەر بەرخۆدانی قوتابییەکانی مامۆستای دێموکراسیدا هەست بە زەبوونی دەکەن، خەیاڵی پیلانێکی نگریسیان لە مێشکی ژەنگاوییاندا گەڵاڵە کرد. داگیرکەرانی کوردستان، لەسەر ئەزموونی مێژوویی دەسەڵاتدارانی ڕابردووی ئێران بە نیسبەت بەرانبەرەکەیان، بە فێڵ کەوتن. ئەوان بە ژەهراویکردنی سووژەی ئاشتی، بەرەوپیری مامۆستای دێموکراسییەوە چوون و مخابن لە داوی دزێویان کەوت. ئاخوندە چاوچنۆک و دنیاپەرەستەکان لەدوای تێپەڕاندنی چەندین قۆناخی ترسنۆکانە و دوور لە ڕەوشتی ئینسانی، لە ٢٢ پووشپەڕی ١٣٦٨ هەتاوی (١٣ی ژووئیەی ١٩٨٩ زایینی) جینایەتەکەیان بەرانبەر بە ویست و داخوازە ڕەواکانی گەلی کورد خوڵقاند. لەو ساتەوە قاسملوو وەک کۆتری ئاشتی لە ئاسمانی ساماڵی کوردستاندا شەقەی باڵ لێ دەدات و قاتڵەکانیش بە خۆیان و ئیمارەتی دەسەڵاتدارییان، لە قووڵایی مێژووی تاریک و پڕ لە شوورەیی خۆیاندا دەست و پێی نەزانی لێ دەدەن.

ئەگەرچی ٢٢ی پووشپەڕ وەک ڕووداوێکی تاڵ لە ڕۆژمێری گەلی کورددا تۆمار کراوە و ڕۆڵە مافویستەکانی کوردستان بۆ وەبیرهێنانەوەی ئەم جینایەتە، هەزاران چالاکی و حەماسەیان بۆ شەرمەزار کردنی ئەم جینایەتە تۆمار کردوە، لە هەمان کاتدا ئەم بۆنەیە لە ڕۆژمێری دەسەڵاتی ئاخوندەکانیشدا وەکوو ڕۆژی ترس و وەحشەت تۆمار کراوە، ئەویش نەتەنیا یەک ڕۆژ، بەڵکوو لە درێژەی مانگی پووشپەڕدا هێزە کرێگرتەکانیان لە سەرتاسەری کوردستان لە حاڵەتی ئامادەباشیدا ڕادەگرن.

دیارە تێرۆرکردنی د. عەبدولڕەحمان قاسملوو، بۆ ئاخوندەکان وەک سەرکەوتنێک دێتە ئەژمار، بەڵام لە بەرانبەردا، خەڵکی کوردستان بە ڕێکخستنی چالاکی و مانگرتنی بەرینی نارەزایەتی، هەزینەی ئەو جینایەتەی چەند بەرابەر لەسەر قورس کردوون. جیا لەوەش جارێکی دیکە خووی دڕندەیی ڕێژیمی ئاخوندەکان بۆ جیهانیان ڕوون بوویەوە.

ئەمڕۆ دەبینین هەر ئەو دەسەڵاتەی کە قاسملوو لەدژی دەوەستایەوە و بۆ ئاگادارکردنەوەی بیروڕای گشتی سیاسەتە چەوتەکانی لەقاو دەدا، هەروا لە دەسەڵاتدا ماوەتەوە. ئەمڕۆ ڕێژیمی ئاخوندەکان بە سەرۆکایەتیی عەلی خامنەیی، نەتەنیا وەک فاکتەری سەرەکیی هەڕەشە بۆ ژیان و ئازادییەکانی تێکڕای گەلانی ئێران، بەڵکوو وەک مەترسییەکی جیددی بۆ سەر کۆمەڵگەی نێودەوڵەتی و ڕۆژهەڵاتی نێوەڕست گەمەو یاری دەکا. ئەمڕۆ لە کوردستان، ناوی قاسملوو وەبیرهێنەرەوەی ئەخلاقی بەرزی ئینسانی و نموونەی فیداکارییە و بیرو هزری بۆ خوێندکاران سەرچاوەی لێکۆڵینەوەن. قاسملوو ڕێبەرێکی ئاشتیخوازی کوردە کە ئامانجەکانی لە نەتەوە و ژێوگرافی وڵاتێک زۆر بانترن. ناوی قاسملوو ئاوێتە بە دەستەواژەگەلی ئازادی، بەرابەری، کەرامەتی مرۆیی و ئاشتی بووە و هەرواش لەگەڵیاندا بە زیندوویی دەمێنێتەوە.

قاسملوو جەنگاوەر یا فەرماندەری شەڕی سەربازی نەبوو، بەڵکوو سیاسەتمەدارێکی دووربین و پابەند بە مافی مرۆڤ و دادپەروەری و ئۆتۆنۆمی گەلە سەربەرزەکەی بوو. لە ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست، لەو سەردەمەی کە چەک و خوێن قسەی یەکەمی ڕۆژانە بوون، ئەو زمانی دیالۆگ و پرسی دێموکراسیی هەڵبژارد. لە سەردەمێکدا کە لەسێدارەدان و سەرکوتکردن شتێکی باو بوو، ئەو بەرگریی لە چارەسەری پرسەکان بە مێتۆدی سیاسی و ئینسانیی دەکرد.

ئێستا لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان، نەوەیەکی نوێ بە مەبەستی دیاریکردنی چارەنووسی گەلەکەیان لە مەیداندان. ئەم توێژ و نەوەیە ڕێگایەکی سەخت و دژواریان لەبەرە، بەڵام شکۆمەند و پڕ لە شانازی. ڕێگایەک کە پیاوانی وەک دکتۆر عەبدولڕەحمان قاسملوو بە قەڵەم، ئەندێشە و گیانی خۆیان خۆشیان کردوە. قاسملوو نیشانی داوە کە کوردبوون هەر بە مانای وەستانەوە لە بەرامبەر ستەمدا نیە، بەڵکوو بانگەوازێکە بۆ بەخۆدا هاتنەوە، دیالۆگ، ئاشتی و پاراستنی کەرامەتی مرۆڤایەتی.

نەوەی نوێی کورد کە ئەمڕۆ تێدەکۆشێ بڕیار لە چارەنووسی خۆی بدات، دەبێ دەنگی ڕەوای نیشتمانێک بێت کە کەسایەتییەکی وەک قاسملوو لە داوێنیدا پەروەردە بووە. ئەو قاسملووەی کە هەوڵی دا دەنگی گەلێک بێت کە هەرگیز ڕێگەی پێ نەدراوە دەنگی بەرز بکاتەوە و نەیتوانیوە ڕێچکەی ژیانی ئاسایی خۆی وەکوو هەموو گەلانی جیهان بەرەو پێش ببات. ئەو لاوە چاوکراوانەی کە ئەمڕۆ بڕیاریان داوە کوردستان لە فاشیستان پاک بکەنەوە و لە پێناو دەستەبەربوونی کۆمەڵگەیەکی بەختەوەر بۆ داهاتووی خۆیان فیداکاری بکەن، دەبێ لە وانەکانی مامۆستای دێموکراسی سوود وەربگن. بۆ وێنە، دیالۆگ لەبری توندوتیژی، یەکگرتوویی لە جیاتی پەرتەوازەیی، دادپەروەری لەبری تۆڵەسەندنەوە و ڕێزگرتن لە فرەچەشنی لە کۆمەڵگەی کوردستان، وەکوو بنەمای کار و چالاکیی خۆیان بە کار بێنن. ئەو بنەمایانەی کە قاسملووی شەهید هەوڵی زۆری بۆدان و هەر لەو پێناوەشدا گیانی بۆ بەخت کرد.

قاسملوو لە دوایین بڕگەکانی ژیانیدا لە ڕێگەی حیزبەکەیەوە "دێموکراسی بۆ ئێران و خودموختاری بۆ کوردستان"ی وەک ئامانجی سەردەمی خۆی بۆ بزوتنەوەی کوردستان هەڵبژارد، بەڵام هیچوەخت ئەم داخوازەی بە داخراوی نەهێشتەوە. ئەو لە سەر ئەو باوەڕە سوور بوو کە نەسڵی ئەمڕۆ مافی ئەوەی نیە بۆ دوارۆژ بڕیار بدا و پێویستە ئەو بژاردە گرینگەیان لێ زەوت نەکرێ. دەبێ ئەو ڕاستیە بزانین کە لە سەردەمی ئێستادا تەنیا ڕێگەی بەرەنگاربوونەوە لە ستەم و زۆرداری چەک نیە. هەندێک جار، گەورەترین چەک دەتوانێ بریتی لە وشیاری، هێزی زمان، بەرزی هونەر و سەقامگیری ئەخلاقی بێت. قاسملوو هەردەم پێی وابوو کە گەلی کورد چەکی بەسەردا سەپاوە و ناچار بە بەرگری لەخۆی کراوە.

ئاشکرایە، ئەمڕۆ زیاتر لە هەمیشە پێویستمان بە قاسملوو هەیە، ئەڵبەت نەک تەنها بە ناوەکەی، بەڵکوو بە ڕێگا و ڕێبازەکەی، چون بیری قاسملوو چرای دوارۆژمانە. وەختێک لەسەر شەقامەکانی کوردستان، یان لە نێو کۆڕ و کۆبوونەوە جۆراوجۆرەکان، لاوانی وشیار، ئاڵای شکۆمەندی "قاسملوو، ڕێگات درێژەی هەیە" بەرز دەکەنەوە، بە مانای ئەوەیە کە قاسملوو لە ڕێبازیدا زیندووە و هەردەم بە شەکاوەیی دەمێنێتەوە.

وێستگە

گەرەنتیی سەرکەوتن

ئاسۆ مینبەری

پێکهاتەی مرۆیی کۆمەڵگەکان و دابەشکردنی ئەرک و ڕۆڵەکان چ لە ڕووی سیاسی، کۆمەڵایەتی، ئابووری و فەرهەنگی چ لە ڕووی دیکەوە وای کردوە کە هەمیشە لە کاتی باسکردن لە بابەتە پێوەندیدارەکانی کۆمەڵگەدا، ڕۆڵ و پێگەی تاکەکان بەرز بنرخێندرێت و گرینگیی تایبەتی پێ بدرێت. هەر کۆمەڵگەیەک کە زیاتر پێوەرەکانی ئازادژیانی تێدا بەدی بکرێت ئەم دابەشکردنی ئەرک و بەرپرسایەتییانە، دادپەروەرانەترە و زیاتر لەگەڵ پێوەرە پێشکەوتووەکانی جیهان یەک دەگرێتەوە، بە پێچەوانەش هەرکۆمەڵگەیەک کە پێوەرەکانی ئازادژیانی تێدا نەبیندرێت و تاکەکانی گیرۆدەی کۆمەڵێک چوارچێوەی دەستکردی مرۆڤە بیرتەسک و پاوانخوازەکان بێت، ئەوە بێگومان دابەشکردنی ئەرک و بەرپرسایەتییەکانیش بەو ڕادەیە نادادپەروەرانە دەبێت و قەت ئەرک و بەرپرسایەتییەکان لەگەڵ توانا و پۆتانسییەل و لێهاتوویی تاکەکان یەک ناگرێتەوە.

لەم نێوانەدا، وەک زۆر پرس و بابەتی دیکە، دیسان ژنان ڕێک لەژێر کاریگەریی سیستەمی سیاسی، باری کۆمەڵایەتی و ئابووری و پرسی فەرهەنگی کۆمەڵگەدا، ڕادەی بەشداریکردن و نەکردنیان لە کاروباری کۆمەڵگە و بەڕێوەبەریدا دیارت دەکرێت. ڕاستی ئەوەیە کە بەشداریی ژنان لە هەر کۆمەڵگەیەکدا، جا ئەو کۆمەڵگەیە چ وڵات بێت یان کۆڕ و گرووپی بچووک یان حیزب و لایەنی سیاسی، پێوەندیی ڕاستەوخۆی بە جۆری تێڕوانینی ئەو پێکهاتەیە سەبارەت بە پرسی ژنان هەیە و بەشداریی ژنان لە بەڕێوەبەریی هەرکام لەم پێکهاتانەدا، ڕێک ئەو کاتە مانا دەگرێ کە پێناسەی ڕاستەقینەی ئەو پێکهاتەیە لەبەر چاو بگیردرێت. بۆ نموونە لە کۆمەڵگەی ئێراندا، کۆماری ئیسلامی وەک دەسەڵاتێکی ئیسلامیی ویلایەتی فەقیهی کە تێیدا ژن وەک بوونەوەرێکی سەربەست پێناسەی بۆ نەکراوە و بوونی هەمیشە گرێدراو بە بوونی پیاوان لە ڕۆڵی باوک، برا، هاوسەر یان منداڵی کوڕدا پێناسەی بۆ کراوە، نیشانەیەک لە سەربەستی بۆ ژن تەنانەت لە چوارچێوەی ژیانی ئاسایی بنەماڵەییشدا نابیندرێت چ بگا بەوەی کە هەر ئەو ژنە لە دەرەوەی ئەو ژینگەیە و لە ژینگەیەکی گەورەتردا پێناسەیەکی بۆ بکرێت کە وەکوو مرۆڤێکی سەربەست هەست بە بوونی خۆی بکات.

هەروا کە ئاماژەی پێ کرا، چوارچێوە و جۆری هزر و سیستەمی سیاسیی زاڵە کە ئەرک و ڕۆڵ و کاریگەریی تاکەکان لە کۆمەڵگەدا دیاری دەکات و بایەخ بە بوونی تاکەکان دەدات، چونکە لەو جۆرە سیستەم و هزرەدا، تاکی کۆمەڵگە وەک فاکتەرێکی مرۆیی بەهێزی خاوەن ئەندێشە چاوی لێ دەکرێت کە بە بێ بوونی چوارچێوەکە بەشێک لە مانەکەی خۆی لەدەست دەدات. لە حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێرانیشدا وەک حیزبێکی سیاسیی مۆدێڕن کە خاوەنی سیستەمی بەڕێوەبەریی تایبەت بە خۆی بووە و ئۆرگانیزاسیۆن و شێوە کاری دیاریکراوی هەیە، بوونی هەر تاکێک بایەخی خۆی پێ دراوە، هەر بۆیە لە دابەشکردنی ئەرک و بەرپرسایەتیشدا هەوڵ دراوە خوێندنەوە بۆ توانا و حەز و خولیای تاکەکان بکرێت و ئەرکیان پێ بسپێردرێت.

ئەوەی کە لە حیزبی دێموکراتدا سەرنجڕاکێشە، گرینگیدان بە ژنان و بەشداریکردنیان لە پرسە سیاسی، کۆمەڵایەتی، فەرهەنگی و پەروەردەییەکان و باقی پرسەکانی دیکەشدا بەپێی دۆخ و هەلومەرجی کاتی خۆی بووە. هەر لە پێشەوا قازی محەممەدەوە بگرە هەتا ڕێبەرایەتیی ئەمڕۆی ئەو حیزبە، بە بایەخەوە چاویان لە پرسی ژن کردووە هەر بۆیە بە باوەڕ بە یەکسانیی نێوان ژن و پیاو، هەمیشە یەکێک لەو بابەتانە بووە کە لام حیزبەداا کاری لەسەر کراوە. پێشەوا قازی بە هاندان و بەشدارکردنی مینا خانمی قازی لە کاروباری تەشکیلاتی و سیاسی و دامەزراندنی یەکەمین ڕێکخراوی تایبەت بە ژنان، بناخەیەکی پڕبایەخ لە مەیداندان بە ژنانی دامەزراند و ئەم ڕێچکەیە لە حیزبی دێموکراتدا جێگای خۆی گرت. دوکتور قاسملووی نەمر، وەک ڕێبەری حیزبی دێموکرات و کەسایەتییەکی ئاکادێمیک کە وڵاتانی ئورووپایی و خەبات و تێکۆشانی نەتەوەکانی دیکەی جیهانیشی بینیبوو، یەکێک لەو کەسانە بوو کە لە حیزبی دێموکراتدا بایەخی زۆری بە بوونی ژنان و چالاکیی ژنان لە بوارە جیاجیاکانی کاروباری کۆمەڵگەدا داوە.

دوکتور قاسملوو وتەیەکی جوانی هەیە کە دەفەرموێ: هەرچی زیاتر ژنان لە کارە کۆمەڵایەتی و سیاسییەکاندا بەشدار بن، کۆمەڵ پێشکەوتووترە و هەرچی لە بزووتنەوەی سیاسیی نەتەوەیەکدا ژنان تێکۆشەرتر بن، بزووتنەوەکە پێشکەوتووترە و شانسی سەرکەوتنی زیاترە. سەرنجدانی ئەم وتەیە بە ڕوونی هەڵوێست و ڕوانینی دوکتور قاسملوو لە پێوەندی لەگەڵ پرسی ژنان و بەشداربوونیان لە کاروباری کۆمەڵگەدا دەردەخات و ڕوونی دەکاتەوە کە لای ئەو ڕێبەرە، هەبوون و بایەخدان بە ژنان و هاوکات، هەوڵ و تێکۆشانی خودی ژنانیش لە پێشکەوتنی کۆمەڵگە و بزووتنەوەی سیاسییدا دەتوانێ کاریگەر بێت. دوکتور قاسملوو لە چەندین وتاری خۆیدا و بەتایبەت لە وتارێکدا لە ٨ی مارس، ڕوو لە ژنان و کچان، داوایان لێ دەکات کە زیاتر خۆیان تێکەڵی کاروباری سیاسی بکەن تاکوو بتوانن داهاتوویەکی گەش بۆ نەوەکانی داهاتوو دابین بکەن. ئەم وتانە، نیشاندەری باوەڕی قووڵی ئەم ڕێبەرە بە ڕۆڵ و کاریگەریی هەموو تاکەکانی کۆمەڵگە بە بێ جیاوازیی ڕەگەزی لە پێکهاتەی کۆمەڵگەیە و نیشانی دەدات کە بەڕاستی هەبوون و بەشداریی کارا دەتوانێ گەرەنتیی سەرکەوتن بکات.

ئێمەی ژن، وەکوو ئەو نەسڵەی کە بەداخەوە دوکتور قاسملووی ڕێبەرمان لە نزیکەوە نەبینیوە، پێویستە بە خوێندنەوەی زیاتر و وردبوونەوە لە لایەنە جۆراوجۆرەکانی ژیانی ئەو ڕێبەرە مەزنە و بە وەرگرتنی ئامۆژگارییەکانی، زیاتر لە جاران هەست بە بەرپرسایەتی لە بەرانبەر خاک، نیشتمان، نەتەوە و بەتایبەت نەوەکانی داهاتوودا بکەین و بە بەشداریی زیاتر و چالاکیی جۆراوجۆر، بەشێک لە خەباتەکە لە ئەستۆ بگرین و بەرەو کۆمەڵگەیەکی ئازاد و پێشکەوتووی یەکسان هەنگاو هەڵ بگرین.

کوردستان
ژمارە ٨٩٩
٣١ی پووشپەڕی ١٤٠٤ _ ٢٢ی جولای ٢٠٢٥

درێژەی ...

ڕێبەر یان سەرکردە؟

...کردارێکدا ئێژێت ڕێبەرە گۆڕانکارەکان شوێنکەوتووانی خۆیان بەهێز دەکەن و پەرەیان پێ دەدەن و دیدگا و ڕەخنەکانیان دەخەنە ڕوو تا بە شێوە ڕێگە بۆ نوێگەری بکەنە و خزمەت بە پێشکەوتنی کۆمەڵ دەکەن.

لایەنی تری ئەم کردارە لایەنی ئەخلاقیی ڕێبەر لە ڕوانگەی ستراتێژیکەوە. دەبێت بزانین ڕێبەری ستراتێژیک لە هەوڵدایە جۆرێک یان کەشێکی کولتووریی تایبەت لە سازماندا ساز بکات کە پاڵنەری ئامانج و پلانە ستراتژیکەکان بێت. یەکێک لە ئامانجەکانی دوکتور لە پلانی گۆڕانکارییەکانی لەنێو حیزبدا، دروستکردنی کەشێک کراوە و دیموکراتیک بوو. بێگومان سەرکردایەتییەک کە چاودێری چالاکیی ڕێبەر بێت نەک شوێنکەوتوویەکی پەسیڤ، زۆرتر دەتوانێت یارمەتیدەری سازکردنی وەها کولتوورێک بێت. نموونەیەکی بەرچاوی هەوڵی دوکتور قاسملوو بۆ بنەمایی‌کردنی ئەم کولتورە بەڕێوەبردنی ٦ کونگرەیە لە ماوەی سەرکردایەتیی خۆیدا، ئەویش ٥ کۆنگرەیان لە سەردەمی شەڕی داگیرکاریی کۆماری ئیسلامیدا.

خاڵی پێکەوەگرێدانی ئەو دوو نموونەی سەرەوە دەکرێت بەو جۆرە باس بکەین. ئەمە ڕەهەندێکی گرینگی ڕێبەرایەتیی کاریگەرە کە لە تیۆرەکان و مۆدێلەکانی تری ڕێبەرییشدا ڕاوەستەی لەسەر کراوە. بۆ نموونە سەرکردایەتیی بارودۆخی (situational leadership). ئەم مۆدێلە کە مۆدێلێکە بۆ پەرەپێدانی مرۆڤەکان بە تێپەڕبوونی کات بۆ ئەوەی بتوانن بگەنە بەرزترین ئاستی ئەدای خۆیان لەسەر ئامانجێک یان ئەرکێکی دیاریکراو. پرۆسەیەکە بۆ یارمەتیدانی شوێنکەوتووانە بۆ ئەوەی خۆیان پاڵنەر بن و خۆیان ئاراستە بکەن؛ لەسەر بنەمای پەیوەندیی نێوان ئاستی لێهاتوویی و پابەندبوونی تاک (ئاستی گەشەپێدان) لەسەر ئامانجێک یان ئەرکێکی دیاریکراو و بڕی ئاراستە و پشتگیری (شێوازی سەرکردایەتی) کە سەرکردە پێشکەشی دەکات. ئاستی گەشەپێدان دوو لایەنی هەیە: لێهاتوویی و پابەندبوون. دوکتور قاسملوو وەک کەسایەتییەک کە لە بەستێنێکی ئاکادێمیکەوە گەڕابووە نێو سەرکردایەتی، بە باشی هەستی بە گرینگیی دەوری پەروەردە لە پێگەیاندنی هێزی مرۆیی لە حیزبەکەیدا کردبوو. هەربۆیە پەروەردی حیزبی و فێرگە یەکێک لە گرینگترین و سەرەکیترین بەشەکانی گۆڕانکاری و نوێکردنەوە بوو کە لە ڕۆژەکانی یەکەمی کاریەوە دەستی پێکرد. بەڵام ئەو تێگەیشتبوو لایەنی پابەندبوون گرێ دراوە بە دۆخی مەعریفیی (cognitive) تاکەوە. بەپێی مۆدێلەکانی خواستی (intention) کارسازی، ئەمڕۆکە ئێمە دەزانین کە کە گەنگازی (ئیمکانی) هەستپێکراوی یەکسانە بە چەمکی خۆکارامەیی (self-efficacy). خۆکارامەیی بەرهەمی هاوکاتی پەروەردە و متمانەبەخۆیی. لە ڕوانگەی دوکتور قاسملووەوە کەسانی پەسیڤ بۆ وەرگرتنی پۆستی سەرکردایەتی شیاو نین بۆ نموونە لەبەر نەبوونی متمانەبەخۆیی. ئەڵبەت گرینگە بزانین یەکێک لە ئامانجەکانی خۆدی پەروەردەی مەبەستی دوکتور قاسملوو، بەرزکردنەوەی ئاستی متمانەبەخۆیی لە نێوان کادر و ئەندامان بوو. بەڵام ئەمە بۆ کەسانی ئاستی سەرکردایەتی فاکتەرێکی پێشمەرجە نەک بەشێک لە پلانی پەرەپێدان و پەروەردە.

لەم بەشەدا دەمەوێت لە ڕوانگەیەکی گریمانەییەوە باس لەوە بکەم کە دوکتور قاسملوو دەکرا ڕێبەرێکی ژەهراوی بێت، بەڵام خۆی هەڵیبژارد کە بەو ئاقارەدا نەڕوات. لە ڕوانگەی ئەم تیۆرییەوە، ٣ فاکتەر دەتوانن ڕێبەرێکی کاریگەر و گۆڕانکار بکەن بە ڕێبەرێکی ژەهراوی. فاکتەری یەکەم باسی ئاستی کۆمەڵایەتی-سیاسییە. لە بەستێنی شۆڕشێکی سیاسی کە ئاکامی شۆڕش نادیار و چارەنووسی هەمووان لەژێر مەترسیی شکستی بنەمایی‌دایە، واتا ناسەقامگیری پێناسەی سەرەکیی سیستەمەکەیە. لە کۆمەڵگەیەک کە هێشتا بەها دیموکراتیکەکان نامۆن و مێژووی چەوساندنەوە و سەرکوت بەشی سەرەکیی بەسەرهاتی ژیانی نەوەکانی پێشوو بووە و کۆمەڵگە ئامادەیی ئەوەی تێدایە کە لەسەر ڕێچکەی پێشووی خۆی بەردەوام بێت بەو مانایەی کە بەستێن بۆ خەڵەتاندنی جەماوەر و بەکارهێنانیان لەپێناو ئامانجی شاراوە و خۆویستانەدا تا ڕادەیەی دڵنیایی لەبارە. لە ئاستی کەسایەتیی تاک لە کۆمەڵگەدا، زۆرینەیەکی نەخوێندەوار، سەرکوتکراو. جا گرینگە بیرمان بێت ئەمە دۆخی کۆمەڵگەی کوردستان و ئێرانی ئەوکات بوو. لە ئاستی تاکەکەسی و لایەنگراندا، بێگومان کۆمەڵگەیەک بە ئاستی نەخوێندەواریی بەرچاو کە تیایدا تاک و دەنگ و خواستی دەرفەتی خۆ دەربڕینی نەبووە و زۆربەی کات دەبوایە شوێنکەوتووی بڕیار و نەریتی گشتی یان بەرژەوەندی لایەنی دەسەڵاتداری نێو کۆمەڵگە بوایە. ئەم دۆخە بکوژی ڕەخنەگری و هەر جۆری هەوڵێکی خۆپێناسەکردنی سەربەخۆی تاکە. کەواتە کەمترین دەرفەت بۆ جیاوازی و ڕەخنەگری دەڕەخسێت. بەرهەم دەبێتە کەمترین ئاستی نارەزایی دەربڕین لە بەرانبەر کردەوەی لایەن یان تاکی خاوەن دەسەڵاتدا.

لە ڕوانگەی تیۆریی ڕێبەری ژەهراوییەوە (Toxic leadership) ئەگەر ڕێبەر کەسێک خۆویست و لەشوێن ئامانجە تاکەکەسییەکانی خۆیدا بێت، دەتوانێت بە ئاسانی بە کەڵک وەرگرتن لە دۆخی ناسەقامگیر، تاکی نائاگا بخڵافێنێت و کۆمەڵگە بکات بە قوربانیی بەرژەوەندی تایبەتی خۆی. لە وەها دۆخێکدا، ڕێبەرێکی کاریزماتیک لەپێناو بەرژەوەندیی تاکەکەسیی خۆیدا یان لەپێناو ئایدیۆلۆژیای ڕق و قیندا، دەتوانێت ئاراستەی چارەنووسی سازمان و کۆمەڵگەیەک پێچەوانە بکاتەوە. لە ئاستی ئێراندا، خۆمەینی بە ئایدیۆلۆژیای ڕق و کوشتن و دژەئازادی "ویلاتی فەقیهـ"ی خۆی بوو بەو ڕێبەرە ژەهراوییە. لە ئاستی کوردستاندا بەڵام، دوکتور قاسملوو بە بیری ئازادی و ئاشتی و دێموکراسی ڕێگەی کۆمەڵگەی کوردستانی جیا کردەوە. دوکتور قاسملوو لە دوایین هەوڵی خۆی لە پێناو ئەو بەرژەوەندییە گشتییەدا، گیانی خۆی فیدا کرد. بۆیە زۆر گرینگە لە بیرمان بێت کە دەرفەت بۆ خوڵقاندنی چارەنووسێکی تر بۆ ئەم ڕێبەرە شەهید لەبار بوو بەڵام ئەو بڕیاری دا ڕێگایەک دروست بکات و لایەنگرانی بە شانازییەوە خۆیان بە ڕێبواری ئەو ڕێگایە بزانن. واتا دوکتور قاسملوو ئەو سەرکردە بوو کە لەسەر بەردەوامی و پابەندبوونی بە ئایدیا و بەهاکانی خۆی، وایکرد کە کۆمەڵگا نازناوی ڕێبەری پێببەخشێت.

ئەلبورز ڕوئین‌تەن

چەکی دوکتور قاسملوو!

بێگومان کە باس لە شوێندانەری و کاریزمای ڕێبەرێکی سیاسی بە تایبەتی ڕێبەرێکی شۆڕشگێڕ دەکرێ، لێکۆڵینەوە لە ئامراز و هۆکارەکانی شوێنداری ئاساییە. بەڵام هەڵبژاردنی ناونیشانی چەک لە جێگای ئامراز یا تایبەتمەندییەکانی دوکتور قاسملوو وێڕای هەبوونی باسی چەک لە ڕۆژەڤ بۆ ئەو ڕاستییە دەگەڕێتەوە کە ئەو ئامرازانە هەر یەکێکیان وەک چەکێکی بەهێز کاریگەر بوون و تەنانەت واشی کردبوو کە چەکێکی بەهێزی چەکداریش بە ناوی پێشمەرگە کە لە سەردەمی کۆماری کوردستان ناونرابوو وێڕای ئۆرگانیزەکردنی بخاتە خزمەت ئامانجە ڕەواکانی دۆزی کورد. واتە ڕاستە ئەو هەزاران پێشمەرگەی توانیبویان دەستی دوکتور قاسملوو بۆ سیاسەت کردن لەپێناو دۆزی ڕەوای گەلی کورد ئاسانتر بکات. بەڵام بەدیهێنانی هێزێکی وا بە تایبەتی دوای دۆخی پڕشوبڵاوی حیزبی دێموکرات لە باشووری کوردستان زۆر گرینگ و بێوێنە بوو کە شایانی هەڵوێستە لە سەرکردنە. تایبەتمەندییە جیاوازەکانی دوکتور قاسملوو کە چۆن لە کۆتاییدا توانیبووی ئەو هێزە بە دەوری سیاسەتێکی دروست بۆ شۆڕشێکی ڕەوای گەلی کورد کۆ بکاتەوە.

یەکەمین چەکی دوکتور قاسملوو هەبوونی باوەڕی قوڵ بە دۆزی ڕەوای کوردە، ئەم باوەڕە لە سەردەمی کۆماری کوردستان و هەروەها سەردەمی مێردمنداڵی سەری هەڵداوە ئەم باوەڕە بۆتە هۆکار بۆ ئەوەی ڕێگەیەی جیاواز بگرێتە بەر کە لە تەواوی ژیانیدا لە هەر سەردەم و دۆخێکدا پێی وەفادار بێت. ئەوەی دەروونناسان باس لە گرینگیی بیچمگرتنی کەسایەتی لە سەردەمی مێرد منداڵی دەکەن لەو پرسیارەی دوکتور قاسملوو لە باوکی دوای گەڕانەوەی وەفدی کوردستان بە سەۆکایەتیی پێشەوا قازی محەممەد کە باوکیشی ئەندامی ئەو شاندە بۆ ئازەربایجان بووە دەردەکەوێ، کاتێک باس لە ئازەربایجان و ئەو خەڵاتانە دەکرێ کە لەوێ بەو شاندە دراوە، دوکتور قاسملوو دەپرسێ ئەی بۆ مافی کوردان چیتان کرد و چیتان وەرگرت؟ ئەو پرسیارە ئەو باوەڕەیە کە ئەولەویەتی شاندەکە پێویستە ئەولەویەتی کورد و کوردستان بێت هەر وەک ئەو کە بە درێژای ژیانی دەیکاتە ئەولەویەتی. ئەو تێڕوانینە لە کاتی خوێندنی لە ورمێ لە تاران لە ئیستانبول و پڕاگ و پاریس هەمیشە بنەمای فیکری و کردەوەی ژیانی ئەو ڕێبەرە دادەڕێژی بە واتایەکی دیکە ئەو بناغەی کاری سیاسی خۆی لە سەر بنەمای باوەڕی قوڵی خۆی بۆ دۆزی ڕەوای کوردان کە لە پرسیاری "ئەی بۆ مافی کوردان چیتان کرد؟" سەرچاوەی گرتوە.

ئەو باوەڕە قوڵە لە بیرەوەرییەکانی موسا عەنتەر کە دوکتور قاسملووی لە سەردەمی لاوێتی لە ئیستانبول دیتبوو بەو ڕستەیە ڕەنگ دەداتەوە کە دەڵێ "ئەو بە ئاگری کورد و کوردستان دەسووتا". ئەو دەربڕینە دەرخەری ئەو ڕاستییەیە کە دوکتور قاسملوو هەر لە سەرەتاوە باوەڕێکی قوڵی بە پرسی کورد و کوردستان وەک پرسێکی نەتەوەی و ڕەوا هەبوو کە بەدرێژای تەمەنی خۆی فیداکاری بۆ کرد و ڕاستگۆ بە ڕێبازی مایەوە، واتە هەبوونی باوەڕ و هەبوونی دڵسۆزی و ئامادەی فیداکاری بۆ ئەو باوەڕە وەک یەکەمین چەکی دوکتور قاسملوو هەژمار دەکرێ.

دووەمین چەکی دوکتور قاسملوو زانستخوازی و زانستی هەڵسوکەوت‌کردن و زانستی سیاسەت‌کردن بوو. کاتێک ڕووبەڕووی دوژمنێکی دڕەندە دەبیەوە کە توانیویەتی لە سەرکوتی دۆزی ڕەوای نەتەوەکەت شارەزایی بێوێنە بە دەست بێنێ، بە تایبەت کە ئەو نەتەوەیە کورد بێت و بە سەر چوار وڵات لە پڕ کێشەترین هەڵکەوتی جوغرافیایی دونیا هەڵکەوتبێ کە نەک شوێنی ڕمبازێنی هێزە ناوچەییەکان بووە بەڵکوو زلهێزانی دونیاش بەردەوام کارتێکەرییان لە ناوچەدا هەبووە بە بێ هەبوونی شارەزایی و لێهاتووی مێژووی سیاسی بە شێوە زانستییەکەی ناتوانێ شۆڕش بەرەو پێش ببات.

ئەو پێداویستییە لە لایەن دوکتور قاسملوو زۆر بە باشی هەست پێ کرابوو، هەر بۆیە وێڕای ئەوەی ئەو باوەڕی قووڵی بە خەبات و تێکۆشان هەبوو، بەڵام ڕێگەی خۆپێگەیاندن و لە ئاستێکی بەرز و بەردەوام بگرێتە بەر کە پێم وایە هەڵبژاردنێکی ئاگایانە بووە نەک ئەوەی هەر بەڕێکەوت، چونکە ئەگەر ویستبای بە خوێندنێکی سەرەتایی ئەو کاتیش ببێتە ڕێبواری ئەو ڕێبازەی باوەڕی پێ بوو، بەڵام نەیدەتوانی ئەوەندەی ئێستا کاریگەر بێت هەر بۆیە زانستپەروەری بە واتا گشتیەکەی چ لە ئاستی فێربوون چ لە ئاستی فێرکردن و خزمەتکردنی دۆزی ڕەوای و گواستنەوەی ئەو زانستپەروەرییە بۆ ناوەندە شۆڕشگێڕییەکان چەکی بێوێنەی ئەو بوو کە بە پێداویستیی سەرەکیی ڕێبەرایەتی بە تایبەت بۆ میللەتی کورد دادەنرێ.

هەر ئەو زانستپەروەرییە بوو کە کاتێک بیری ڕادیکاڵی چەپ هەژموونیی هەبوو هەوڵی دەدا بڵێ مافی دیاریکردنی چارەنوس دژایەتیی لەگەڵ بیری مارکسیستی و لنینی ڕێبەری شۆڕشی ئۆکتۆبەری ڕووسیە نیە. هەر ئەو تێڕوانینە زانستییەی بۆ سیاسەت بوو کە بە مەرحوومی مەلا مستەفا گووتبوو ئەگەری ڕێککەوتنی شا و سەدام و پشت‌تێکردنی ئەمریکا هەیە ئەوکات چی دەکەی، هەر بەو شێوەیە لە ئەندازیاری‌کردنی ڕێکخستنی حیزبێکی دورە وڵات و پەرشوبڵاو و تەنانەت لە سەر ڕووخانی ڕێژیمی پاشایەتی و پێویستی گەڕانەوە بۆ نێوخۆی وڵات ئەو تێڕوانینە زانستییە دەبینین. ئەوپەڕی تێگەیشتن لە تێزە سیاسییەکان و فەلسەفەی ئایدۆلۆژییەکان بوو کە توانی حیزب لە چنگی چەپی ڕادیکاڵ ڕزگار بکات و لەسەر تەوەری نەتەوەیی و دێموکراتیک کە ببێ بە چەتر بۆ هەموو تێکۆشەرێک بە سۆسیالیزمی دێموکراتیک بەدیهێنا. ئێمە خوێندنەوەی زانستیی دوکتور قاسملوو لە هەموو بڕیارەکانی حیزب و تەنانەت تێڕوانین بۆ دۆخی ناوچە بە باشی دەبینین بە جۆرێک کە کەم کەسی ئاکادێمی یا سیاسیی ناوچە و جیهان توانیبووی دۆخی یەکیەتیی سوڤیەتی سەردەمی گۆرباچوف ئەویش لە چوارچێوەی دەرس ۆ پێشمەرگە و ڕێبەرایەتی بەو شێوەیە شی بکاتەوە.

بۆیە زانستپەروەری بە هەموو واتاکانیەوە چەکە هەر گرینگەکانی دوکتور قاسملوو بوو کە توانیبووی ئەو جیاواز بکا لە هەموو ڕێبەرانی دیکەی کورد و لە بوارەشەوە زۆر بە پێشەوا قازی محەممەد دەچێت کە تاک و ڕێبەری زۆر پێشتر لە سەردەمی خۆیان بوو ئەو ڕاستییە نە لە زمانی ئێمە هاوحیزبیانی دوکتور قاسملوو بەڵکوو بە شایەدی زۆربەی ئەوانەی کە دوکتور قاسملوویان لە نزیکەوە ناسیوە و تەنانەت بۆ یەکجار دیتوویانە بەردەوام دووپات دەکرێتەوە.

چرچیل لە وەڵامی ئەوەی لە کاتی ڕێبەریدا بۆ چۆنیەتیی بڕیاردان چی پێویستە بکرێ دەڵێ سەیری مێژوو بکە، سەیری مێژوو بکە، سەیری مێژوو بکە. بە بێ هەبوونی خوێندنەوەیەکی واقعی لە مێژوو داڕشتنی سیاسەتی ئێستا و داهاتوو مومکین نیە، زانستپەروەریی دوکتور قاسملوو لە ئاستی مێژوو کاتێک دەردەکەوێ کە باسی مێژووی کۆماری کوردستان دەکات و دەبینین چەندە واقیعبینانە هەموو کەلێن و قوژبنی ئەو کۆمارە بە ئەرێنی و نەرێنی لێ دەکۆڵێتەوە. هێنری کیسنجێر، دیپلومات و سیاسەتوانی بەناوبانگی ئەمریکا لە کتێبی پڕەنسیپەکانی ڕێبەرایەتی وێڕای گرینگیدان بەو هەبوونی خوێندنەوەی مێژووی هەبوونی توانانی شیکردنەوەی ئەو خوێندنەوەیە بۆ بڕیاردان بە گرینگ دەزانێ، واتە تەنیا مێژووزانین نیە کە یارمەتیدەری بڕیاردانی دروست بە تایبەت بۆ شۆڕش بێت، بەڵکو شیکردنەوەی هۆکارەکان و بۆچی و چۆنیەتیی ڕووداوەکانی مێژوویە کە دەتوانێ وەک پێداویستییەکی ڕێبەرایەتی بۆ سەرکەوتنی ئەو ڕێبەرە خۆی دەردەخات.

ئەو تایبەتمەندییە لە زۆربەی قوناغەکان وەک یەکێک لە تایبەتمەندییە گرینگەکانی دوکتور قاسملوو خۆی دەردەخات، واتە ئەو تەنیا دۆخەکەی شی نەدەکردەوە بەڵکوو دەیگوت بەو شیکردنەوەیە ئەوە ڕوو دەدات. تەنانەت چوونی بۆ سەر مێزی دانوستاندنی دیپلۆمات تیرۆریستەکان لەو شیکردنەوەیە سەرچاوەی گرتبوو کە ئەو دەیزانی بە کۆتاییهاتنی شەڕی ئێران و عێراق و دۆزی کورد لە ڕۆژهەڵات بەرەو سەختییەکی بێوێنە دەڕوات هەر بۆیە بە هەر قیمەتێک بێ بە دوای دەربازبوونێک بوو لەو قەیرانە کە دواتر دیتمان چۆن بەرۆکی حیزبی لە نیشتەجێبوون لە باشوور گرت.

سێیەم چەکی گرینگی دوکتور قاسملوو کە لە نێو ڕێبەرانی دوورە وڵات و بەتایبەتی ئاکادیمی و ڕووناکبیرانی دوورە وڵات زۆر بەدەگمەن دەبیندرێ، واتە نەپچڕان لە ڕاستییەکانی کۆمەڵگەی دایک و وڵاتی خۆتە. کەم سیاسەتوان و کەم ڕێبەر توانیویانە ئەوەندە دوورە وڵات بن بەڵام ئەوەندە باش ڕاستییەکانی وڵاتی خۆیان بناسن، ئەو چەکە ببووە هۆی ئەوەی کە ئەو نەک نامۆ نەبێ بە وڵاتەکەی بەڵکوو لە هەموو ئەوانەی دیکەی زیادتر بیناسێ، هەر ئەو ناسینەش وای کردبوو بڕیارە و سیاسەتەکەی پێگەی جەماوەریی بەهێزی هەبێت. هەر ئەو ناسینە قووڵە بوو کە دەیتوانی شی بکاتەوە دۆخی کوردستان جیاوازە لەو تابلۆیەی کە کتێبی کاپیتاڵی مارکس بۆ کۆمەڵگەی دوای شۆڕشی پیشەسازی و ماشێنی بوخار هاتوتە ئاراوە کە واتە ئێوە ناتوانن بە کۆپی کردنی تێزەکانی کاپیتاڵ لە کوردستان سیاسەت بکەن کە نەک مێژوو بەڵکو هەر ئەو کات هەموو ئەو تێڕوانینانەی دوکتور قاسملوو وەڕاست گەڕان.

زۆر جار ئاستی دواکەوتوویی کۆمەڵگە و ڕووناکبیر و ئاکادمیستەکان کە زۆر پێشکەوتووتر لە کۆمەڵگەی خۆیانن ئازاردەرە و تەنانەت دەبێتە هۆی ئەوەی کە لە کۆمەڵگە دوور بکەونەوە و تەنانەت ئەگەر زۆر فیداکاری بنوێنن تەنیا بە نووسین لە پایتەختە جوانەکانی دونیا هەوڵی سڕینەوەی دواکەوتییەکان بدەن کە جێگای ڕێزە، بەڵام هەموو فیداکارییەک نیە. ئەوە ڕاستە دوکتور قاسملوو لە کۆمەڵگەی خۆی لە پێشتر بوو، بەڵام ئەوە وای نەکردبوو کە ئەو لە کۆمەڵگە دوور بکاتەوە، بەڵکوو هەوڵی خۆی لەپێناو سڕینەوەی ئەو دواکەوتیانە لەنێو کۆمەڵگەدا بدات. هەر ئەوە بوو کە دەماندیت دوکتوری ئاغا و چەپ و ئاکادمیسیەنی شەقامەکانی جوانی پاریس لە شاخ و دۆڵی کوردستان بە جامانەیەک کە ئێستاش سەمبولی خەباتە لەگەڵ پێشمەرگەکان و بە خاکەڕایی بەو تەمەنەوە شۆڕش بەرەو پێش ببەن.

ناسینی کۆمەڵناسانەی کوردستان ببووە چەکێکی گرینگ کە زۆر جار ئەو سیاسەتوانانەی لە نێو کۆمەڵگەی خۆشیان دەژین ناتوانن بەو شێوەیە کۆمەڵگەی خۆیان بناسن هەر بۆیە دوکتور قاسملوو توانی لە ماوەیەکی نزیکدا بە سەدان هەزار و میلیۆنان کەس بە دەوری شۆڕشێکی تازە کۆ بکاتەوە کە ئێمە ئێستا وەک مێژووی کورد لە دوای شۆڕشی گەلانی ئێران دەخوێنینەوە.

پێشمەرگە چەکێکی دیکە و گرینگی بیری دوکتور قاسملوو بۆ کوردستان بوو. ئەگەر هەر یەک لەو چەکانەی پێشتر بە کورتی ئاماژەمان پێدا نەبا، لەوانەیە لەو ڕاستییەی پێشمەرگە وەک چەکێکی گرینگ کە توانیویەتی بە هەموو فیداکارییەک و تەنانەت خەسار و کەم و کوڕییەکان بەڵام تا ئێستاش ئاڵای ئازادیخوازی بە شەکاوەی بەجێ بهێڵێت موکین نەبوو. پێشمەرگە نەک لە چوارچێوەی تەنیا هێزی چەکدار بەڵکوو لە چوارچێوەی هێزێکی ڕۆشنبیری شۆڕشگێڕی چەکدار کە وای دەکرد نیشتمان واتە کوردستان لە سەروی هەموو شتێک دابنێت و ئەوەش هۆکاری سەرکەوتنی حیزب و مانەوەی شۆڕش لە لە دوای شۆڕشی گەلانی ئێران تا بە ئێستاش بێت.

چەک بۆ ئێمەی کوردی خولیای ئازادی و ژیان دوایین ئەولەوییەتە، بەڵام کە دۆخی ژێر دەستەی بەردەوامە، چەک دەبێتە ئەولەوییەتی یەکەم و هەر ئەو چەکەشە توانیویەتی دۆزی شوناسخوازی نەتەوەیەکی وا کە ڕووبەڕووی شەڕی فیزیکی و ڕەوانی و نەرمی سەدان ساڵەی فریوکارتین حاکمانی سەر زەوییە بە زیندوویی بەجێ بهێڵێ، ئەگەر وانەبا لە پێش هەمووان دوکتور قاسملووی خولیای ئازادی و ئەدەب و هونەری و جوانییەکانی ژیان ڕێکخستن و پتەوکردنی پێشمەرگە بە ئەولەویەتی خۆی نەدەزانی. هەر ئەو تێڕوانیە بوو کە فیداکاری پێشمەرگە بە یەکێک لە سێ هۆکاری سەرکەوتنی حیزبی دێموکراتی دەزانی. هەر ئەو تێڕوانینە بوو کە جێگرەوەی چەکی بە پێشمەرجی دێموکراسی گرێ دەدا، نەک نەمانی چەک بۆ هاتنەدیی دێموکراسی، ئەوانەی پێیان وایە بەنەهێشتنی چەک بەدێموکراسی و مافی نەتەوەی دەگەن تا ئێستاش نە دوژمنیان ناسیوە نە خۆشیان وەک کورد وکوردستان ناسیوە، چونکە زۆر ڕوونە ئەگەر بە بێ چەک دێموکراسی وەدی هاتبا بێ گومان ئێمە کوردی خولیای ئازادی و ژیان چەکمان هەڵنەدەگرت. هەر بۆیە کاتێک دوکتور قاسملوو پێداگری لە سەر ئەو خاڵە واتە فیداکاری پێشمەرگە دەکاتەوە، کاتێک بۆخۆشی ژیانی پێشمەرگانە هەڵدەبژێرێ و پێشمەرگانە دەژیت و پێشمەرگانەش فیداکاری دەکات دەیهەوێ ئەو ڕاستیە بسەلمێنێ کە بەبێ پێمشەرگە بە واتا ڕۆشنبیرە شۆڕشگێڕەکەی دۆزی ڕەوای کورد بەرەو پێش ناچێت.

لێرەدا شایانی باسە ئەگەر هەموو پێشمەرگەش نەبین بەڵام بە هزری پێشمەرگانە خزمەت کردن بە ئامانجی پێشمەرگەکان کە لەپێش هەموویدا ئازادی کورد و کوردستانە وەک ئەولەوییەتێکی ژیان دەبێ ئامانج بێت، هەر وەک دوکتور قاسملوو لە ژیانی ئاکادامیدا ڕۆژنامەی "کوردستان" بڵاو دەکاتەوە، تێزەکەی بە "کوردستان و کورد" ناوزەد دەکات کە خزمەتێکی گەورەیە و لە هەر شوێنێک بە "ئاگری کورد و کوردستان سوتاوە بۆیە وەک پێشمەرگە ژیاو وەک پێشمەرگە بە فیداکاری شەهید و بۆ هەمیشە بە زیندوویی مایەوە.

کوردستان
ژمارە: ٨٩٩
٣١ی پووشپەڕی ١٤٠٤ _ ٢٢ی جولای ٢٠٢٥

بەشوێن هەنگاوەکانی دوکتورەوە

دیاکۆ ڕۆژهەڵاتی

دەروازە

کەم نین ئەو ئافرەتانەی چ لە ماڵداری و چ لە خەباتدا دەبنە قەڵایەک بۆ شووەکانیان و ئازایانە پشتیان دەگرن و ساردوگەرمی ژیانیان لەگەڵدا چێژن. بەدڵنیاییەوە ئەگەر ئەو ژنانە لەخۆیان نەبوورێن و ئاسوودەییەکانیان وەلا نەنێن و شان نەدەنەبەر باری شووەکانیان، مێردەکانیان ناتوانن ببنە کەسایەتییەکی مەزن و دیار و جێی سەرنج. دیارە ئەو ژنانەی لە کاروانی خەباتێکی سەخت و دژواردا شان دەدەنە بەر ئەرکی خەباتگێڕانەی هاوسەرەکانیان، ئەرکەکەیان چەند قات قورستریش دەبێت. بێگومان زۆریشن ئەو پیاوانەی بە هۆی ژنەکانیانەوە لە ترۆپکی ئازایی و پیاوەتییەوە دەگلێن و وردوخاش دەبن و لە خانی خانانەوە دەبنە تۆزی بانان. لێرەدایە دەوری ژن لە ژیانی پیاودا دەردەکەوێ. بە چاوخشاندنێک بە پەرتووکی "ئورووپاییەک لە وڵاتی کوردانـدا"، بۆمان دەردەکەوێت کە نووسەری ئەو کتێبە (نەسرین خانم قاسملوو) چەندەی یارمەتیی شووەکەی داوە و چۆنی پشت گرتوە و نەیهێشتوە بگلێت و چەندی قوربانی بۆ داوە!

دیارە هەر قۆناغێکی خەبات بۆخۆی پڕە لە ڕووداو و سەرلەبەری ئەو ڕووداوانەش، مێژووی ئەو قۆناغە دیاری دەکەن. ئەو بیرەوەرییانەی لە لایەن کاراکتەرەکانی ئەو خەباتە لە داڵاتوودا دەیگێڕنەوە دەبنە مێژووی ئەو قۆناغە لە خەبات. چونکە ئاوانەی ئەو بیرەوەرییانە دەگێڕنەوە کەسانێکن کە لە ناخی ڕووداوەکاندا ژیاون و ئاگاداری چلۆنایەتیی ڕووداوەکانن. ئەوان ئەگەر بە دڵفرەوانییەوە ڕووداوەکان بگێڕنەوە لەبەر بەرژەوەندیی کەسی و تاقمی خۆ لە ڕاستییەکان نەبوێرن، ئەوە دەتوانن وەک ئاوێنەیەکی ڕوون و باڵانوێن ئەو مێژووە بنوێنن و پێشکەشی لێکۆڵەران و بەرەی داهاتووی بکەن. ئاشکراشە ئەگەر خۆ لە ڕاستییەکان ببوێرن هەم نرخی کارەکەی خۆیان دادەشکێن و هەم گومان دەخەنە سەر ڕاستیی تێکۆشانەکەیان.

کۆی ئەو بیرەوەرییانەی لەو چەند ساڵەی ڕابرووودا لە لایەن تێکۆشەران و خەباتگێڕانی نەتەوەکەمانەوە نووسراون سەرچاوەگەلێکی بەکەلک و گرینگن بۆ بەرەی دوای ڕووداوەکان و ئـەوان دەتـوانـن بـە لـەبـەریـەک دانـانـی بیرەوەرییەکانی ڕاستی و دوروستی ئاوان بسەلمێنن و مێژووەکەشی پێ ڕاست بکەنەوە.

«ئورووپاییەک لە وڵاتی کوردانـدا» ناوی کتێبێکە کە بیرەوەرییەکانی نەسرین خانمی قاسملووی لە توێی خۆیدا کۆ کردۆتەوە .کتێبەکە پڕە لە خاڵی گرینگی خەباتی کورد لە ڕۆژهەڵاتی کوردستاندا و نووسەر لەجێی خۆیاندا ئاوڕی لێ داونەتەوە و خۆڵی لێ تەکاندوون و پەردەی لەسەر لابردوون و کردوونی بە بەشێک لە مێژووی حیزبی دێموکڕات و خەباتی نەتەوەیی لەم پارچەیەی کوردستاندا.

شێوازی نووسینی دەق

دەقی نووسراوەی کتێبەکە شێوەیەکی جوان و هونەرییانەی پێوەدیارە. گێڕانەوەکە لە زمانی سێهەم کەسی تاکەوەیە و ئەو شێوە گێڕانەوە کارەکە لە شێوەگێڕانەوەیەکی سادە و ئاساییەوە دەکاتە گێڕانەوەیەکی هونەری و شارەزایانە. نووسەر بە دەسپێکێکی تەواو نووسەرانەوە دەست بە نووسینەوەکەی دەکات. گێڕانەوەکانی ئەوەندە بەهێز و پتەو و شیرینن کە خوێنەر بە تەواوی دانەخۆرە دەکەن. خوێنەر دوای خوێندنەوەی هەربەشێک لە بیرەوەرییەکان بە تامەزرۆییەوە دەچێتە سەر بەشی دوایی و ناتوانێت وەلای بنێت و دەستی لێ هەڵگرێت.

کاکڵی گێڕانەوەکە

کتێبەکە بەڕواڵەت بیرەوەرییەکانی نەسرین خانمە لە ژیان و خەباتی خۆی. بەڵام لە ڕاستیدا ئەو خەریکە کاک دوکتور دەگێڕێتەوە، نەک خۆی. لەم کتێبەدا نووسەر زیاتر بیری بەلای هاوسەرەکەیدا دەشکێتەوە و لەڕاستیدا ئەوەی دەیگێڕێتەوە ژیان و خەباتی دوکتور قاسملووە. ئەوەی خوێنەر هەستی پێ دەکات ئەوەیە کە نەسرین خانم وەک هاوسەرێکی بەئەمەگ و دڵسۆز ژیانی خۆی بۆ هاوڕێیەتی دوکتور تەرخان کردوە و هەر بەو شێوەیەش قەڵەمەکەی پێشکەش دەکات و ئەو دەیکاتە پاڵەوانی بیرەوەرییەکانی خۆی. نووسەر باش لەوە ئاگادارە کە بێ ناوی دوکتور ناتوانێت خوێنەر تامەرزۆ بکات و هەر لەبەر ئەوەش بەردەوام بەشوێن هەنگاوەکانی دوکتورەوەیە. ئەوەش کارێکی وای کردوە کە خوێنەریش کارەکەی ئەو ڕەچاو بکات و لە ماوەی خوێدنەوەکەیدا بەردەوام شوێن هەنگاوەکانی دوکتور بەرنەدات. ئەم نووسراوانە تیشک دەخەنە سەر زۆر لایەنی ژیان و خەباتی دکتور و ئەگەر کارە بەنرخەکەی نەسرین خانم نەبوایەت بەشێک لە ژیان و ماندووبوونی دوکتور بە بزری دەمایەوە. ئەم بیرەوەرییانەی نەسرین خانم هەم بەشێکن لە مێژووی حیزبی دێموکرات و هەم بەشێکی گرینگن لە ژیانی نهێنیی دوکتوری شەهید. خوێنەر لە خوێندنەوەی ئەم بیرەوەرییانەدا ڕۆژە سەخت و پڕ لە مەینەتییەکانی دوکتور دەناسێت و دەزانێت کە ئەو بۆ گەلەکەی خۆی لە چ ناز و بەهرەیەک بوواردوە و چ تاڵی سوێرییەکی چێژتوە. لەم بیرەوەریانە خوێنەر لە گەڵ مرۆڤێک ڕووبەڕوو دەبێتەوە کە هەموو چێژ و ئاسوودەیی و ئارامی خۆی وەلا ناوە و پێی ناوەتە ڕێگایەکی پڕ لە تاڵی و ناخۆشی و نائارامی و چەرمەسەری. دوکتورێک کە دەیتوانی لە ناز و نیعمەتدا بژیت، بەڵام نای بەو ژیانە گوتوە و ڕێی دژواری خەبات بۆ نەتەوەکەی گرتۆتەبەر و لەپێناوەشدا سەری داناوە.

بێگومان کەمتر کەس لە ئێمەی کورد ئاگاداری ژیانی تێکوشەرانی کوردی تاراننشینی سەردەمی شا هەین. ئەو ڕۆژە ناخۆش و پڕ لەترس و دڵەڕاوکێیانە. بەڵام ئەوە قەڵەمە پڕ جەوهەرەکەی نەسرین خانمە کە کەسانی ئەم سەردەمە دەباتە ماڵە تاریکەکانی ئەو سەردەمە و پێیان دەڵێت، کە دوکتورەکەیان و هاوڕێکانی چۆنیان خەبات کردوە و چۆنیان هەوڵ بۆ ئازادی و سەربەستیی ئەوان داوە.

نەسرین خانم لە هەر باسێک دەدوێت مافی خۆی بە جوانی دەداتێ. چ ئەوکاتەی باسی خەباتی نەهێنی دەکات، چ ئەوکاتەی باسی پەڕینەوە لە سنوور دەکات، چ ئەودەمەی وەک هاوسەری سکرتێری حیزب دێتەوە نێو وڵات و تێکەڵ بە شۆڕشگێڕان و خەڵکی نیشتمان دەبێت. ئەو زۆر شارەزایانە لایەنە جوان و دزێوەکانی شۆڕش دەداتە بەرسەرنج و ڕاڤەیان دەکات. ئەوکاتەی باسی کەسایەتییە بەهێز و کەسایەتییە لاوازەکانی نێو شۆڕش دەکات وەک خۆیان دەیانناسێنێت و شەرمی لە شکاندن، یان پێداهەڵکوتنیان نیە. کاتێکیش دێتە سەر باسی کولتوور و فەرهەنگی کوردستان، وەک خۆی باسی دەکات و ئەودەمەی لە تارانیش دەدوێت وەک خۆیان هەڵیاندەسەنگێنێ و بە چاوی نەیار لێیان ناڕوانێت. نە ئەمان دەکات بە فریشتە و نە ئەوان دەکات بە ئەهریمەن. تەنانەت ڕەخنە بەجێیەکانیشی لە دوکتور، ئەوەندە بەجێ و بەئینسافانەن کە خوێنەر هەڵنابەزێننەوە و تووشی هەڵچوونی ناکات.

ئاکامگیری

نووسەری ئەو بیرەوریانە سەرەڕای ئەوەی دەورێکی گرینگی لە ژیانی دوکتوردا هەبووە و ماندووبوونێکی زۆریشی بۆ خەباتە ڕەواکەی کورد چێشتوە، بەڵام بە هیچ شێوەیەک نەیویستوە خۆی بکاتە قارەمانێکی کەموێنە و فیز بەسەر نەتەوەی کورددا لێ بدات و پێیان بڵێت، چاولێکەن من چەندەم ئازار بۆ چێشتوون و ژیانی خۆم بۆ خستوونەتە مەترسیەوە. چۆن بەپێیان سنوورم بۆ بڕیون و شەو و شەونخوونیم بۆ کێشاون و چلۆن لە بەغدایەکی گەرموگوڕدا چوومەتە کاولاشێکی تێکڕووخاو و ماوەیەکی زۆر وەک گولێکی تەریدە بە خۆم و بە دوومنداڵەوە تێیدا ژیاوم. بەڵکوو ئەگەر گازندەیەکیشی کردبێت ئەوە ڕووی دمی لە خۆی و ئەوینەکەی بووە. بەڕاشکاوی دەڵێ، ئەوەی ئەو بۆی ماندوو دەبوو، ئازاری بۆ دەچێشت و چێژی لێ دەبینی، خۆشەویستیی عەبدوڵڕحمانە و ئەو بەڵێنەی لە سەرەتای هاوسەرگیریاندا بەوی داوە.

بەدڵنیاییەوە ئەم بیرەوەرییانە پڕن لە ئامۆژگاری و ڕێنوێنی. ژیانی نەسرین خانم و ئەو ماندوبوونەی لەپێناو ئەوێنەکەیدا دەیکێشێت، وانەیەکی گرینگە بۆ ئەو کێژۆڵانەی دەیانەوێ ژیانی هاوبەش پێک بێنن. ئەوان دەتوانن لە خویندنەوەی ئەو بیرەوەرییانەدا فێری وەفا و ڕاستی و ئەوین بن و ڕێز لەو بەڵێن و پەیمانە بگرن کە بە هاوسەرەکانیانی دەدەن و هەتاسەر پێی وەفادار بن و بۆی ماندوو بن و لە هیچ تێکۆشانێک درێخی نەکەن. هەروەها بە خەباتکارانیش دەڵێ ڕێگای خەبات دژوارە و ئەگەر پیاوی ڕێگای سەخت نیت خۆی لێ ببوێرە.

ژیان هەل و دەرفەتی جۆراوجۆر بۆ مرۆڤەکان دەخولقێنێت. زۆر شتگەل هەیە کە مرۆڤ بیریان لێ دەکاتەوە لێی تووشی سەرسوڕمان دەبێ. یەکێک لەو هەستانەی مرۆڤ بەرەو ڕێگای نادیار پەلکێش دەکات ئەوینە. ئەوین هەزاران ڕێگای هەیە و هەر ڕێبوارێکی بەرەو یەکێک لەو ڕێگایانە بەڕێ دەکات. ئەو ڕێگایانەش پڕن لە ڕێگای هات و نەهات. زۆرجار ئەو ڕێگایانە ڕێبوارەکانیان بەرەو ڕێی نەهات بەڕێ دەکەن. ڕێی نەهات ئەو ڕێگایەیە کە مرۆڤ تووشی تەنگ و چەڵەمە دەکات و ماندووی دەکات و سەختی پێ دەچێژێت. لە چیرۆکە قەدیمییەکانی ئێمەدا هەمیشە ئەو کەسانە سەرکەوتوون و پلەی بەرزی قارەمانەتیان وەدەست هێناوە کە ڕێگای نەهاتیان گرتۆتەبەر. چونکە ڕێی نەهات ڕێی شەقڵ نەشکاوە و ئەوە ڕێبوارکەیە کە دەتوانێت چۆنیەتیی ڕۆیشتنی خۆی دیاری بکات هەتا بە مەنزڵی مەقسوود بگات. پێشینیانی ئێمە لە هەڵبژاردنی ئەو ڕێگادا بۆ چیرۆکەکانیان ویستوویانە بە گوێگرانی خۆیان بڵێن، پێملبوون بە ڕێگای تاقیکراوە و پێخوست کراو ژیان بە چەقبەستوویی دەهێڵێتەوە و هیچ شتێک لە ژیان ناگۆڕێت. بەڵام گرتنەبەری ڕێی نەهات تاقیکردنەوەی ڕێگایەکی نوێ و دەرفەتێکی تازەیە بۆ ژیانێکی نوێتر و چێژبەخشتر. ئەوانە لە چێرۆکەکەیاندا هەمیشە دەسکەوتە مەزنەکەیان بەوکەسانە بەخشیوە کە ئەو ڕێگا شەقڵنەشکاوەیان گرتۆتەبەر و لە ئاستەنگەکانی نەپرینگاونەتەوە. بێگومان زۆرن کاریان لۆمەکردنی ئەو کەسانەیە کە کەویی و چەقبەستوویی نابن و بەردەوام ڕێی دژوار دەگرنەبەر و لەو پێناوەدا تووشی هەڵدێران و تەنگەژەش دەبن، بەڵام بە پشتبەستن بە ئامانجەکەیان لێیان ناکشێنەوە و هەوڵی بۆ دەدەن، هەتا لە کۆتاییدا یان دەیگەنێ، یان بۆی دەمرن. ئەگەر مرۆڤە داهێنەرەکان بەگوێی مرۆڤە چەقبەستووەکانیان بکردایە هەتا ئێستاش هیچ گۆڕانێک لە ژیانی مرۆڤەکاندا ڕووی نەدەدا و ئێستاش ئەوان لە چاقی ڕاوکەریدا دەمانەوە.

نەسرین قاسملوو یەکێکە لەو مرۆڤانەی ڕێگا دژوارەکەی گرتەبەر و سەرکەشانە وەشوێن ئەوینەکەی کەوت و لە ژنێکی ئاسایی «چێکی»یەوە بوو بە خاتوونێکی مەزن و دیاری گەلی کورد. ئەو هەر ژیانی بۆ ئەوێنەکەی تەرخان نەکرد، بەڵکوو هەم نێو و هەم نەتەوەیی خۆشی بەخشییە ئەوینەکەی و بوو بە کوردێکی خەباتکار و لەو پێناوەدا سنوورەکانی بە پێیان بڕی و لارەملی کێشا و ناخۆشی بۆ چێشت. کاتێکیش خۆی وەک ژنی سکرتێری حیزبێکی گەورە دەبینێت هەست بە شکۆی شووەکەی دەکات و شانی وەبەر بەرپرسایەتییەکەی دا و هەتا دواساتەکانی ژیانی شانازی بەو جێگەوپێگەوە کرد. تەنانەت بۆ ئەو ڕێبازە پشتی کردە جگەرگۆشەکانیشی و دیسان ڕێگای پڕ مەترسییەکەی هەڵبژاردەوە، هەر ئەو وەفادارییەش بە کورد و ڕێبەرەمەزنەکەی نەسرین خانمی کردە خۆشەویستی خەڵکی کوردستان و کردییە شۆڕەژنێکی هەتاهەتایی لە نێویاندا.

دارسمە

دەنووکی لە سمین ناپارێزێ

لەم دانوستانەدا کێ دەدات و کێ دەستێنێت؟

ئێران و ئەمریکا، دوو ڕکابەری چەند ساڵە، جارێکی دیکە هەردوولا باسی دانوستان دەکەن. وشەی "دانوستان" خۆی وشەیەکی کوردیی ڕەسەنە و لەڕاستیدا زۆر لە "موزاکرە"ی فارسی، کە لەنێو میدیای ئێمەشدا بووەتە وشەیەکی باو، خۆشتر و واتادارترە. چونکە خودی وشەکە ئاماژەیە بۆ پرۆسەیەکی دوو یان چەند لایەنە: لایەنێک یان چەند "دەدەن" و لایەنێ یان چەند لایەنی دیکە "دەستێنن. دیارە جارێ دانووستانی ئێران و ئەمریکا دوولایەنەیە و ئەگەر ئەم ئورووپا ومرووپایەش بێنە نێوی ئەوە ئەویش دەبێتە چەند لایەنە و تێکەولێکەکەی چڕتر دەبێتەوە و بە هۆی ئەوەی هەموو لایەنەکانی دانوستان دەکەونە بەرانبەری کۆماری ئیسلامی، ئەوەی زیاتر ڕێگەی تێدەچێت، لە ئێرانی دەستێنن. لەم پێڤاژۆیەی دانوستانی ئێران و ئەمریکادا، هەر یەکەیان هەوڵ دەدات کەمترین بدات و زۆرترین وەربگرێت؛ بێگومان هەموو دانوستانێکیش هەر بەمجۆرەیە.

بابەتی هەرە گەرمی ئێستای نێوەندەکانی هەواڵ و ڕاگەیاندن، دانوستانی نێوان کۆماری ئیسلامیی ئێران و ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکایە. هەرچەندە تا ئێستا بوردی ڕوون نیە نێوەڕۆکی ئەم دانوستانە چیە، بەڵام هەڵوێستی لایەنەکان پێش و پاش ڕووداوەکان گۆڕانکاریی بەرچاوی بەسەردا هاتوە. تا پێش ماوەیەک، بەر لەوەی ئیسرائیل هێرشە بەهێزەکەی بکاتە سەر کۆماری ئیسلامیی ئێران و ژمارەیەک فەرماندەی باڵای سوپای پاسدارانی تێدا بکوژێت و تەنانەت ڕێبەری کۆماری ئیسلامییش لە ترسی هێرشی زیاتر بۆ ماوەیەک خۆی لە ژێرزەمینەکاندا حەشار بدات، لایەنی ئێرانی بە لەخۆباییبوونێکی زۆرەوە دەیگوت لەم دانوستانەدا ئەوەی "دەدات" ئەمریکایە و ئەوەی "دەستێنێت" ئێرانە.

ئێران بەو تەمایەوە دەچووە سەر مێزی گفتوگۆ ئەمریکا ناچار بکات هەموو گەمارۆ ئابوورییەکان هەڵبگرێت و ئەوکات کۆماری ئیسلامی بتوانێت بە ئارەزووی خۆی نەوت بفرۆشێت و داهاتەکەی بە ئاشکرا و نهێنی بۆ پەرەپێدانی "هیلالی شیعی"، بەهێزکردنی توانای مووشەکی و خەونە گەورەکەی، واتە دروستکردنی بۆمبی ئەتۆمی، تەرخان بکات. لە خەیاڵی کاربەدەستانی تاراندا، دوای ئەم "سەندنە" گەورەیە لە ئەمریکا، ئێران هێندە بەهێز دەبوو دەیتوانی لە هێرشێکی کوتوپڕ و چاوەڕواننەکراودا کۆشکی سپی داگیر بکات و بیکات بە حوسێنییە یان تەویلە!

بەمجۆرە پلانی ئێران دووڕییانێکی لە بەردەم خەڵکی ئەمریکادا دادەنا: ئەگەر گەلی ئەمریکا ڕەگەڵیان بکەون، ببنە شیعە و دەست بکەن بە شیوەن و شەپۆڕلێدان بۆ ئیمامان، ئەوا کۆشکی سپی دەکرایە حوسێنییە. ئیدی مەداح و ڕەوزەخوێنان بە زمانی ئینگلیزی نەوحەیان دەخوێندەوە و خەڵکی ئەمریکاییش لە یانە شەوانەکان، ڕێستورانتەکان، هەڵپەڕکێگە و ماڵەکانیانەوە بەڕێ دەکەوتن، ئەگەر بۆیان بلوایە جلکی ڕەشیان دەکردە بەر و بە زنجیرەوە بۆ لەخۆدان ڕوویان لەو کۆشکە سپییە دەکرد بە هەوڵ و کۆششی کۆماری ئیسلامی بووەتە حوسێنییە.

بەڵام ئەگەر دانیشتووانی ئەمریکا بەمە ڕازی نەبووبان و ئامادەی قوڕ وەسەرکردن و سینگکوتان نەبووبان، بەمجۆرە لە دیدی کۆماری ئیسلامییەوە گەلێکی بێئەقڵ دەبوون و چارەنووسێکی باشتر لەوەیان شایستە نەدەبوو کۆشکی سپی بکرێتە تەویلە و ئەوانیش وەک ئاژەڵ تێیدا کۆ بکرێنەوە. بەم شێوەیە، لە هەر ئەگەرێکدا، چ وەک شینگێڕ لە حوسێنییەدا یان وەک ئاژەڵ لە تەویلەدا، دانیشتووانی ئەمریکا لە چوون بۆ نێو کۆشکی سپیی داهاتوو بێبەش نەدەکران! کەچی ئێستا، دوای هێرشەکەی ئیسرائیل و گۆڕانی هاوکێشەکان، لایەنی ئەمریکایی، بەتایبەت ئیدارەی سەرۆککۆماری ئێستا، بە سازێکی جیاوازوە دەژەنێت و دەهۆڵێکی دیکە دەکوتیت. ئەوان دەڵێن لەم دانوستانەی ئێستادا، ئەوە ئەمریکایە "دەستێنێت" و ئێرانیش دەبێت "بدات". ئەمریکا لە لایەک گەمارۆکانی سەر کۆماری ئیسلامی توندتر دەکاتەوە، لەولاشەوە هەڕەشەی هێرشی سەربازی و داوای دانوستان لەگەڵ یەکتردا دەباتە پێش. ئەوان پەیامەکەیان بۆ تاران ڕوونە و دەڵێن "ئەمجارە ئێمە دەستێنین و ئێوە دەدەن."

لەم نێوەندەدا، ئێران لەبەرخۆیەوە بە بێزارییەوە دەڵێت: "ناتکەوێ!" واتا، من نادەم و تەسلیم نابم. ئەمریکاش لە وەڵامدا، زۆر بە هێمنی سەرینی خاترجەمیی دەخاتە ژێر سەری کۆماری ئیسلامی و بەو زمانە ئاشنایەی لە سیاسەتی ناوچەکەدا باوە، پێی دەڵێت: "بمکەوێ هەر دەمهەوێ و نەمکەوێ هەر دەمهەوێ." ئەمەش واتا، چ بە ڕەزامەندیی خۆت بێت یان بە زۆر، هەر دەبێت ئەوەی دەمانهەوێت بیستێنین.

لە ئێران وێڕای ئەوەی فشاری ئەمریکا بەردەوامە، خەڵکەکەش دەسەڵاتیان تۆقاندوە، ڕۆژانە دانیشتووانی ئێران بەکۆمەڵ ڕەوانەی زیندانان دەکرێن ئەوانیش وەک بەڕێوەبەرانی دامودەزگاکانی کۆماری ئیسلامی تۆمەتی سیخوڕی کردن بۆ ئیسرائیلیان لێ دەدرێت. لەم دواییانە خەریکە بەلایەکی دیکەش بەربینگ بە کۆماری ئیسلامی دەگرێت و خەڵک باس لە شتێکی زۆر مەترسیدار دەکەن و کۆمەڵێک ڕووناکبیر و مووناکبیر و سیاسی و میاسی داوای بەڕێوەچوونی ڕیفراندۆمی یاسای بنەڕەتی و دامەزرانی ئەنجومەنی دامەزرێنەران واتە مەجلیسی موئسیسان دەکەن و ئەمەش وێڕای هەموو فشارەکانی دیکە دەسەڵاتی کۆماری ئیسلامیی ئێرانی بە نیوسەدە تەمەنەوە خستووەتە سەر ئەژنۆیان.

لە کۆتاییدا، وا دیارە چارەنووسی ئەم دانوستانەش بەرەو ئەو ئاقارە دەڕوات کۆماری ئیسلامی، دوای هەموو ئەو هەڕەشە و خۆ بەزلزانییەی پێشووی، بە ناچاری و بە دەنگێکی نزمەوە بگاتە ئەو قۆناغەی بە لایەنی بەرانبەر بڵێت: "ابتکەوێ هەر دەتدەمێ و نەتکەوێ هەر دەتدەمێ!"

KURDISTAN

Publishing by Democratic Party of Iranian Kurdistan

NO: 899 22 July 2025

ناونیشانی ڕۆژنامەی «کوردستان» و ماڵپەڕی ناوەندیی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران لە تۆڕی جیهانیی ئینتێرنێتدا:

www.kurdistanmedia.com
info@kurdistanmedia.com
www.kurdch.tv: Yahsat 1A @ 52.5° East MHz 12594
polarization: Vertical -27500 FEc : 2/3
Radiodk59@gmail.com

ئیمەیلی ڕۆژنامەی کوردستان:
info@kurdistanmedia.com
ئیمەیلی تەشکیلاتی نهێنی:
Tashkilat.kdp92@gmail.com

بەر لە ماڵاوایی

قاسملوو لە ڕێبازیدا زیندووە

عومەر باڵەکی

٢٢ی مانگی پوشپەڕی ئەمساڵ ٣٦ساڵەی تیرۆری دوکتور قاسملوو وعبدوڵلا قادریئازەر بوو کە لەسەر میزی بەناو وتوویژ بە دەستی دیپلۆماتتیرۆریستەکانی کۆماری ئیسلامی لە شاری ڤیەن، پێتەختی وڵاتی ئوتریش شەهید کران.

تیرۆر و شەهید کردنی دوکتور قاسملوو زیانێکی گەورەی لە بزووتنەوەی مافخوازانەی خەڵکی کوردستان دا و لە هەمان کاتدا برینێکی قوڵی خستە جەستەی حیزبی دیموکراتی کوردستانی ئێران کە لەو کاتدا باری قورسی بەرگری چەکدارانە لە بەرانبەر شەری داسەپاو بەسەر کوردستانی کەوتبوو سەر شانی. هەروەها شەهیدکردنی دوکتور قاسملوو زیانێکی قەرەبوونەکراوی لە بزووتنەوەی دێموکراسیخوازیی گەلانی ئێرانیش دا. چونکە دوکتور قاسملوو باوەڕ و ئیمانی بەو ڕاستییە هەبوو کە بۆ گەیشتن بە حکوومەتێکی دێموکراتیک لە ئێران هاوکاری و هاوخەباتیی هەموو گەلانی ئێران پێویستە و بۆ گەیشتن بەو ئامانجە و پێکهێنانی بەرەیەکی دێموکراتیک لە هێزە نیشتمانی و دێموکراسیخوازەکان بێوەچان کاری کرد.

لەگەڵ ئەو ڕاستییە کە لەدەستدانی دوکتور قاسملوو بۆ حیزبی دێموکرات و گەلی کورد خەسارێکی گەورە بوو، لە هەمان کاتدا کەلکوەرگرتنی تێرۆریستەکانی کۆماری ئیسلامی لە نیازپاکیی دوکتور قاسملوو بۆ چارەسەری ئاشتییانەی پرسی کورد بۆ شەهیدکردنی ئەو ڕێبەرە مەزنە، ئەوەندی دیکە ژانی لە دەستدانی دوکتور قاسملووی بەژانتر کرد. بەڵام چ ئەوکاتەی هەواڵی شەهیدکرانی دوکتور قاسملوو بڵاو بۆوە و چ ئێستا دوای تێپەرینی ٣٦ساڵ بەسەر شەهید کرانیدا، ئەوە سەلمێنرا کە دوکتور قاسملوو تەنیا جەستەیەک نەبوو کە بە شەهیدبوونی لە بیر بچێتەوە؛ بەڵکوو ڕێبازێکە بە تێپەربوونی زەمان ڕۆژ بەڕۆژ گەشە و باڵا دەکا و هەموو ڕەهەندەکانی ژیانی سیاسی و کۆمەڵایەتیی کۆمەڵگەی کوردستانی داپۆشیوە.

لەو ڕۆژەوە دوکتور قاسملوو بە دەستی تێرۆریستەکانی کۆماری ئیسلامی شەهید کراوە، هەموو ساڵێ لە کوردستان سەرەڕای ڕێگری و سەرکوتی بەبەرنامەی حکوومەت، خەڵکی کوردستان و ڕێبوارانی ڕیگا و ڕێبازی دوکتور قاسملوو بە شێوازی جۆراوجۆری یادی ئەو ڕێبەرە هەڵکەوتووە دەکەنەوە و دروشمی «قاسملوو، قاسملوو، ڕێگات درێژەی هەیە» لە شار و گوند و شەقامەکانی کوردستان دەنگ دەداتەوە. نموونەی زۆر زیندووی ئەو زیندوویەتییە لە ڕاپەرینی «ژینا»دا بە ڕوونی پێشانی دایەوە کە بیر و ئەندیشەکانی دوکتور قاسملوو لە نێو کۆمەڵگەی کورد لە ڕۆژهەڵاتی کوردستاندا زیندووە و هەردەم لە پەرەئەستاندن‌دایە، چونکە دروشمی «قاسملوو، قاسملوو، ڕێگات درێژەی هەیە» لەسەر زاری نەسلێک دەگوترایەوە کە نەوەی نوێ و تازەپێگەیشتووی کۆمەڵگەی کوردستانن. بۆیە دەتوانین بڵێن قاسملووی نەمر چۆن لە سەردەمی ژیان و زیندووبوونی خۆیدا بە کار و تێکۆشانی بێوچان خزمەتی گەورەی بە پێشخستنی بزووتنەوەی مافخوازانەی گەلی کورد و حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران کرد، بە مەرگی نابەوەختیش ناوی گەلی کورد و حیزبی دێموکراتی بە گوێی گەلانی جیهان ئاشنا کرد؛ بەو مانایە کە شەهیدبوونی دوکتور قاسملوو بە دەستی تێرۆریستەکانی کۆماری ئیسلامی بوو بە دەنگدانەوە و لەرینەوەی دەنگی مەزلوومییەت و خەباتی مافخوازانەی گەلی کورد لە سەرانسەری جیهاندا و لە هەمان کاتدا ڕوخساری دزێو و شەڕەنگێز و تێرۆریستپەروەری دەسەڵاتدارانی کۆماری ئیسلامیی زیاتر لە جاران بە دنیا ناساند.

بە پێچەوانەی ئامانجی دوژمن کە پێی وابوو لە دوای شەهیدکردنی دوکتور قاسملوو سەنگەری شۆڕش و خەبات چۆڵ دەبێ و ئەو جووڵانەوەیەش بە ڕێبەرایەتیی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران بەرەو نسکۆ و دارمان دەڕوا، هەر لەو کاتدا بە سەدان گەنج و لاوی کوردستان بە هەستکردن بە بەرپرسایەتی لە بەرانبەر خوێنی بەناحەقڕژاوی دوکتور قاسملوو و هەمووی شەهیدانی حیزب و گەل ڕوویان لە حیزبی دیموکراتی کوردستانی ئێران کرد و سەنگەری خەباتی مافخوازانەی گەلی کوردیان لە ڕیزەکانی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران لە جاران ئاوەدانتر کردەوە.

لەو کاتدا کە هەواڵی شەهیدبوونی دوکتور قاسملوو بڵاو بۆوە، لە گەڵ ئەوەدا بیستنی ئەو هەواڵە بۆ ئەندامان و کادر و پێشمەرگە و لایەنگرانی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران هەواڵێکی بەژان و جەرگبڕ بوو، بەڵام لەو هەلومەرجە ناخۆشەدا کەس بێهێوا نەبوو و چۆکی دانەدا و پشتی لەژێر باری ئەوکۆستە گرانە نەچەماندەوە، بەڵکوو بە ئیرادەیەکی پتەو و پۆلایینی پێشمەرگانە هەستی بەرپرسایەتی لە هەموو جومگەکانی حیزبی دێموکراتدا وەرێ کەوت. هەروەها ئەو وتە بەنرخەی شەهید دوکتور قاسملوو کە دەیفەرموو «باشترین پاداش بۆ شەهیدان درێژە پێدانی ڕیگایانە»، بوو بە چرای ڕێگای تێکۆشان و خەبات لەپێناوی وەدیهێنانی ئامانجی شەهیدان. هەر ئەوە وای کرد بە پێچەوانەی لێکدانەوەکانی دوژمن کە پێی وابوو حیزبی دێموکرات دوای شەهیدبوونی دوکتور قاسملوو لێک هەڵدەوەشێ یا ئەوەندە لاواز دەبێ نابێتە مەترسی لەسەر دەسەڵاتی کۆماری ئیسلامی، ئەوە سەلمێندرا دوای تێپەرینی ٣٦ساڵ بەسەر شەهیدبوونی دوکتور قاسملوو، بە هەوڵ و هیمەتی ئەندامان و کادر و پێشمەرگەی حیزب و بە پشتیوانیی خەڵکی کوردستان حیزبی دیموکراتی کوردستان ڕۆژ بە ڕۆژ لە بەرەو پێشبردنی خەباتی مافخوازانەی گەلی کورد لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان و گەشەکردنی هەستی نەتەوایەتی توانیویەتی کاریگەریی خۆی دابنی و پێگەی خۆی لەنێو چین و توێژە جۆراوجۆرەکانی خەڵکی کوردستان بەهێز و بەربەرین بکا.

لە هەلومەرجی ئێستادا کە حکومەتی تێرۆریستپەروەری کۆماری ئیسلامی گلۆڵەی تەمەنی کەوتۆتە لێژی و لە نێوخۆ و دەرەوەی ئێران شەرعییەتی لەدەست داوە با ڕێگا و ڕیبازی شەهید دوکتور قاسملوو بکەینە هەوێنی یەکگرتووی کۆمەڵگەی کوردستان بۆ سەرکەوتن بەسەر دەسەڵاتدارانی ئێران و دابینکردنی دێموکراسی و ئازادی و دادپەروەریی کۆمەڵایەتی و گەیشتن مافە نەتەوایەتییەکانی گەلی کورد لە ئێرانی دێموکراتیکدا.

بەشێک لە دەرسەکانی دوکتور قاسملوو بۆ ئێمەمانان

هەردی سەلیمی

لە ٣٦ـەمین تاڵیادی شەهیدبوونی دوکتور عەبدولڕەحمانی قاسملووداین، ئەو ڕێبەرە مەزنەی بزووتنەوەی مافویستانەی نەتەوەی کورد لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان، کە ئێستاش وردبوونەوە لە هەوڵەکانی، وتەکانی، ویستەکانی، نووسینەکانی، ئامانجەکانی، باوەڕەکانی، بنەماکانی، بۆچوونەکانی و تەنانەت هەڵسوکەوتیشی بۆ ئێمە فێرگەیەکی لێفێربوونە. دوکتور قاسملوو، یەکێک لەو دەگمەن سیاسییانە بوو لە هەموو تەمەنی سیاسیی خۆیدا لەسەر باوەڕەکانی پێداگر و مکوڕ بوو و ئامادە نەبوو لەو باوەڕانەی خۆی لەپێناو هیچ بەرژەوەندییەک و هیچ هەڕەشەیەکدا دەست هەڵگرێ. ئەمە بەواتای چەقبەستوویی نەبووە و نیە، بەڵکوو ڕێک بەپێچەوانەوە دوکتور قاسملوو لەو کەسایەتییە سیاسییانە بوو کە لە پێوەندی لەگەڵ ئاڵوگۆڕی فکریدا زۆر بوێر بوو و لەو بارەوە ئامادە بوو بەپێچەوانەی ئاراستەی ڕووباریش مەلە بکات، وەک کردیشی. لێرەدا مەبەست ئەوەیە چەندین باوەڕ و ئامانجی مەزنی هەبوو، هەتا دواساتی ژیانی بە گەشبینی و هیوا و پێداگرییەوە لە پێناو وەدیهێنانیاندا هەوڵ و تەقەللای زۆری لە خۆی نیشان دا.

دوکتور قاسملوو بە واتای تەواوی وشە دێموکرات بوو و باوەڕێکی قووڵی بە دێموکراسی هەبوو، نەتەوەیی بوو و هەرچی دەیکرد لە پێناوی بەختەوەریی نەتەوەی کورددا بوو، مرۆڤدۆست و ئاشتیخواز بوو و هەموو هەوڵێکی بۆ ئەوە بوو مرۆڤەکان بە نەتەوەکەی خۆیشیەوە لە ئاشتەوایی و عەداڵەت و سەربەرزی و ئازادیدا بژین؛ ئەمانە ئەو باوەڕانە بوون کە ئامادە نەبوو لە ڕێی بەئاکامگەیاندنیاندا بۆ چرکەساتێکیش و لە پێناو هیچ سامانێکدا و بە هیچ هەڕەشەیەک پشتیان تێ هەڵکات، بەڵکوو هەموو هەتوان و هەوڵی خۆیشی بەکار دێنا بۆ ئەوەی بتوانێ زووتر دەستەبەریان بکات.

بۆ دوکتور قاسملووی نیشتمان‌دۆستی مرۆڤدۆستی ڕزگاریخوازی یەکسانیخوازی دێموکرات، هەموو دەرفەتێک گونجاو بوو بۆ ئەوەی نەتەوەکەی و مافە بەرهەقەکانی بە هەموو لایەک بناسێنێ و پێیان بڵێ ئەو نوێنەرایەتیی نەتەوەیەک دەکات کە ویستەکانی ئاوا ڕەوا و بنەڕەتی و مرۆڤانەن. لاپەڕە لە پەرتووکی بیرەوەریی هەر هاوڕێیەکی بیانیی دوکتور قاسملوو هەڵدەیەوە، بێگومان باسێکی خەستی لەسەر ئەوە تێدایە کە چۆن شێلگیرانە و بە حەز و هۆگری و فاکتەوە نەتەوەی کورد و مێژوو و ئەدەب و کولتوور و تایبەتمەندیی خەباتی ئەم نەتەوەیەی پێ ناساندوون، ئەمە هۆگرییەک بووە هەر لە سەرەتای لاوەتییەوە هەیبووە و هەتا دوا ساتەکانی ژیانیشی؛ کاتێک لە تەمەنی نزیکەو سی‌ساڵاندا دەست دەداتە نووسینی تێزی دوکتوراکەی لەسەر «کوردستان و کورد»، هەوڵ دەدا لە نێوان هەموو باس و بابەتەکانی دنیادا، کورد و نیشتمانەکەی بە بەردەنگە بیانییەکانی بناسێنێ، چون نیشتمان‌دۆستێک بوو کەوا دەیزانی دەردی بێ‌دەوڵەتی و نیشتمان‌داگیرکراوی چۆنە.

ئەو کە یەکێک لە گەورەترین قوربانییانی دەستی تێرۆریزمە، هەمیشە و لە زۆربەی لێدوانەکانیدا ئەم کردەوە ناشیرینەی دەقوبحاند و دژایەتیی تەواوی دەکرد. دوکتور قاسملوو باوەڕی وابوو ئەو ڕێکخراو و دەوڵەتانەی وا کردەوەی تێرۆریستی بەڕێوە دەبەن، لەگەڵ ئەوەی بەدوای ئاڵۆزییەوەن، لەم ڕێیەوە دەیانهەوێ سەرنجەکانیش بۆ لای خۆیان ڕابکێشن و بەم شێوەیە خۆیان بەناوبانگ بکەن، ئەمە لە کاتێک‌دایە بزووتنەوەیەکی ڕەسەن کە هەڵقوڵاوی هەناوی کۆمەڵگەکەی خۆی بێ، پێویستی بە وەها کردەوەیەک نیە، بۆیە ئێمە هیچ کات وەک حیزبی دێموکرات ئامادە نەبووین ڕەشەکوژی بکەین و فڕۆکە بڕفێنین و بۆمب دابنێین. دوکتور قاسملوو زۆر جار لە وتووێژەکانی‌دا لەگەڵ ڕۆژنامە ئورووپاییەکان، سەرنجیانی بۆ لای لایەنی مرۆڤیی بزووتنەوەی کوردستان بە ڕێبەریی حیزبەکەی ڕادەکێشا کە هەرگیز ئامادە نەبووە کردەوەی تێرۆریستی بەڕێوە بەرێ و تەنانەت بۆی شی دەکردنەوە کە بەرفراوانتر بیر بکەنەوە و تێرۆر تەنیا لە دانانی بۆمبێک لە شەقامێکدا نەبینن و ئێعدام و ڕەشەکوژی و بۆمبارانی ئاسمانیی کوردستان لەلایەن ڕێژیمی کۆماری ئیسلامییشەوە ببینن بۆ ئەوەی بزانن کە ئێمە قوربانیی دەستی تێرۆرین. ئەو لە زۆر وتووێژیدا بەشانازییەوە باسی لەوە دەکرد هەر لە سەرەتای شۆڕشەوە بەرامبەر بە هێرش بۆ سەر باڵوێزخانەی ئەمریکا – لەگەڵ ئەوەی ڕەخنەی جیددییشی هەبوو لە ئەمریکا – هەڵوێستیان گرتووە و ئەو کارەیان مەحکووم کردوە؛ چونکە باوەڕی مرۆڤدۆستانە و پرەنسیپی مرۆڤتەوەرانەی لەگەڵ ئەو کردارانەدا نەیدەخوێندەوە.

دوکتور قاسملوو ئازادی لە هەموو شتێک خۆشتر دەویست و ئامادە بوو نرخیشی بۆ بدات، وەک داشی. ئەو لە پێوەندییەکانیشی‌دا هەرگیز ڕێگەی نەدەدا هیچ دەسەڵات و لایەن و دەوڵەتێک ئازادییەکانی خۆی و حیزبەکەی سنووردار بکات و هەمیشە سەربەخۆیی خۆی دەپاراست؛ لەبەر ئەوەی هەرگیز حەزی لە بەستراوەیی نەبوو، لە خۆی و لە حیزبەکەیەوە دەستی پێ‌کردبوو، بۆیە بۆ نەتەوەکەشی ئەوەی نەدەویست و ڕزگاریخوازێک بوو بە واتای تەواوی وشە. کاتێک لە ساڵی ١٩٦٢ی زایینیدا باسی لەوە کرد نەتەوەی کورد یەک نەتەوەیە و لە یەکتریان بڵاو کردوونەتەوە، گەر ئەم نەتەوەیە یەک بگرێتەوە هەڵوەشاندنەوەی هیچ وڵاتێک نییە، بەڵکوو وەسەریەککەوتنەوەیە! دەنگی زۆر چالاکی سیاسیی فارس و... بە ناڕەزایەتی بەرز بووەوە، بەڵام ئەو کەسێک نەبوو بەو پرتەوبۆڵانە دەسهەڵگری باوەڕی ڕزگاریخوازانەی خۆی بێت، بەڵکوو سوورتریش بوو و ساڵانی دواتریش بنیادنەری کۆنگرەی نەتەوەیی بوو.

دوکتور قاسملوو دەیزانی بۆچی خەبات دەکات، دەیزانی سێ ستەمی نەتەوایەتی و چینایەتی و سیاسی لەبەردەمی نەتەوەکەی‌دایە و هەموو هەوڵی ئەوە بوو قۆناغ بە قۆناغ ئەم سێ ستەمە نەهێڵێ و نەتەوەکەی لەو زنجیر و کۆت و بەندانە ڕزگار بکات. کۆمەڵگەیەکی ئازادکراو لەژێر چەپۆکی داگیرکەران، دواڕۆژێکی خۆشبژیوانەی دەوێ و بەتەنیا ئازادی ناتوانێ تێریان بکات، بۆیە عەداڵەتی کۆمەڵایەتییان پێویستە و لەو ڕووەشەوە جانتای خۆی و حیزبەکەی بەرنامەی پێویست و گونجاوی تێدا بوو؛ چونکە لەگەڵ ڕزگاریخوازبوونی، هەڵوەدا و سەوداسەری یەکسانییش بوو.

لەخۆڕا نیە پێی دەڵێن مامۆستای دێموکراسی، د قاسملوو هەموو هەوڵی ئەوە بوو بە دوژمن و تەنانەت ئەوانەشی وا دژبەری ئەو دوژمنە بوون، بسەلمێنێ کە تاکە ڕێگەی پێکەوەژیانمان گەرەنتییەکە کە دەتوانین لە ڕێگەی دێموکراسییەوە بەدەستی بێنین، دێموکراسییەک کە هەموو لایەکمان لەسەری کۆک بین و هەموو مافەکانی کەمینەکان تێیدا پارێزراو بێت و هەتا گەیشتن بەو دێموکراسییە ناهێڵین خەوتان ئاسوودە بێ! خەباتی ئێمە تا ئەو کاتەی ئێوەی ئێستا خۆبەباڵادەستزان دێنە سەر ئەقڵییەتێکی دێموکراتیک و هەموو لایەک بە یەکسان دەبینن؛ درێژەی دەبێ و لەسەرپێ دەمێنێتەوە. ئەمە ئەو باوەڕە سەرەکییانە بوون وا لەلای دوکتور قاسملوو نەگۆڕ بوون و هەمیشەش شێلگیرتر دەبوو لە دەستەبەرکردنیاندا.